

T.C.
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM / ANASANAT DALI
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BAYAN GİYİM MAĞAZALARINDA DOĞAL ve YAPAY AHŞAP
MALZEMENİN KULLANIMI ve MEKAN TASARIMINA ETKİLERİ**

Özge ÖRSÇELİK (İç Mimar)
DANIŞMAN: Prof. Nuran YENER

İSTANBUL - MAYIS 2005

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
RESİMLER LİSTESİ	III
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
GİRİŞ	XIV
Araştırmanın Yöntemi	XV

BÖLÜM 1.

DOĞAL, YAPAY AHŞAP MALZEME VE ÜST YÜZEY İŞLEMLERİ	1
1.1. DOĞAL AHŞAP MALZEME	1
1.1.1. Doğal Ahşabın Tanımı	1
1.1.2. Doğal Ahşap ve Üst Yüzey İşlemlerinin Tarihçesi	1
1.1.3. Doğal Ahşabın Sınıflandırılması	5
1.1.4. Doğal Ahşabın Yapısı ve Özellikleri	5
1.1.4.1. Fizyolojik ve Anatomik Yapısı	5
1.1.4.2. Fiziksel Özellikler	7
1.1.4.2.1. Birim Hacim Ağırlığı	7
1.1.4.2.2. Su Emme ve Geçirgenlik	8
1.1.4.2.3. Boyutsal Özellikler	10
1.1.4.3. Mekanik Özellikler	10
1.1.4.3.1. Elastiklik Modülü	11
1.1.4.3.2. Gerilme ve Deformasyon Eğrisi	11
1.1.4.3.3. Sertlik	12
1.1.4.4. Kimyasal Özellikler	14
1.1.4.4.1. Yangın Etkisi	14
1.1.4.4.2. Mikroorganizma Etkisi	14
1.1.4.4.3. Güneş Etkisi	14
1.1.4.5. Isıl Özellikler	15
1.1.4.5.1. Isı İletkenlik Katsayısı	15

1.1.4.6. Elektrik Özellikler	16
1.1.4.6.1. Elektrik İletkenlik	16
1.1.4.7. Akustik Özellikler	16
1.1.4.7.1. Sesi Absorbe Etme (Yutma) ve Yansıtma Özellikleri	17
1.2. YAPAY AHŞAP MALZEME	17
1.2.1. Yapay Ahşabın Tanımı	17
1.2.2. Yapay Ahşabın Tarihçesi	18
1.2.3. Yapay Ahşabın Sınıflandırması ve Özellikleri	19
1.2.3.1. Katmanlı Tabakalı Yapay Ahşap Malzemeler	20
1.2.3.1.1. Kontrplak	20
1.2.3.1.2. Kaplamalık İnce Levhalar	23
1.2.3.2. Ahşap Aglomere	27
1.2.3.2.1. Yonga Levhalar	27
1.2.3.2.2. Lif Levhalar	31
1.2.3.2.3. Talaş Levhalar	34
1.2.3.3. Doğal Ahşabın Değişimi ile Elde Edilen Yapay Ahşaplar	35
1.2.3.3.1. Emprenye Edilmiş Ahşaplar	35
1.2.3.3.2. Yoğunlaştırılmış Ahşaplar	37
1.2.3.3.3. Lamine Ahşaplar	37
1.3. DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMEDE ÜST YÜZEY İŞLEMLERİ	
1.3.1. Ahşap Malzemenin Üst Yüzey İşlemlerine Hazırlanması	42
1.3.2. Doğal Ahşap Malzemede Üst Yüzey İşlemleri	43
1.3.2.1. Mekanik (Strüktürel) Yüzey İşlemleri	44
1.3.2.1.1. Yakma İle Strüktürün Değiştirilmesi	45
1.3.2.1.2. Kum Püskürtme ile Strüktürün Değiştirilmesi	46
1.3.2.1.3. Fırçalama ile Strüktürün Değiştirilmesi	47
1.3.2.2. Ahşap Malzemenin Rengini Değiştiren Yüzey İşlemleri	47
1.3.2.2.1. Renk Açma (Ağartma)	47
1.3.2.2.1.1. Oksidasyon İle Renk Açma	49
1.3.2.2.1.2. Redüksiyon ile Renk Açma	50
1.3.2.2.2. Renklendirme	50

1.3.2.3. Koruyucu Yüzey İşlemleri	52
1.3.3. Yapay Ahşap Malzemede Üst Yüzey İşlemleri	53
1.3.4. Yüzey İşlemlerinde Dikkat Edilecek Hususlar	57
BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	59

BÖLÜM 2.

BAYAN GİYİM MAĞAZALARI İLGİLİ KAVRAMLAR VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ	63
2.1. GİYİM, MODA, KİMLİK VE KADIN	63
2.2. BAYAN GİYİM SEKTÖRÜNÜN TARİHÇESİ VE SINIF MODASINDAN TÜKETİCİ MODASINA GEÇİŞ	67
2.3. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ALIŞ-VERİŞ MEKANLARINA BAKIŞ	74
BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	78

BÖLÜM 3.

BAYAN GİYİM MAĞAZALARINDA İÇ MİMARİ TASARIM KRİTERLERİ, DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMENİN KULLANIMI	81
3.1. TEMEL TASARIM KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİ	82
3.2. MAĞAZA MİMARİSİ VE DIŞ MEKAN	85
3.2.1. Konumlandırma	86
3.2.2. Cephe Tasarımı	87
3.2.2.1. Giriş	87
3.2.2.2. Vitrinler	89
3.2.3. Bayan Giyim Mağazalarında Dış Mekanda Doğal ve Yapay Ahşap Malzemelerin Kullanımı	91
3.3. MAĞAZA İÇ MEKAN TASARIMI	94
3.3.1. İç Mekanda Planlama	94
3.3.1.1. Mağaza İçi Dolaşım Plan Tipleri	95
3.4. BAYAN GİYİM MAĞAZALARINDA İÇ MEKAN BÖLÜMLERİNDE DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMELERİN KULLANIMI	99
3.4.1. Zemin Kaplaması Olarak Kullanılan Ahşap Malzemeler	104

3.4.1.1. Ahşap Döşeme Tahtaları	107
3.4.1.2. Ahşap Parkeler	109
3.4.1.3. Ahşap Mozaik Parkeler	110
3.4.1.4. Lamine Parkeler	112
3.4.1.5. Laminat Parkeler	113
3.4.2. Duvar Kaplaması Olarak Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler	114
3.4.2.1. Ahşap Lambriler	117
3.4.2.2. Yonga ve Lif Levhalar	118
3.4.2.3. Talaş Levhalar	122
3.4.2.4. Kontrplak	123
3.4.3. Düşey Bölücülerde Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler	123
3.4.4. Tavan Kaplamaları Olarak Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler	130
3.4.5. Sergileme ve Teşhir Alanlarında Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler	133
3.4.6. Kasada Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler	141
3.4.7. Aksesuarlarda Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler	145
3.4.8. Soyunma Kabinlerinde Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler.	146
BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	149

BÖLÜM 4.

İSTANBUL BAĞDAT CADDESİNDEKİ ÜÇ ADET BAYAN GİYİM MAĞAZASINDA DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMENİN KULLANIMINI SAPTAMA VE İRDELEME

4.1. “ZARA” BAYAN GİYİM MAĞAZASI	154
4.2. “ATALAR” BAYAN GİYİM MAĞAZASI	160
4.3. “POLO GARAGE” BAYAN GİYİM MAĞAZASI	167

SONUÇ 172

KAYNAKLAR 176

ÖZGEÇMİŞ 181

ÖZET

Ahşap, tüm zamanların malzemesidir. Doğal görüntüsü, doku ve rengindeki çeşitlilik insanlar için vazgeçilmez olmuştur.

Yapay ahşap malzemeler, endüstrileşme ile meydana gelen değişimlerin sonucunda oluşturulmuştur. Kaynağı, doğal ahşap olan bu malzemeler, farklı özellikler kazandırılarak, yeni tasarımlara araç olmuşlardır. Geniş biçim ve yüzey olanaklarıyla yapay ahşap, tasarımcılar için önemli bir anlatım aracıdır.

Giyim, kadınların toplumdaki statülerinin bir göstergesidir. Giyimi şekillendiren moda kavramı ise, kadınların kimliklerini ifade ettikleri bir dildir. Kadınlar, moda sektörünün asıl hedefleridir.

Bu çalışmada, kadınlar için vazgeçilmez olan, giyim kavramı ile doğal ve yapay ahşabın, kadın modasının teşhir alanları olan bayan giyim mağazalardaki kullanımı incelenmiştir. Bayan giyim mağazalarında iç ve dış mekan kurgusu hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bayan giyim mağazalarının bölümlerinde kullanılan doğal ve yapay ahşap malzemeler belirtilmiş ve mekana neler kattıkları irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Doğal ve Yapay Ahşap, Üst Yüzey İşlemleri, Bayan giyim, Mağaza, İç mimari

ABSTRACT

Wood is the material of all times. Its natural appearance and the variety within its texture and color have rendered wood indispensable for human beings.

Artificial wooden materials have been fabricated as the consequence of changes resulting from industrialization. Acquiring new specifications, these materials, whose source of origin is natural wood, have served as means for new designs. With a wide range of form and surface alternatives, artificial wood has become a major tool of expression for designers.

Clothing is one of the indicators of women's status within the public. In this sense, fashion, which shapes clothing, is a language that enables women to express their identities. Thus, women are the main objective of the fashion industry.

In this study, the concept of clothing and the use of natural and artificial wood in women's clothing stores –the exhibition sites of female fashion industry– are analyzed. General information on interior and exterior spatial arrangements within women's clothing stores is provided. The types of natural and artificial wooden materials applied in various sections of the selected stores are determined and their contributive effects on the spatial organization are evaluated.

Key Words: Natural and Artificial Wood, Upper Surface Treatments, Women's Clothing, Shopping, Interior Design.

RESİM LİSTESİ

Resim 1. 1. Ahşap kaplamalık levhalarla marküteri uygulaması.

Resim .1. 2. Sıkıştırılmış yonga levhanın yüzeyi.

Resim 1. 3. Ahşabın yakılması ile oluşturulan yüzey.

Resim 1. 4. Beyaz-gri patine uygulanmış ladin ağacı. (AD Tasarım, Mimarlık, Sanat Dergisi, “Mekan”, Sayı.126, Eylül 2003, s.114)

Resim 2. 1. 1800 yılı kadın şapkası. O dönemin şatafatlı yaşantısı bayan giysilerine ve aksesuarlarına yansımıştır (www.fashion-era.com).

Resim 2. 2. Bütün dünyada bir efsane olarak kabul edilen, film yıldızı Marilyn Monroe'nun kimliği bu giysi ile özdeşleşmiştir.

Resim 2. 3. 17. Yüzyıl. Barok Dönem, kadın giysisi (Ş. Komşuoğlu, A. İmer, M. Seçkinöz, S. Alpaslan., S. Etike, “Moda Resmi ve Giyim Tarihi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, Ankara, s.187).

Resim 2. 4. 18. Yüzyıl. Rokoko Dönemi, kadın giysisi (Ş. Komşuoğlu, A. İmer, M. Seçkinöz, S. Alpaslan., S. Etike, “Moda Resmi ve Giyim Tarihi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, Ankara, s.191).

Resim 2. 5. Vogue'dan editoryal fotoğraf. İki kadın (1997) (D. Crane, “Moda ve Gündemleri, Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik”, Çev: Ö. Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, resim 53).

Resim 3. 1. Bağdat Caddesi'nde bulunan Park Bravo mağazası cephesi (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 3. 2. Reggio Emilio tarafından tasarlanan, New York Max Mara mağazasının dış cephesinde doğal ahşap kullanılmıştır (İnterni, Şubat 2004)

Resim 3. 3. Norman Foster ve Sotsass grubunun tasarladıkları “Esprit de Corp” isimli bayan giyim mağazasında doğal ahşap; parlak, pürüzsüz ve ihtişamlıdır (F. A. Cerver, “Shops Malls and Boutiques, Cmmercial Spaces, Axis Book Britain, 1995, s.112).

Resim 3. 4. Bağdat Caddesi üzerinde bulunan Lilies Mağazasında, yapay ahşap malzemeler kullanılmıştır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 3. 5. H. Design Associates-Tsutomu Krukawa tarafından tasarlanan Pas de Calais isimli Japon bayan giyim mağazasında eskitilmiş ve natürel bir görünüme sahip yer döşemesinin üzerindeki ahşap teşhir elemanı ile zıtlık oluşturularak vurgulanmaktadır. (R.Din, 2002, s.108)

Resim 3. 6. Bağdat Caddesi üzerindeki Vakko mağazasında doğal ahşap döşeme ile oluşturulan farklı zemin kaplaması (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

Resim 3. 7. Bayan giyim mağazalarında yer döşemelerinde oluşan noktasal etki (İnterior Design, April 2003, s.174).

Resim 3. 8. Cd Partnership tarafından tasarlanmış olan Melbourne'deki George's mağazasında ahşap rabitaların oluşturduğu; cilalı, şık ve gösterişli etki (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.97).

Resim 3. 9. Bağdat caddesi üzerindeki Y.K.M. mağazası zemininde ahşap mozaik parke kullanılmıştır. (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

Resim 3. 10. Atalar Bayan Giyim Mağazasında, kolon kaplaması olarak yapay ahşap malzemenin ayna ile kullanımı. (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

Resim 3. 11. Özel üretilmiş doğal ahşap çitalardan duvar kaplaması. (AD Tasarım Mimarlık Sanat Dergisi, “Ulaştırın şirketinin merkez ofis kimliği”, Eylül 2003, sayı 126, s.128-130)

Resim 3. 12. Yüzey kaplaması yapılmamış sıkıştırılmış yonga levhaların, duvar kaplaması olarak uygulanması (Net Yapı Ltd. Şti. Sıkıştırılmış Yonga Levhalar, OSB Oriented Strand Board).

Resim 3. 13. Bağdat Caddesi Afrodite mağazası. Raflar da metal çerçeve dönülerek diğer teşhir elemanlarıyla uyum sağlanmış, hem de rafların kenarları mekanik etkilere karşı korunmuştur. (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

Resim 3. 14. Lello Bacio bayan ayakkabı mağazasında, yapay ahşap üzeri kaplama kullanılan pano düşey bölücüler (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.183).

Resim 3. 15. New York'ta bulunan, Reggio Emilio tarafından tasarlanan Max Mara mağazasında düşey bölücüler doğal ahşap tahtalarla oluşturulmuştur (İnterni, Şubat 2004).

Resim 3. 16. Marco Gobbetti' nin tasarlamış olduğu Moschino mağazasında cam pano, altın varaklı ahşap çerçeve kullanılarak yerden bağlanmıştı (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.105).

Resim 3. 17. Narciso Rodrigues mağazası. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan düzlemler görülmektedir (R. Din, 2002, s.109)

Resim 3. 18. Michael Neumann'ın tasarladığı Japonya'daki Coach mağazasında, merdivenin yanında oluşturulan blok bölücü doğal görünümlü yapay ahşap malzemelerle oluşturulmuştur. Arada bırakılan boşluklar aydınlatılarak teşhir olarak kullanılmıştır (İnterior Design, April 2003, s82)

Resim 3. 19. Levent'teki Koton Mağazasında ahşap duvar kaplaması tavanda da devam etmektedir. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan yüzeyler görülmektedir (G. Ökten, Moda Alanında Faaliyet Gösteren Mağaza Zincirlerinde Ticari İmaj ve İç Mimari Tasarım Kriterleri İlişkisinin İrdelenmesi, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004, 183)

Resim 3. 20. Mango bayan giyim mağazası. Teşhir elemanında ahşap ve cam bir arada kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 3. 21. Kanallı yapay ahşap panolar üzerine askı aparatları takılıp çıkartılabilmektedir.

Resim 3. 22. Universal Decoration firması tarafından üretilen, yapay ahşap hazır teşhir elemanları. ([www. Universaldecoration.com](http://www.Universaldecoration.com))

Resim 3. 23. Park Bravo mağazası. Doğal ve yapay ahşap malzemeleri bir arada kullanarak oluşturulan teşhir elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 3. 24. Joseba Berunoaguime'nin tasarladığı mağazada teşhir elemanı olarak tahrir olmuş doğal ahşap malzemeler kullanılmaktadır.

Resim 3. 25. Marco Gobbetti' nin tasarlamış olduğu Moschino mağazasında teşhir elemanlarında doğal ahşaba oyma yapılarak yüzey verniklenmiştir (S. Cliff, "50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers", Massachusettes, 1999, s.104).

Resim 3. 26. Harvey Nichols bayan giyim mağazası. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan teşhir elemanı. (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.17).

Resim 3. 27. Nişantaşı Discrete mağazası müşteri kabul ve ödeme bölümü (Fil Ambarları Mimarlık).

Resim 3. 28. Koton mağazası kasa bölümü. Kasa kaplamalık yapay ahşap malzemelerle yapılmıştır Kasa mobilyasının içinde, camekanlı bir teşhir oluşturulmuştur (G. Ökten, Moda Alanında Faaliyet Gösteren Mağaza Zincirlerinde Ticari İmaj ve İç Mimari Tasarım Kriterleri İlişkisinin İrdelenmesi, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004, 183)

Resim 3. 29. Michelle Janssen ve eşi Will Erens’in birlikte tasarladıkları, Belçika’daki Bobo mağazasında, doğal ahşapla oluşturulan farklı kasa bölümü. (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.121).

Resim 3. 30. Poem mağazası kasa bölümü. MDF üzeri beyaza boyanarak oluşturulan kasa bölümü görülmektedir (www.universaldecoration.com)

Resim 3. 31. Marco Gobetti’nin tasarladığı Moschino mağazasındaki soyuma kabininin detaylarında doğal ve yapay ahşap malzemeler görülmektedir (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.105).

Resim 3. 32. Nişantaşı Discrete mağazası soyunma kabini. (Fil Ambarları Mimarlık)

Resim 4. 1. Zara bayan giyim mağazasında, yer döşemesi olarak ahşap parke kullanılmıştır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 2. Zara mağazası duvarları. Kolon aralarında kalan boşluklar teşhir olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 3. Zara bayan giyim mağazası klasik kıyafetlerin sergilendiği duvar teşhir elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 4. Zara bayan giyim mağazasında raflara bağlanmış askı detayı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 5. Zara bayan giyim mağazasında duvarlarda aksesuarların sergilendiği bölünmüş teşhir ünitesi (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 6. Zara bayan giyim mağazasında aynı tip üç kasa bölümünden biri. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan kasa, aynı zamanda teşhir elemanı olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 7. Zara mağazası soyunma bölümüne girişin sağında bulunan depolama elemanı, yapay ahşap malzemelerle oluşturulmuştur. Zeminde ahşap parke sıcak temas hissi oluşturmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 8. Atalar bayan giyim mağazası. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan geniş yüzey, aydınlatılarak belirgin hale getirilmiştir (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 9. Atalar giyim mağazasında rafların alt kısımlarında boşluk bırakılarak aydınlatma takılmıştır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 10. Atalar mağazasında giyim aksesuarları için kolona bağlı olarak tasarlanmış, yapay ahşap teşhir elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 11. Atalar bayan giyim mağazasının ayna, santos kaplanmış MDF ve aydınlatma elemanı ile kaplanan kolonlardan biri (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 12. Atalar bayan giyim mağazasında tavandan gelen aydınlatmanın kolon üzerinde devam ettirildiği görülmektedir (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 13. Zara mağazasında takıların satıldığı bölümde yapay ahşap malzemelerle oluşturulan bütünlük, teklik, netlik etkileri görülmektedir (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 14. Atalar bayan giyim mağazası kasa bölümünde, yapay ahşap malzemelerle akrilik levhalar bir arada kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 15. Polo bayan giyim mağazasında duvarlarda, doğal ve yapay ahşap malzemenin bir arada kullanıldığı sergileme elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 16. Polo Garage mağazasında, arkasında cam paneller bulunan yapay ahşap raflar, mağaza içersinde farklı bir sergileme bölümü oluşturmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 17. Mağazanın ortasında bulunan bölünmüş yapay ahşap teşhir elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 18. Duvar önünde oluşturulmuş yapay ahşap teşhir elemanı. Bir dolabı anımsatmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 19. Polo Garage mağazasında, soyunma kabinlerini teşhirden ayıran, yapay ahşap malzemelerle oluşturulmuş ,süreklilik gösteren panel bölücüler (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 20. Giyim aksesuarlarının sergilendiği duvar ünitesi (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1. Doğal ahşap malzeme özellikleri. (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi, Literatür Yayınları, 1994, s.317)

Tablo 1. 2. Malzemelerde Sertlik Değerleri (M. Eriç, Yapı Fiziği Malzemesi, Literatür Yayınları, 1994, s.45).

Tablo 1. 3. Cism in yüzeyinin ses emme değeri.

Tablo 1. 4. Kaplama üretimi genel süreç şeması. (E. Burdurlu, Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim- Kullanım Teknolojisi, 1994, s.2)

Tablo 1. 5. Şematik olarak yonga levha üretimi. (T. Akbulut, “Yonga levha Endüstrisi”, LAMİNArT Mobilya- Dekorasyon- Sanat- Tasarım dergisi, Sayı: 7, Nisan- Mayıs 2000, s.113)

Tablo 1. 6. Yapay ahşap malzemelerin boyutları (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, s.318).

Tablo 1. 7. Yapay ahşap malzemelerin fiziksel ve mekanik özellikleri (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, s.318).

Tablo 1. 8. Parlaklık Derecelerinin Kademeleri (A.Kurtoğlu, “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri”, İ.Ü.Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000, s:6)

Tablo 1. 9. Renk Açma İşlemleri

Tablo 3. 1. Mağaza tasarımı üzerine ağırlıklı olarak çalışan, Amerikalı mimarlık ve iç mimarlık firması, Walker/ CNI'nin mağaza tasarımı çalışmalarına dair yapmış olduğu tablo (J. Israel Lawrence, "Store Planing/ Design-History, Theory, Process", John Wiley & Sons. Inc, New York, 1994, s.69).

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1. Ahşabın anatomi yapısı (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.313).

Şekil 1. 2. Çeşitli yönlerde göre ahşap deformasyonları (M. Eriç, Yapı Fiziği ve Malzemesi, Literatür Yayınları,1994, s:314).

Şekil.1. 3. Ahşapta rutubetle meydana gelen deformasyonlar (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.314).

Şekil 1. 4. Ahşapta gerilme-deformasyon eğrisi (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.316).

Şekil 1. 5. Lif ve yonga levhaların şekilleri (Dinç Ö., “Tünel Kalıplı Teknolojilerle Üretilen Konutlarda Mutfakların İncelenmesi, M.S.Ü., Fen Bil. Enst., Haziran 1998, s. 51).

Şekil 1. 6. Yonga levhalarla mobilya tablası oluşturmaya ilişkin detaylar (E. Burdurlu, Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim- Kullanım Teknolojisi, 1994, s.235).

Şekil 3. 1. Gizli mağaza girişlerinden örnekler (H. William Bolen, “Contemporary Retailing, Prentice-Hall Inc.”, New Jersey 1982, s.130).

Şekil 3. 2. (D. Arslan, “Mağaza Zincirlerinde Markaların Taşıdığı Ticari İmajın İç Mekana Yansıtılması Ve İmaj Devamlılığının Sağlanması Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.52)

Şekil 3. 3. Düz ya da ızgara plan şeması

Şekil 3. 4. Dolaşım yollu, serbest plan şeması

Şekil 3. 5. Diyagonal plan şeması

Şekil 3. 6. Eğrisel dolaşımlı serbest plan şeması

Şekil 3. 7. Mağaza iç mekanlarının satış kapasitesine göre derecelendirilmesi. (Şeklin içeriği aynıdır ancak gösterimi değiştirilmiştir. William Bolen, “Contemporary Retailing”, Prentice-Hall Inc., New Jeysey 1982, s.144)

Şekil 3. 8. Satış alanları ve satışı destekleyici alanların, temel mekan bağlantılarının gösteren şemalar. Çekirdek plan için satış alanının merkezde toplandığı bir durum da söz konusudur. (Şeklin içeriği aynıdır ancak gösterimi değiştirilmiştir. Lewison &Delozior, Retailing, Merill Publishing Company, 2nd edition, Ohio 1986, s.302)

Şekil 3. 9. Ahşap parke döşeme şekilleri (N. Toydemir, E.Gürdal, L. Tanaçan, “Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme”, Literatür Yayınları, 2000, s:343).

Şekil 3. 10. Lamine parke katmanlarının görünüşü.(Yongapan Orman Ürünleri A.Ş.’nin internet sitesi.)

Şekil 3. 11. Ahşap kökenli iç kaplama panolarının ek yerlerinin detayları (N. Toydemir, E. Gürdal, L. Tanaçan, “Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme”, Literatür Yayınları, 2000,s.250)

GİRİŞ

Tarih boyunca insanlar, ahşap malzemelerin kullanıldığı mekan ve eşyalara yakınlık duymuşlardır. Doğal ahşap malzemeler geçmişten günümüze her dönemin en çok kullanılan malzemesi olmuştur.

Günümüzde, doğal ahşap malzemelerden daha geniş olanaklara sahip yapay ahşap malzemeler, iç mekan kurgularında daha sık kullanılmaktadır. Bayan giyim mağazalarında yapay ahşap malzemelerin, tasarım ve yapım aşamalarındaki kullanım kolaylığı yanında, üst yüzey alternatiflerinin fazla olması da sık kullanılmasında etkindir.

Bu araştırmanın amacı, doğal ve yapay ahşap malzemeleri ve üst yüzey işlemlerini belirlemek ve bayan giyim mağazalarında, mekan bölümleri içinde yerlerine göre incelemek ve saptamaktır. Öncelikle; bayan giyim mağazasının kurgusunun oluşturulmasında etkili olan kriterler ele alınmış ve gerekli bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda bayan giyim mağazalarında doğal ve yapay ahşap malzemelerin kullanımı; zemin, tavan, duvar, düşey bölücüler, mobilyalar, kasa, soyunma kabini ve aksesuar başlıkları altında incelenmiştir, mekan kurgusuna etkileri anlatılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Birinci bölümde; bayan giyim mağazalarında kullanılan doğal ve yapay ahşap malzemelerin tanımı, gelişim süreci ve özellikleri, ayrı ayrı ele alınmıştır. Doğal ahşap malzemelerin özelliklerini etkilenmesi nedeniyle fizyolojik ve anatomik yapısı anlatılmıştır. Tasarım ve yapım aşamasında etkili olan; fiziksel, kimyasal, mekanik, ısı, elektrik ve akustik özellikleri incelenmiştir. Yapay ahşap malzemeler farklı nitelikler kazandırılmış olarak kullanıldığından, öncelikle sınıflandırılarak özellikleri anlatılmıştır. Doğal ve yapay ahşap malzemelere uygulanan üst yüzey işlemleri araştırılmış ve anlatılmıştır.

İkinci bölümde bayan giyim mağazalarının oluşmasında etkili olan giyim, moda ve kimlik kavramları tanımlanarak, bu kavramların kadınlarla ve birbirleriyle olan ilişkileri irdelenmiştir. Moda ve alış-veriş kavramlarının tarihi gelişimleri anlatılarak bayan giyim mağazalarının oluşumu belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde bayan giyim mağazalarının oluşturulmasında etkili olan iç mimari tasarım kriterleri anlatılmıştır. Doğal ve yapay ahşap malzemelerin bayan giyim mağazalarının bölümlerinde kullanım olanakları araştırılmıştır. Mağaza kurgusunun oluşturulmasında öncelikli durumda olan; zemin, tavan ve duvar başta olmak üzere, sergileme ve teşhir elemanları, kasa, soyunma kabinleri ve aksesuarlarda doğal ve yapay ahşap malzemelerinin kullanımı incelenmiştir.

Dördüncü bölümde; bağımsız mağazalar olmaları nedeniyle İstanbul Bağdat Caddesi üzerinde bulunan üç adet bayan giyim mağazasında, doğal ve yapay ahşap malzemelerin kullanılması, araştırılmış ve malzemenin özellikleri ile öğeler ve kaplamalar arasındaki bağlantılar değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1:

DOĞAL, YAPAY AHŞAP MALZEMELER ve ÜST YÜZEY İŞLEMLERİ

Bu bölümde, tezin kapsamı içinde yer alan doğal ve yapay ahşap malzemenin yapısal özellikleri ele alınmıştır. Doğal ve yapay ahşap malzemelerin üst yüzeyinde uygulanan işlemler, irdelenerek ikinci bölüm için bir kaynak oluşturulmuştur.

1.1. DOĞAL AHŞAP MALZEME

Bu başlık altında, doğal ahşap malzemeler tanımlanarak uygulanan üst yüzey işlemleri ile beraber tarihsel süreç anlatılmıştır. Doğal ahşap malzemeler sınıflandırılmış, ardından fizyolojik ve anatomik yapısı özellikleri ile birlikte anlatılmıştır. Bu özellikler çeşitli tablolarla desteklenmiştir.

1.1.1. Doğal Ahşabın Tanımı

“Ahşap, canlı bir organizma olan ağacın meydana getirdiği, lifli, heterojen ve anizotrop¹ bir dokuya sahip organik esaslı bir malzemedir. Ahşap adı Arapça “odundan mamul eşya” anlamına gelen Haşep kelimesinden gelmektedir.”²

Kaynağının canlı bir organizma olan ağaç olması nedeniyle bu strüktür; metal, taş, beton gibi pek çok malzemedен farklı, fiziksel ve mekanik özellikler göstermektedir.

1.1.2. Doğal Ahşap ve Üst Yüzey İşlemlerinin Tarihçesi

“Doğal ahşap, insanın doğa ile ilişkilerinin başlangıcından beri eşya, araç yapımına,

¹ Bir cismin mekanik etkilerinin, etki yapan kuvvetin uygulama yönüne bağlı olması. (www.mimar.cc)

² M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.301

barınak yapımına, silah yapımına malzeme olmuştur.”³ İlkel insanın ilk kullandığı malzemelerden ahşap, canlı ve doğadan kolay temin edilebilen bir malzeme olması nedeniyle yüzyıllardan beri kullanılmaktadır.

Eskinin doğal ahşap kullanım tekniği ile bugünkü teknikler birbirine çok benzemektedir. Ahşap malzemenin işçiliğinde en belirgin işlemler, kesilmesi ve birleştirilmesidir. “Ahşap, tarih öncesi devirlerde taş ile biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Bakır, tunç ve demirden yapılan araçların kullanılmasından sonra ise kesme, delme, oyma işlemleri için de kumtaşından yapılmış zımparalar kullanılmıştır.”⁴

Ahşabın birleştirilmesi, torna, ahşap kaplama gibi yapım yöntemlerinin kaynağının Eski Mısır’a dayandığı görülmektedir. Eski Mısır’da ahşabın döndürülerek kesilmesi ile dairesel kesitler elde edilmiştir. Daha sonraki yüzyıllarda da sürdürülen torna yöntemi, günümüzde de çok büyük değişiklik göstermemiştir. Birleştirme yöntemleri olarak, parçalar birbirlerine keten ipler ve bezlerle bağlanmış, bazen de bakır bantlar kullanılmıştır. Ahşap birleştirmede geçmelerin ilk kez kullanılması ise Eski Mısır, Mezopotamya ve Eski Yunan mobilyalarındaki fildişi geçmelerine benziyordu. Hayvansal tutkallar ve çivi, kavela gibi ara elemanlarla geçmeler kuvvetlendiriliyordu. Mobilyalarda yüke maruz kalan yatay açıklıkların geçilmesinde örgü yöntemleri ve deri gibi esnek ve dayanıklı malzemeler kullanılıyordu.

Mısır Firavunu Tutankamen’un mezarında bulunan ahşap kaplamalı sandık o dönemde ahşap kaplama yapıldığının ve bu işlemde hayvansal tutkalların kullanıldığının göstergesidir.

Eski Mısırdaki ahşap üzerine renklendirme yapılmıştır. Renklendirme maddesi olarak; odun kömürü, kalker, alçı, civa boyası, yeşil bakır renkleri, kırmızı sülyen (toprak) boya kullanılmıştır. İmparatorluğun son döneminde ise bu renklendirme maddelerine ilave

³ N. Yener, “Özelikten Biçime”, Profesörlük Çalışması, 2000, s.8

⁴ N. Yener, “Gelişim Süreci İçinde Malzeme, Yapım Yöntemi, Biçim İlişkisi”, M.S.Ü., Yeterlilik Tezi, Fen Bil. Enst., s:41

olarak; fildişi siyahı, lamba karası, sarımsı arsenik sülfid, göktaş mavisini de kullanılmaya başlanmıştır.

Koruyucu üst yüzey işlemlerinde verniğin ilk kez kullanılması ise M.Ö. 200 yılında Çin'de gerçekleşmiştir. Verniğin ana maddesinin Japon vernik ağacının kambiyum sıvısı olduğu ve koruyucu bir katman oluşturabilmesi için yüzeye 20-30 defa sürüldüğü bilinmektedir.

Milattan önce yapılan işlerde çoğunlukla kırmızı ve siyah renkler kullanılmıştır. Boya rutubetli iken altın tozu serpilme veya alttan şekil yapıştırmak suretiyle ahşap yüzeylerde süslemeler yapılmıştır.

Ortaçağ ahşap mobilyaları süslü ve gösterişlidir. Oturma öğeleri ve yatakların taşıyıcı kısımlarının yapılmasında torna tezgahları kullanılmıştır. Birleşme yöntemlerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Mısır ve Yunanlılarda kullanılan teknik ve detaylar kullanılmıştır.

Ortaçağda ahşap yüzeylerde çok abartılı olarak oymacılık ve süslemecilik yapılmıştır. Genellikle koyu renkler kullanılmıştır.

Yeniçağda, Rönesans döneminde oymacılık ve süslemecilik abartılmıştır. Bir çok mobilyada işlevsellikten çok görünüm önemsenmiştir. Avrupa'ya ilk vernik Hollandalılar tarafından 1515 yılında getirilmiş ve üst yüzeyde koruyucu olarak kullanılmaya başlanmıştır.

17. Yüzyılın ortalarından itibaren Çin veya Japon verniğinin getirilmesindeki güçlükler nedeniyle, özellikle Venedik ve Amsterdam'da araştırmalara başlanmıştır. Araştırmacılar bilinen yöresel kuruyan yağlara yönelmiş, başarılı sonuçlar almışlardır. Mobilyaların boyanması ve üstlerine resim yapılarak süslenmesi ilk kez bu dönemde moda olmuştur.

Endüstrileşme döneminin başlamasıyla insan yaşamı her alanda değişime uğramıştır. Aletlerin yerini makineler almaya başlamıştır. Bu döneme geçiş yıllarında gelenekler yıkılmıştır, ancak bu geleneklerin yerine yeni değer ve beğeniler getirilememiştir. Orta sınıfın alım gücü artmış, beğenileri ise yozlaşmıştır. Toplumu bu durumdan kurtarması gereken aydın ve sanatçılar bile bu değişime uzunca bir süre ayak uyduramamıştır. Bu karmaşık durum, mimari ve iç mimariye de yansımıştır. Dönemin mekanları yeni değerlerin oluşmamasından, geçmiş dönemlerin biçimlerinin yeni yapılara ve iç mekanlara uyarlanması şeklindedir. Makinelerin getirdiği büyük değişiklikler biçime yansıtılamamıştır. Bu arayış Art Nouveau, Werkbund gibi akımlarla devam etmiştir. Tüm bu akımların dışında, Thonet 1856 yılında ahşabın buharla bükülmesi yöntemiyle oluşturduğu iskemle ile yapım yöntemi ile biçim ilişkisini doğru kullanmıştır. Bu yöntemle binlerce sandalye yapılarak satılmıştır.

18. Yüzyılın başlarında üst yüzey işlemlerinde yapılan gelişmelerin başında vernik üretiminin Avrupa'da bir endüstri kolu haline gelmeye başlamasıdır. Birinci Dünya Savaşına kadar vernik üretiminde sadece doğal reçine ve yağlar kullanılırken, ekonomisi güçlenen ülkelerin üretimlerine hız vermeleriyle kimyasal yollarla elde edilen, özellikleri istenildiği gibi değiştirilebilen, yapay reçineler üretilmeye başlanmıştır. Sırayla fenol reçinesi, selülozik vernik bulunmuş ve püskürtme tabancası gibi araçların icadıyla da üst yüzey işlemleri hız kazanmıştır. Bundan sonra üre ve melamin reçinelerinin, tepkimeli verniklerin bulunmasıyla daha hızlı, temiz ve kimyasal etkilere daha dayanıklı yüzeyler elde edilmiştir. Doğal ahşap yerini doğal kaynaklı yapay malzemelere bırakmıştır.

Günümüzde doğal ahşap da dahil olmak üzere tüm doğal malzemelerin kullanılmasında, doğadan olduğu gibi alıp kullanma düşüncesi söz konusu değildir. Doğal ahşap, çeşitli mekanik ve kimyasal işlemlerle biçimlendirilerek kullanılmaktadır.

1.1.3. Doğal Ahşabın Sınıflandırılması

Doğal ahşap, aşağıdaki şekilde ana maddesi olan ağaç türüne, sertlik derecesine ve reçineli olma durumuna göre iki türlü sınıflandırılır:

- İğne yapraklılar (yapraklarını dökmeyen-açık tohumlular)
- Geniş yapraklılar (yapraklarını döken-kapalı tohumlular)

İç mekana en çok çam, ladin gibi iğne yapraklı; kayın, meşe, kavak, gürgen, dişbudak, ıhlamur, kestane gibi geniş yapraklı ağaç türleri girmektedir.

İkinci tip sınıflandırma aşağıdaki gibidir:

- Sert ağaçlar (meşe, dişbudak, kayın, gürgen, ceviz)
- Yumuşak ağaçlar (kavak, kızılâğaç, ıhlamur)
- Çıralı ağaçlar (çam, ladin)

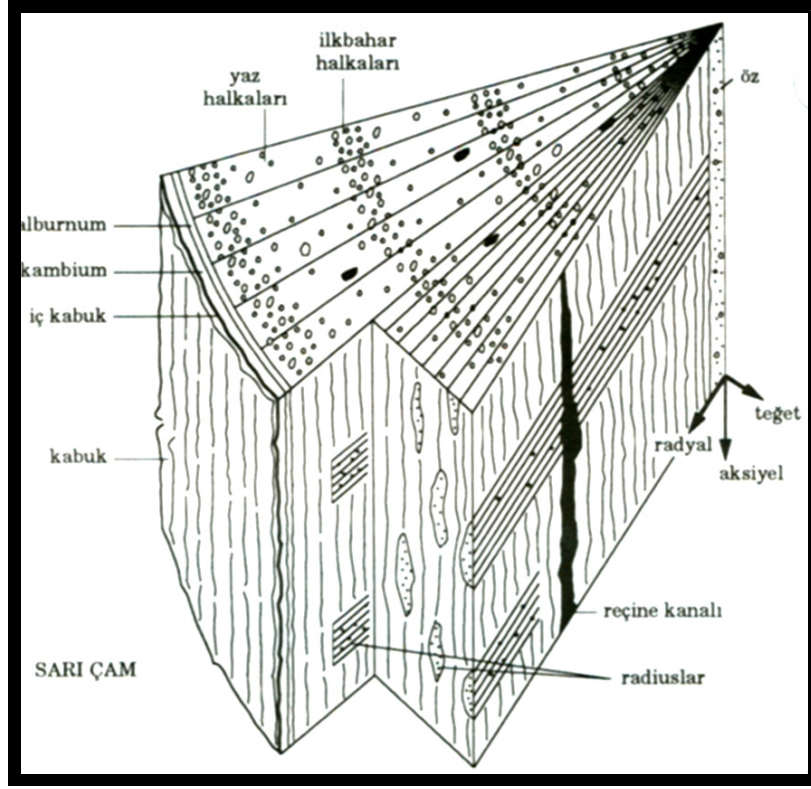
1.1.4. Doğal Ahşabın Yapısı ve Özellikleri

Ahşap, diğer malzemelerden farklı olarak canlı bir organizma olan ağaçtan meydana getirilmesi nedeniyle, farklı fiziksel ve mekanik özellikler göstermektedir. Ahşabın fiziksel ve mekanik özelliklerinin ağacın anatomik yapısı ile ilişkili olması nedeniyle öncelikli olarak fizyolojik ve anatomik yapısı incelenmiştir.

1.1.4.1. Fizyolojik ve Anatomik Yapısı

“Ağaç, topraktan kökü ile aldığı ham besi suyunu alburnum damar dokusu ile yapraklarına ulaştırıp, güneş ışınları, CO₂, O₂, N₃ etkisi ile olgun besi suyu haline dönüştürdüktan sonra kambiyum damar dokusu yolu ile geri döndürürken iç kabuk (liber) ve alburnum arasında bölünerek yeni dokuları oluşturmaktadır. Bu nedenle ağaç, tepe tomurcuğu ile boyuna, yeni dokular ile de içten dışa doğru büyüme gösterir. İç dokular zamanla sertleşip yaşamını yitirerek ağacın basınç mukavemeti yüksek ve mikroorganizma etkisinden arınmış duramen bölgesini meydana getirirler. Dışta ise genç, rutubetli ve yaşamın devam ettiği alburnum bölgesi mevcuttur. Alburnum bölgesi, bünyesinde bulunan besi suyu nedeniyle mikroorganizma ve rutubet deformasyonlarından etkilenme özelliğine sahip ve genç hücrelerde olduğu için de

eğilme direnci yüksektir.”⁵

Şekil 1.1. Ahşabın anatomi yapısı (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.313).

Ağaçların anatomik yapısı, teknik özelliklerine etki eder. Ağacın lif yapısının sık oluşu mukavemetle, düzgünlüğü işlenebilirlikle doğru orantılıdır. Hücrelerin yapısını meydana getiren ve yumuşak bir madde olan selüloz, liflerin yapısını meydana getiren ve sert bir madde olan lignin, sertlik ve mukavemeti etkiler. Lignin oranı fazla olan ağaçlar sert ve mukavemetlidir. Lignin, ağacın türüne ve yaşına göre değişir. Ağaç yaşlandıkça lignin oranı artmaktadır. Ahşabın anatomik yapısına iklim, toprağın durumu, ormanın sık veya seyrek oluşu ve güneşlenme gibi etmenler de etki eder. Çeşitli anatomik kusurlar ve aşırı sıcak soğuk farklılıkları, mukavemeti azaltıcı faktörlerdir.

⁵ M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.311

1.1.4.2. Fiziksel Özellikler

“Her ağaç türü, sertliği, mukavemeti, reçine oranı, rengi ve dokusu gibi birçok yönden diğer türlerden farklıdır. Bundan başka ağacın yapısı, kesiti incelendiği zaman aynı ağacın orta kısmı, yani öz bölgesi ile bu bölgenin dışını çevreleyen tabakaların da niteliklerinin farklı olduğu görülür. Örneğin, öz bölgesine yakın yerden alınan bir ahşabın mukavemeti kabuğa yakın kısımdan alınan ahşabın mukavemetinden fazladır.”⁶ Doğal ahşapta lifler malzemenin tüm fiziksel özelliklerini etkiler. Lifler ne kadar sıkça boşluk o kadar azdır. Boşluk oranı azaldıkça, ahşap malzemenin mukavemetinde artma görülmektedir. Lifler düzgünse işlenebilme kolaylaşır. Doğal ahşabın mukavemeti lif yönüne göre değişir; su emme ve geçirme oranları lifler doğrultusunda fazladır.

Doğal ahşap malzemenin fiziksel özellikleri altında; birim hacim ağırlığı, su emme ve geçirgenlik ve boyutsal özellikler, incelenecektir.

1.1.4.2.1. Birim Hacim Ağırlığı

Ahşap malzemenin birim hacim ağırlığı ağaç türlerine göre farklılık göstermekle birlikte, yaklaşık olarak $0,4-0,8 \text{ gr/cm}^3$ tür. Bu değer diğer malzemelerle karşılaştırıldığında çok düşük gözükmemektedir. Doğal ahşap boşluklu bir malzemedir. Hafiftir, kullanıldığı yerlere az yük getirir. Boşluklu yapısı nedeniyle mukavemeti düşüktür. Ancak ses ve ısı tutuculuk değeri fazladır.

⁶ N. Yener, “Özelikten Biçime”, Profesörlük Çalışması, 2000, s.8

Ağaç Cinsi	Fiziksel Özellikler			Mekanik Özellikler N/mm ²								
	Birim ağırlık Δ gr/cm ³	Deformasyon n α %	Isı iletkenlik katsayısı λ kcal/mh C°	$\sigma_{çekme}$		$\sigma_{basınç}$		Makas - lama τ	Eğilme σ	Elastiklik modülü E	Brinell sertlik H	
Çam	0.50	12.3	0.27	104	2.1	37.9	4.6	3.6	64.8	10200	23	7
Ladin	0.43	11.5	0.19	-	-	31.1	4	-	69	8300	37	14
Kökknar	0.43	12.2	-	62	1.5	37.4	4.5	4.6	73	8300	19	14
Kayın	0.86	15.5	-	66	2.3	36.5	12	5.4	87	12500	56	25
Meşe	0.89	12.2	0.58	90	4	61	11	11	98	11700	64	41
Kavak	0.45	12.8	-	-	1.7	40	2.7	6.8	52	7000	23	10
Gürgen	0.83	16.2	-	135	24.5	66	12	7.4	130	16200	71	36
Dişbudak	0.85	13.2	0.26	165	7	52	11	12	120	13400	65	-
İhlamur	0.53	14.9	0.36	85	-	52	-	4.5	106	7400	-	16
Kestane	0.58	13.3	-	135	-	47	-	8	89,6	9000	38	18
Karaağaç	0.64	13.2	-	90	4	56	10	7	89	11000	44	30

Tablo 1.1. Doğal ahşap malzeme özellikleri. (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi, Literatür Yayınları, 1994, s.317)

1.1.4.2.2. Su Emme ve Geçirgenlik

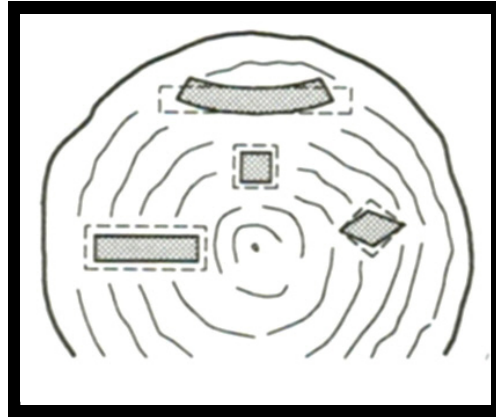
Rutubet ahşabın bünyesinde vardır ve hiçbir teknikte tam olarak giderilemez. Su, ahşabın bünyesinde üç şekilde bulunur. Bunlardan birincisi, selüloz ve lignin kristal suyudur. Bu su, teknikle ilgili değildir ve kurutma işlemleriyle yok olmaz.

Suyun ahşabın bünyesinde bulunma şekillerinden ikincisi, selüloz hidroskopikliği nedeniyle bünyesine emdiği sudur. Teknik olarak önemlidir ve ahşabın şişmesine neden olur.

Ahşabın bünyesinde bulunan suyun üçüncü şekli de boşluk dolduran serbest sudur. Nemli tahtlardaki ıslaklık hissi bu sudan kaynaklanır.

Ahşap bulunduğu ortamın nemini alan bir malzemedir. Bünyesine su alması sonucunda hacmi artar, su azaldıkça da deforme olur, mukavemeti düşer. Nemli ağacın sertliği, kuru ağaca oranla 1/3 oranında azalır. Bunun dışında daha önemli bir sorun da nem derecesindeki oynamaya paralel olarak ağacın çalışmasıdır. “Bu deformasyonlar genellikle ahşabın en fazla teğet, en az aksiyal yönünde görülmekte ve geniş yapraklı ağaçlarda iğne yapraklı türlere oranla daha fazla olmaktadır.”⁷ Ahşabın iç mekanda kullanılmasında dikkat edilecek bir başka husus da ahşabın bulunduğu ortamın nem derecesine getirilmesidir. Bu da iç hacimlerde % 7’dir.

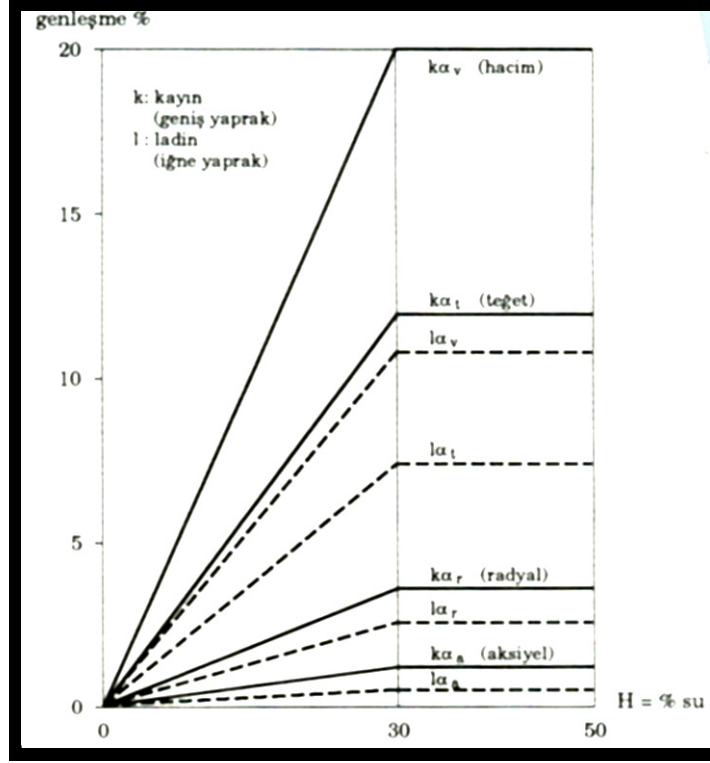
“Ahşabın yüzeyine bir takım kimyasal, plastik esaslı maddeler sürerek rutubetten korumak mümkündür. Ayrıca bünyesine vakum yolu ile çeşitli kimyasal bileşikler emdirilebilir. Ahşabın bünyesindeki nemi belirli sınırlara getirmek için kurutma işlemleri yapılır. Ahşap doğal yöntemlerle açık havada kurutulabileceği gibi gelişmiş teknoloji ile de fırınlarda kurutularak bünyesindeki nem oranı olabildiğince azaltılmaktadır. Tasarım açısından alınabilecek önlem ise ahşabı olabildiğince küçük boyutlarda kullanarak rutubet nedeniyle oluşan şekil bozukluklarını azaltmaktır.”⁸

Şekil 1.2. Çeşitli yönlere göre ahşap deformasyonları (M. Eriç, Yapı Fiziği ve Malzemesi, Literatür Yayınları,1994, s:314).

⁷ M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.313

⁸ N. Yener, “Özelikten Biçime”, Profesörlük Çalışması, 2000, s.8

Şekil.1.3. Ahşapta rutubetle meydana gelen deformasyonlar (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.314).

1.1.4.2.3. Boyutsal Özellikler

Ahşap malzeme, ağacın boyutları ile sınırlıdır. Ağaç çapı ortalama 40cm., en fazla 80-90cm’dir. Ahşap, boyutlarının sınırlı olması nedeniyle, büyük mekanların malzemesi değildir. Mukavemeti ve taşıyıcılığı aynı boyuttaki metale göre çok düşüktür.

1.1.4.3. Mekanik Özellikler

Doğal ahşabın mekanik özellikleri başlığı altında; elastiklik modülü, gerilme ve deformasyon eğrisi, sertlik incelenecektir.

1.1.4.3.1. Elastiklik Modülü

“Yapı malzemelerinin dayanıklılık ve yük taşıma özellikleri mekanik mukavemetlerle belirlenir. Bir malzemenin mekanik mukavemetinin yüksekliği onun elastiklik modülünün büyüklüğüne bağlıdır. Bu yükün, taşıyıcılık niteliğinin yüksek olması, esneklik, ani yüklere karşı darbe emici olması, istenen hallerde ise küçük olması tercih edilir.”⁹ Elastiklik modülü cisimde oluşan gerilmenin boy değiştirme oranına bağlıdır. Ahşapta elastiklik modülü liflere paralel yönde 9-16 N/m², liflere dik yönde ise 0, 6-1, 0 N/m²dir.

Doğal ahşap iç yapısına göre sünek bir malzemedir. Lifli yapısı nedeniyle sürekli kuvvet uygulandığında kırılma süresi uzundur.

Bunlar dışında ahşap malzemede; budak, lif eğriliği, çift alburnum oluşumu gibi anatomik kusurlar da mukavemeti düşürmektedir.

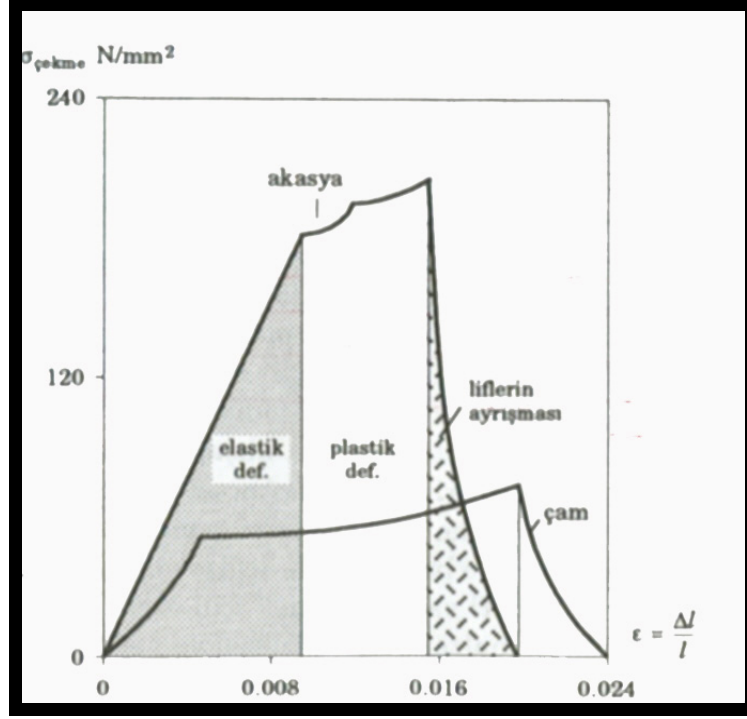
1.1.4.3.2. Gerilme ve Deformasyon Eğrisi

“Ahşabın gerilme-deformasyon eğrisi, liflerin ayrışmasının bir süreyi gerektirmesi nedeniyle diğer yapı malzemelerinden çok farklıdır. Bu nedenle bir ahşap malzemenin metal veya beton gibi aniden çökme veya kırılmaya uğraması hiçbir zaman söz konusu olamaz.”¹⁰ (bkz. Şekil 1.4.).

Ahşap malzemede basınç ve çekme gerilmeleri, liflere paralel yönde liflere dik yöndekine göre daha büyüktür.

⁹ N. Toydemir, E. Gürdal, L. Tanaçan, “Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme”, 2000, s.21

¹⁰ M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.315

Şekil 1.4. Ahşapta gerilme-deformasyon eğrisi (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s.316).

1.1.4.3.3. Sertlik

Sertlik, malzemenin yüzeyinde meydana gelen kalıcı şekil değiştirmeye karşı gösterdiği mukavemet olarak tanımlanmaktadır. Aslında fiziksel bir özelliktir. Ancak mekanik özelliklere etkisi nedeniyle bu bölümde incelenmektedir. Malzeme sertliğinin özellikle aşınma olayındaki önemi büyüktür.

Malzemelerde sertlik değerini ölçmede iki yöntem bulunmaktadır. Bunlar; Mohs ve Brinell yöntemleridir. Mohs yönteminde birbirlerini çizen malzemeler 1-10 arasında derecelendirilmiştir. Sürekli koruma ve bakım gerektirir. Brinell yöntemi ise çelik bir bilyenin diğer malzemelere uygulanması şeklindedir.

Ahşap malzemenin diğer malzemelerle aşınma ve çizme ilişkilerini karşılaştırmak bakımından aşağıdaki tabloda Mohs ve Brinell sertlik değerleri verilmiştir.

Malzeme	Mohs	Brinell
Talk	1	-
Ahşap	1.2-1.7	20-80
Alüminyum	2	250
Kalsit	3	-
Alçı taşı	4	-
Demir	4.5	830
Normal cam	5.5	-
Feldispat	6	-
Sert çelik	6.5	1500
Granit	7	-
Karborandum	9.5	-
Elmas	10	-

Tablo 1.2. Malzemelerde Sertlik Değerleri (M. Eriç, Yapı Fiziği Malzemesi, Literatür Yayınları, 1994, s.45).

Ahşabın sertliği; kullanılan ağacın cinsine, ve anatomik yapısına göre de değişmektedir. (bkz. Bölüm 1.1.4.1.)

Malzeme yüzeyinde meydana gelen aşınmanın malzemenin sertliği ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Doğal ahşap aşınmaya ve darbelere diğer malzemelerden daha dayanıksızdır. Döşeme ve merdiven gibi iç mekanda kullanılan ahşap malzemelerde, aşınmaya daha fazla müsait olan köşe noktalarda daha sert malzemeler kullanılmalıdır. Ayrıca sertlik değeri farklı iki ayrı ahşap bir arada kullanılacaksa, zamanla farklı aşınmalardan dolayı oluşacak güçlükler düşünülmelidir. Aşınmaya maruz yerlerde, bordürler ve köşelerde sert ahşaplar tercih edilmelidir.

1.1.4.4. Kimyasal Özellikler

Bu bölümde doğal ahşap malzemenin kimyasal yapısını değişime uğratan etkiler ve meydana getirdikleri tahribatlar incelenecektir.

Bu etkiler; güneş etkisi, yangın ve atmosfere bağlı çeşitli, etkilerdir. Yangın dışındaki etkiler, malzemede belli bir süreç sonunda görülmektedir.

Doğal ahşap malzemede kimyasal etkiler başlığı altında; yangın, mikroorganizma ve güneş etkisi incelenecektir.

1.1.4.4.1. Yangın Etkisi

Yangın etkisi genel olarak bütün malzemeler üzerinde etkilidir. Ancak; yanma süresi ve yanma sıcaklığı malzemenin özelliğine göre farklılık göstermektedir.

Ahşap yanıcı bir malzeme olarak bilinmektedir. “Yangın karşısında ahşap malzemelerde 170 C°’ye kadar kuruma, 270 C°’ye kadar CO, CO₂ ve su buharı çıkışı, 250-300 C° de tutuşma görülür. Tutuşma sıcaklığına eriştikten sonra ortaya çıkan gazlar oksijenle birleşerek yanmanın devamlılığını sağlar.”¹¹ Sonuçta ahşap ayrışır ve kömürleşir. Ahşabın reçineli olması yanıcılığı arttıran bir özelliktir.

Ahşap malzemeler ateşe karşı çeşitli koruyucularla yüzeysel veya bünyesel olarak belirli ölçülerde korunabilmektedir.

1.1.4.4.2. Mikroorganizma Etkisi

Kimyasal etkilerden bir diğeri de bitüm esaslı malzemelerde ve ahşapta görülen, mantar ve organizmaların neden olduğu tahribatlardır. Ahşabın nişasta ve selüloz yapısını ayrıştırarak ahşap malzemeyi toz haline getirmektedirler.

¹¹ M.Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, 1994, s:188

Ahşap malzemelerin kimyasal yapılarını ayrıştıran bakteri, mantar, böcek ve kurtlara karşı alınabilecek önlemler toprakla temas ettirmemek, sıcak ve rutubetli ortamlarda kullanmamak, yüzeyine veya bünyesine çeşitli kimyasallar (emprenye) uygulamaktır.

1.1.4.4.3. Güneş Etkisi

Özellikle sıcak bölgelerde uygulanmış projelerde, güneş radyasyonunun etkisiyle ahşap malzemelerin iç yapılarında değişimler meydana gelmektedir. “Ahşap , güneş etkisi ile sürekli bir yanmaya (oksidasyon) uğrayarak kararmakta ve ısı etkisiyle (145°C) kimyasal ayrışmaya uğramaktadır.”

Doğal ahşap malzemeler dış mekanda kullanılırken, gereken yüzey işlemleri yapılmalıdır.

1.1.4.5. Isıl Özellikler

Bu başlık altında doğal ahşap malzemenin ısı iletkenlik katsayısı incelenecektir.

1.1.4.5.1. Isı İletkenlik Katsayısı

Isı iletimi, malzemelerin iç yapıları ile ilişkilidir. Birim ağırlığı az olan malzemelerde ısı iletkenlik katsayısının da düşük olduğu görülmektedir. Malzemelerin nem yüzdesine göre ısı iletkenlik katsayısı değişmektedir. Doğal ahşap malzemelerin ısı iletkenlik katsayıları Tablo 1.1. de gösterilmiştir. Gözenekli malzemelerde ısı iletkenliği azdır. Ahşap da gözenekli bir malzemedir. Bu nedenle ısı iletkenliği azdır.

1.1.4.5. Elektrik Özellikler

Elektrik özellikleri başlığı altında, doğal ahşabın elektrik enerjisini iletme durumu incelenecektir.

1.1.4.6.1. Elektrik İletkenlik

Elektrik iletkenliği, uygulanan elektriksel alan etkisinde, malzemenin atomlarıyla enerji iletmesi durumudur.

Doğal ahşap elektriği iletmeyen bir malzemedir. Bu nedenle doğal ahşap malzemeler elektrik yalıtımı gerektiren yerlerde kullanılabilir.

1.1.4.7. Akustik Özellikler

Havada ilerleyen ses dalgası, bir cismin yüzeyine çarptığı zaman, enerjinin bir kısmı cismin yüzeyi tarafından emilir, geriye kalan kısmı da yansıtılır. Buna göre belirlenen cismin yüzeyinin ses emme değeri, yansıtma özelliğinin sayısal değeridir ve aşağıdaki bağlantı ile tarif edilmektedir.

α : ses emme değeri E_1 : ses dalgasının ilk enerjisi E_2 : ses dalgasının yansıyan enerjisi	$\alpha = \frac{E_1 - E_2}{E_1}$
---	----------------------------------

Tablo 1.3. Cismin yüzeyinin ses emme değeri.

Yankı, yansımanın fazla olduğu durumlarda oluşmaktadır. Bu da işitsel konforu bozmaktadır. Yansımanın az olması için ses dalgasının, yansıyan enerjisinin yüzeye çarptığında sahip olduğu ilk enerjisinden daha küçük olması gerekmektedir. Gözenekli

malzemelerde, ses yutuculuk değeri, frekansın yükselmesi ile artar. Doğal ahşap malzemelerin akustik özellikleri, sesi absorbe etme ve yansıtma özellikleri başlığı altında anlatılmıştır.

1.1.4.7.1. Sesi Absorbe Etme (Yutma) ve Yansıtma Özellikleri

Ahşap, ses tutucu bir malzemedir. Ancak bu değer ahşap malzemenin türüne ve lif yönlerine göre de değişmektedir. Ahşabın ses yutuculuk değeri 500 Hz için 0.06 m/sn'dir. Doğal ahşap; iç mekanda ses yalıtımının gerekli olduğu durumlarda döşemeye, duvara, tavana kaplanarak kullanılmaktadır. Ahşap malzemeler sesi yansıtılmamaktadır.

1.2. YAPAY AHŞAP MALZEME

Doğal ahşap malzemeler, her dönemde insanlar tarafından benimsenmiştir. Ancak; malzemenin mukavemetini düşüren doğal kusurları, büyük boyutlarda kullanılmayışı, rutubet karşısında deformasyona uğraması, pahalı olması gibi dezavantajları bulunmaktadır.

Yapay malzemeler; yine doğal ahşap malzemelerden kaynaklanmalarına karşın homojen, izotop, endüstrileşmeye uygun, nitelikleri iyileştirilmiş, olumlu özellikler kazandırılmış, daha kolay biçimlendirilebilen, ölçüleri daha esnek ve ekonomik malzemelerdir.

1.2.1. Yapay Ahşabın Tanımı

Yapay ahşaplar, kaynakları doğal ahşap malzemeler olan, çeşitli üretim yöntemleri uygulayarak, daha farklı yapıda ve istenilen özelliklere sahip olarak oluşturulan yeni malzemelerdir.

Yapay ahşap malzemeler iç mekanda yeni olanaklar, yeni anlayışlar, ve yeni detayları getirmiştir. Doğal ahşap malzemelerde sorun olan büyük yüzeylerin tek parça

halinde geçilememesi, eğriliğin oluşturulamaması, birleşim detaylarının özölememesi gibi durumlara kolaylıklar getirmiştir.

Yapay ahşap malzemelerle tasarım yapılırken doğru sonuçlar alabilmek için öncelikle yeni, farklı ve yapay olduğunu kabul ederek, sağlamış olduğu olanaklar değerlendirilmelidir.

1.2.2. Yapay Ahşabın Tarihçesi

Tarih öncesi devirlerden elde edilen veriler kaplamalık levhaların İ.Ö. 3000 yılına dayanmakta olduğunu göstermektedir. Ayrıca İ.Ö. 1500 yılında firavun olarak hüküm süren Tutankamen'in mezarında bulunmuş olan ahşap kaplamalı sandık bu işlemin çok eskilere dayandığının göstergesidir. 14., 15. ve 16. Yüzyıllarda Avrupa'da kaplamacılığın geliştiği, kakmacılık sanatının İtalya, Fransa, İngiltere ve Hollanda'da yayıldığı bilinmektedir.

Yonga levhaların bulunması fikrinin de çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Ancak özellikleri değiştirilebilen, seri üretime uygun bir malzeme olarak yapay ahşabın üretilmesi endüstrileşme dönemine geçişle birlikte başlamıştır.

Endüstrileşme döneminin başlaması ile elde edilen olanaklar ve yeni gereksinimler sonucunda standart ve çok sayıda üretilen malzemeler oluşturulmuştur. Bu malzemelerin oluşumu ile doğal ahşap yerini yavaş yavaş yapay malzemelere bırakmaya başlamıştır.

Kaplamacılık sanatının gelişmesi kontrplak sanayiinin gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir. 1870 yılının sonuna kadar kaplamaların direncini arttırmak için kullanılan bu yöntem, 1884 yılında bükme suretiyle iskemlelerin oturma yerlerinin imalinde kullanılmıştır. 1890 yılında tomruktan soyma metodu ile kaplamalar elde edilmeye başlanmıştır. Bu yöntemle geniş levhalar halinde soyma kaplamalar oluşturulmuştur. Kaplamalar lif yönleri birbirine dik gelecek şekilde yapıştırılmıştır.

Böylece dayanıklı levhalar oluşmuştur.

Ticari amaçlı ilk talaş levha 1908'de Avustralya'da heraklit adı altında piyasaya sürülmüştür. İlk lif levha ise 1915'de Amerika'da üretilmiştir. İlk yonga levha fabrikası Almanya'da 1941 yılında Torfit-Werke AG firması tarafından kurulmuştur. Bu fabrikada fenolik reçine ve ladin yongaları kullanılmıştır. Yeni fabrikalar açılrsa da İkinci Dünya Savaşına kadar yonga levha üretimine dair büyük bir gelişme olmamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra fenolik reçineler yerine ucuz ve daha düşük sıcaklıkta sertleşen üre formaldehit reçineleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde kullanılan metot ve makinelerde büyük gelişmeler olmuştur.

“Yonga kalınlığının ve levha kalınlığının, levha kalitesi (özgül ağırlık ve eğilme direnci) üzerine büyük etkisi olduğu Klavditz tarafından yapılan araştırmalar ile ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalara göre yonga kalınlığı arttıkça eğilme direncinde azalma meydana gelmektedir.”¹² Yonga levha endüstrisindeki bu gelişmeler daha sonra hızlı bir şekilde devam etmiştir.

“Bugün dünyada geniş oranda kullanılan kaplama ve kontrplakların incelenmesi, yüzyıllardan beri mobilya sanatçılarının kaplama ve kontrplak sanayinde çok az bir gelişme gösterdiklerini ortaya koyar.”¹³

Günümüzde yeni yüzyılın getirmiş olduğu tüketicilik olgusu içinde yapay ahşap malzemeler yerini almıştır ve nitelikleri sürekli arttırılmaktadır.

1.2.3. Yapay Ahşabın Sınıflandırılması ve Özellikleri

Yapay ahşap malzemeler yapım yöntemi ve kullanılan ana malzemeye göre üç ana başlık altında incelenir. Bunlar;

- Katmanlı (Tabakalı) Yapay Ahşaplar

¹² A.Y. Bozkurt, Y. Göker, “Yongalevha Endüstrisi”, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, 1985, s:5

¹³ A.Y.Bozkurt, Y. Göker, “Tabakalı Ağaç Malzeme Teknolojisi”, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, 1985, s:1

- Kontrplak
- Kaplamalık İnce Levhalar
- Ahşap Aglomere,
 - Yonga Levhalar
 - Lif Levhalar
 - Talaş Levhalar
- Doğal Ahşabın Değişimi İle Elde Edilen Yapay Ahşaplar
 - Emprenye Edilmiş Ahşaplar
 - Yoğunlaştırılmış Ahşaplar
 - Lamine Ahşaplar olarak sınıflandırılmıştır.

Yapay ahşap malzemelere yapım yöntemi ve kullanılan malzemelerle farklı nitelikler kazandırılmıştır. Bu malzemelerin kullanımında dikkate alınacak bu nitelikler birbirlerinden farklıdır. Bu nedenle öncelikle sınıflandırmak suretiyle özellikleri anlatılmıştır.

Tezin ana teması olan bayan giyim mağazalarında; lif levha, yonga levha, kontrplak ve kaplamalık levhalar kullanıldığından bu tip yapay levhalara ağırlıklı olarak yer verilmiştir.

1.2.2.1.Katmanlı (Tabakalı) Yapay Ahşap Malzemeler

Tabakalı yapay ahşap malzemelerde kullanılan katmanlar; tomruktan soyma (açma) yöntemi ile elde edilmektedir. Bu makinede bıçak sabittir. Ağaç, döndürülerek istenilen kalınlıkta tabakalar elde edilmektedir.

Katmanlı (tabakalı) yapay ahşap malzemeler; kontrplak ve kaplamalık ince levhalardır.

1.2.3.1.1. Kontrplak

“Soyma kaplamaların, lif yönleri birbirine dik konumda ve orta katlar dış katlardan daha kalın olmak üzere 3,5,7,9 gibi tek sayılı katlar şeklinde yapıştırılması ile 3-12 mm kalınlıklarda, çalışma sakıncası giderilmiş, istenilen ölçülerde geniş yüzeyli ağaç malzeme”¹⁴ olarak elde edilir. Kontrplak malzeme iç mekanlarda; bölücü, mobilya, duvar kaplaması gibi pek çok yerde kullanılmaktadır.

Kontrplaklar, tomruktan soyma denilen tabakalardan oluşur. Bu tabakaların çok sert ve ince dokuları buhara tutulduktan sonra soyma işlemine alınır. Yapıştırıcı olarak ilk dönemlerde kan, kazein gibi hayvansal tutkallar kullanılmıştır. Günümüzde ise plastik esaslı yapıştırıcılar kullanılmaktadır. Doğal ahşaba göre daha kolay ve kısa sürede üretilen kontrplak iki şekilde üretilir. Bunlar yaş yöntem ve kuru yöntemlerdir.

Kuru sistemde buharda yumuşatılmış tomruklar istenilen ebattan 10-20 cm fazla kesilmektedir. Kesilen tomruklar soyma kaplama makinesinde istenilen kalınlığa getirilmektedir. Fırında kurutulduktan sonra otomatik makaslarla kesilip yan yana koyulup dikilir. Bu aşamadan sonra preslenen levhalar ebatlanarak zımparalanır. Kuru mekanlar için üre formaldehit, ıslak mekanlar için fenol-formaldehit reçinesi kullanılmaktadır. Yaş sistemin tek farkı ise kesilen tomrukların yaş iken eklenip, tutkallanarak preslenmesinden dolayı kurutma ve presleme ayarının aynı anda yapılmasıdır.

Kontrplaklarda lif yönlerinin farklı olarak üst üste gelmesiyle homojen bir gerilme ve dolayısıyla mukavemet oluşur. Bu katmanların lif yönlerini farklı olarak üst üste getirilmesinden kaynaklanmaktadır. Artan mukavemetten dolayı aynı kalınlıktaki doğal ahşap malzemeye göre daha fazla yük taşıyabilmektedir.

Kontrplak basınç ve kalıpla bükülebilir. Her iki yönde eğim verilebilir. Bu diğer yapay ahşap malzemelerde olmayan bir özelliktir. Homojen yapısı, kalıpla şekillendirilip

¹⁴ H. Yalçın, M. Güral, ”Malzeme Bilgisi”, Palme Yayıncılık

seri olarak üretilebilir olması, geniş yüzeylerin tek parça halinde geçilebilmesi, lif yapısının belirgin olmaması nedeniyle çeşitli detaylarının kolaylıkla çözülebilmesi gibi avantajları ile tasarıma en çok etki eden yapay ahşap malzemelerdir. Kontrplak ebatları genellikle 205x125, 210x130, 220x170, cm'dir.

Kontrplakların birim hacim ağırlığı; cinsine ve tutkalın yapıştırma kabiliyetine bağlıdır. Yapıştırıcıların içine katılmış olan sertleştiriciler rutubeti absorbe etme özelliğinde ise levhadaki rutubeti artırır. Kontrplak yapımında kullanılan kaplamalık levhaların sentetik reçinelerle emprenye edilmesi boyutsal stabilite sağlar. Boyutsal stabiliteyi sağlamak için rutubetin etkisini azaltıcı önlemler alınır. Bunun için boya, vernik, polietilen glikol ile muamele, film, folyo ve laminat kaplama gibi işlemler yapılır.

Kontrplaklar elde edildiği ağacın cinsine göre; sert odun (geniş yapraklı ağaçtan yapılmış) ve yumuşak odun (iğne yapraklı ağaçtan yapılmış) kontrplakları olmak üzere ikiye ayrılır. Sert odun kontrplağı dekoratif amaçlı olarak yapı içinde kullanılır.

Sert odun kontrplakları öz malzemesine göre üçe ayrılır.

- Kaplama levhalı sert odun kontrplağı: Dış tabaka sert odundan, orta tabaka sert veya yumuşak odundandır.
- Blok sert odun kontrplağı: Her iki yüzey sert odun levha kaplı, orta ahşap kısım sert yumuşak odundandır.
- Karma sert odun kontrplağı: Her iki yüzey sert odun levha kaplı, orta tabaka yonga levha plastik köpük, emprenyeli kağıttır.

Kullanım yerine göre; açıkta kullanılan yapı kontrplağı, kapalı yerde kullanılan yapı kontrplağı olmak üzere ikiye ayrılır.

Dayanımlarına göre kontrplak tipleri dört çeşittir.

- Yapışma dayanımı açık hava tesirlerine göre dayanıksız olanlar
- Yapışma dayanımı açık hava tesirlerine dayanıksız, ancak yangına karşı dayanıklı
- Yapışma dayanımı açık hava tesirlerine dayanıklı olanlar

- Hem açık hava tesirlerine hem de yangına karşı dayanıklı olanlar.

Tabaka sayısına göre kontrplak çeşitleri; üç, beş, yedi, dokuz ve daha fazla tabakalıdır.

“Kontrplak paneller sert ağaç katmanları, fenolik film, plastik laminat, doyurulmuş kağıt, fiber takviyeli reçine, boya veya cila ile kaplanabilmektedir.”¹⁵ Ancak; kontrplak malzemenin kesitteki katmanlı görünümünü kapatmak malzemenin karakterini yansıtmadığı gibi yapım yöntemlerini de zorlaştırmaktadır.

1.2.3.1.1. Kaplamalık İnce Levhalar

Lif dokuları belirgin olan bu levhalar; değer açısından düşük ama dirençli ağaçları ve genellikle yapay ahşaptan yapılmış olan yüzeyleri kaplamakta kullanılır. Kaplamalık levhalar için ülkemizde kullanılan ağaçlar; ceviz, karaağaç, zeytin, gül, kavak, meşe ve dişbudaktır. Ülkemizde yetişmeyen tik, huş, maun, venge, abanoz, santos gibi ağaçlar da kullanılmaktadır.

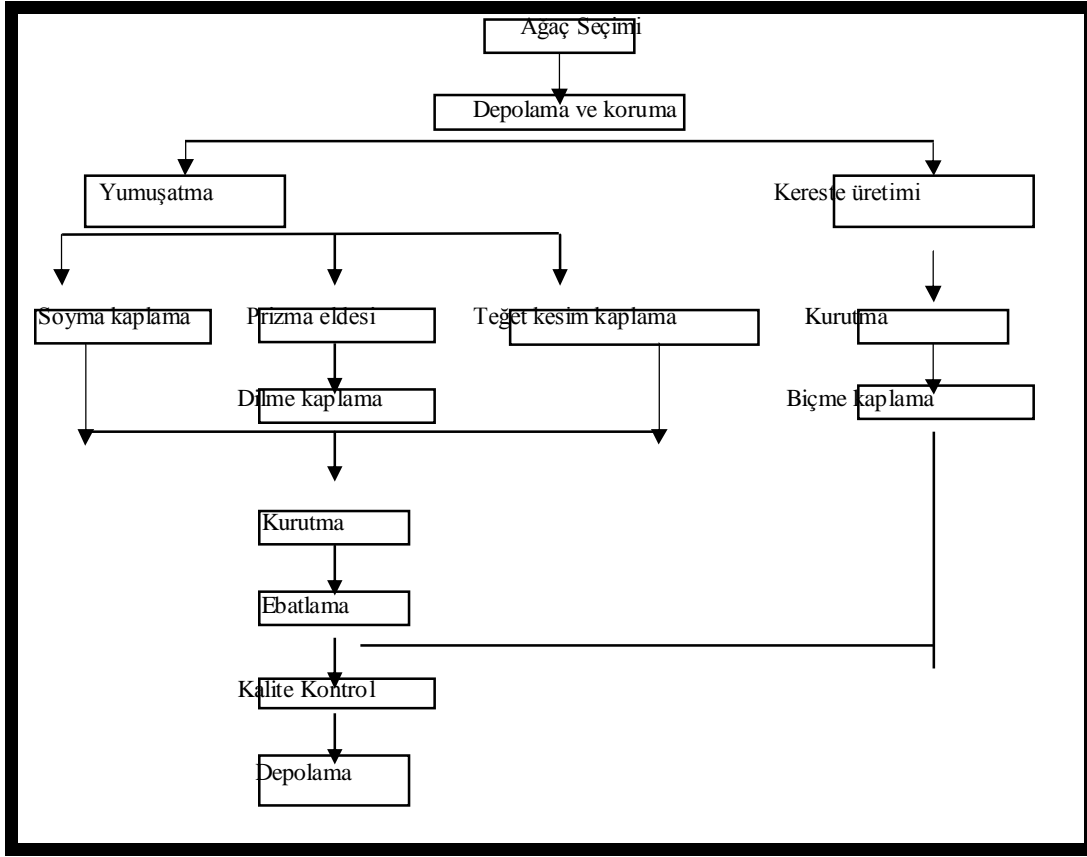
Değişik türlerdeki ağaçlardan yapılmış kaplamalık levhaların, yan yana getirilerek yüzeyde çeşitli desenler oluşturulması yöntemine marküteri denir. Marküteride renkler boya ile değil, ahşabın kendi renkleri ile kullanılır. Ancak bu işlem özenli bir çalışma ve uzun zaman gerektirdiği için yapımı giderek azalmıştır.

¹⁵ Kontrplak Üreten Firmanın kontrplak hakkındaki bilgi sayfasından alınmıştır., www.wisa.com.tr.

Resim 1.1. Ahşap kaplamalık levhalarla marküteri uygulaması

Kaplamalık ince levhalar kalınlığı 0.6-8 mm arasında değişen ahşap malzemelerdir. Yoğunluğu $0.40-0.65 \text{ gr/cm}^3$ olan tomruklardan istenilen desen, kullanılma amacı, tomruk boyutu, ağaç türüne göre soyma, dilme, biçme, teğet kesim ve özel kaplama yöntemleri ile elde edilir. Aşağıda bu yöntemlere kısaca değinilmiştir.

Tablo 1.4. Kaplama üretimi genel süreç şeması. (E. Burdurlu, Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim-Kullanım Teknolojisi, 1994, s.2)

Soyma yönteminde dal ve budakları kesilen ağaç tomruk haline getirilmektedir ve ağaç makinesinde kesilmektedir. Bu makinede bıçak sabittir ve ağaç döndürülerek istenilen kalınlıkta katmanlar elde edilmektedir. Soyma kaplama, çoğunlukla kontrplak ve kontrtabla yapımında kullanılmaktadır.

Biçme yönteminde kurumuş tomruklardan en az 0.8 mm kalınlıkta, kesme ve soyma yöntemlerinde ise , tercihen su içerisinde depolanmış tomruklar buharlama veya pişirme yolu ile yumuşatıldıktan sonra istenilen kalınlıkta kaplam levhaları elde edilmektedir. Biçme kaplamalar, dekoratif iç ve dış kapılarda ve panolarda kullanılmaktadır. En kaliteli kaplama bu yöntemle elde edilmektedir. Teğet kesim yöntemi çok fazla kullanılan bir yöntem değildir.

Özel kaplamalar, genellikle Afrika'da yetişen ağaçlardan soyma ve kesme yöntemleriyle elde edilen kaplamaların rendelenmesiyle oluşturulmaktadır. Maliyetinin fazla olması ve doğallıktan uzaklaştırması kullanımını sınırlamaktadır.

İç mekan elemanlarında kullanılan doğal kaplamalar; ahşaptan dilme (kesme) yöntemi ile elde edilmektedir. Bu yöntemle kaplama üretilecek tomruklar, özel kaplama desenleri elde etmek için büyük çapta bir çeşit rende olan özel makinelere girmektedir. Aynı boyda, farklı genişliklerde yapraklar elde edilmektedir. Bu yöntemle istenilen kalınlıkta kaplama kesilebilmektedir. Renk ve desen beraberliği sağlandığından simetrik düzenlemeler yapılabilmektedir. Fire miktarı düşüktür. Ancak bu olumlu özelliklerinin yanı sıra yumuşatma işleminde renk değişimi, çoğunlukla ince kaplamalar elde edildiğinden presleme esnasında yüzeye tutkal çıkması gibi olumsuz özellikleri de bulunmaktadır.

Ahşap kaplama uygulanmış bir yüzeye yapılabilecek üst yüzey işlemleri ;

“Boya + Dolgu verniği +Son kat vernik,

Örtücü olmayan renklendirme + Dolgu veniği + Son kat vernik,

Astar boya + son kat boya,

Dolgu verniği + astar boya + lake boya,

Dolgu verniği + son kat vernik (ahşabın doğal rengi elde edilir.)

Dolgu ve son kat görevi yapan vernik ve boyalar.”¹⁶

Yukarıdaki yüzey işlemleri uygulanabilmekle beraber ahşabın doğal rengini koruması işlemleri daha sıklıkla kullanılmaktadır.

Kullanım yerlerine göre kaplamalar;

- Yüz kaplamalar
 - Freze kaplamalar,
 - Hareli (desenli) kaplamalar,
 - Kök ve ur kaplamalar
- Astar kaplamalar,
- Papelli kaplamalar.”¹⁷

Yüz kaplamalar iç mekanda genellikle mobilyaların gözüken yüzlerinde kullanılmaktadır. Astar kaplamalar ise, ilk etapta göze çarpmayan yüzeylerde kullanılmaktadır.

Kaplamalar kullanım aşamasında; levhaların boyuna göre yan yana getirilerek birbirlerine makinelerle eklenmektedir. Doğal kaplamalar, levha alt ve üstüne geniş yüzeyli sıcak presler kullanılarak yapıştırılmaktadır.

Doğal ahşap görünümlü pek çok ürünün yapılmasında artık kaplamalık ince levhalar kullanılmaktadır. Kaplama üzerine derz açma, oyma gibi işlemler yapılamamaktadır. Ancak mobilyalarda bazı kısımlarda masif ahşap malzemeler kullanılarak istenen hareket sağlanabilmektedir. (Örneğin; kapaklarda kenar profilin masif, orta göbeğin ahşap kaplama yapılması gibi.)

Piyasada hazır halde bulunan yerli veya ithal pek çok kaplama kullanılarak iç

¹⁶ H. Akkılıç, “Farklı Yüzey Malzemeleriyle Kaplanmış Yonga Levhalarda Teknolojik Özelliklerin Karşılaştırılması“, İ.Ü. Fen Bil. Enst., 1998, s.26

¹⁷ E. Burdurlu, “Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim- Kullanım Teknolojisi”, 1994, s.84

mekanda çok farklı yüzeyler oluşturulabilmektedir. Örnek olarak İthal bir ağaç olan abanozun, lifleri belirgin olan dokusuyla iç mekanda sıkça kullanıldığını görmekteyiz.

1.2.3.2. Ahşap Aglomere

“Aglomere; bir bağlayıcı malzeme tarafından birbirine bağlanmış olan parçacıkların oluşturduğu malzemelere verilen isimdir.”¹⁸

Ahşap aglomereelerde parçaları kıyılmış, diklenmiş parçalar yani yongalar, lifler, talaşlar oluşturur.Bağlayıcı ise üre formaldehit, fenol formaldehit gibi plastik esaslı tutkallardır. Talaş levhalarda bağlayıcı olarak çimento harcı kullanılır.Ahşap parçalarla bağlayıcılardan oluşan karışıma ısı ve basınç uygulanarak levhalar oluşturulur. Kullanılan ahşap parçaların büyüklüğü, bağlayıcıların özellikleri ve uygulanan basınç levhaların özelliklerini etkiler.Birim hacim ağırlığı, sertlik ve mukavemet değerleri istenilen düzeye getirilebilir.

Yapay ahşapların bu grubunu yonga levhalar, talaş levhalar ve lif levhalar oluşturur.

1.2.3.2.1. Yonga Levhalar

Yonga levha genellikle odun hammaddesinden elde olunan yonga veya küçük parçacıkların sentetik bir reçine yada uygun bir yapıştırıcı yardımı ile ısı ve basınç altında geniş ve büyük yüzeyli levhalar haline getirilmesi ile oluşan bir malzemedir.¹⁹

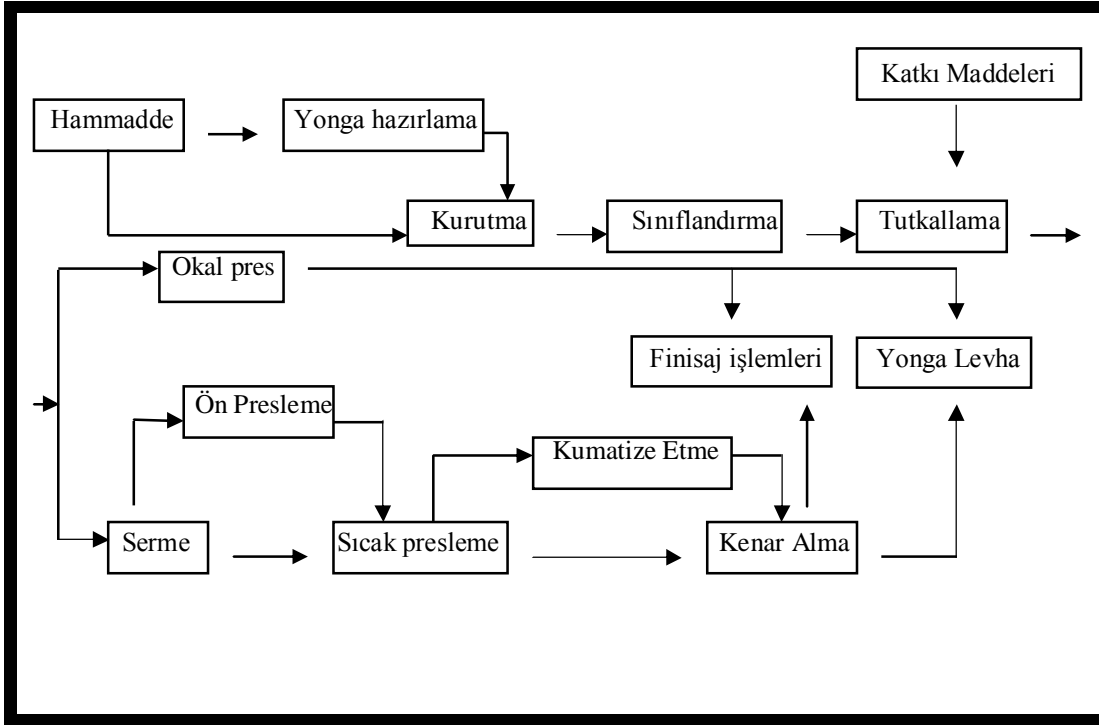
Yonga levha üretimi; yatık yonga levha üretimi ve dik yonga levha üretimi olmak üzere iki şekildedir.

Yonga levha üretimi hazırlama aşamasıyla başlar. Orta ve yüzey tabakalarda kullanılacak yongaların ayrı ayrı hazırlanması gerekmektedir.Yüzeyde kullanılacak

¹⁸ N. Yener, "Özelikten Biçime", Profesörlük Çalışması, 2000, s:25

¹⁹ A.Y.Bozkurt,Y.Göker,"Yongalevha Endüstrisi",İ.Ü.Orman Fakültesi Yayınları,İst,1985,s:

yongaların daha düzgün yüzeyli, ince ve homojen olması gerekmektedir.

Tablo 1.5. Şematik olarak yonga levha üretimi. (T. Akbulut, “Yonga levha Endüstrisi”, LAMİNArT Mobilya- Dekorasyon- Sanat- Tasarım dergisi, Sayı: 7, Nisan- Mayıs 2000, s.113)

Hazırlamadan sonraki aşama yongaların kurutulmasıdır. Bu kurutma işlemi; ağacın cinsine, yonga boyutuna, özgül ağırlığa ve yongaların başlangıç rutubetine bağlıdır. Süre ise yonga kalınlığı ve ağaç türüne göre değişmektedir.

Yonga levha üretiminde diğer bir aşama yongaların sınıflandırılmasıdır. Toz ve çok kaba yongalar ayrılır. Bunun nedeni incelerin yüzey tabakalarda, diğerlerinin orta tabakalarda kullanılmasıdır.

Yongaların tutkallanması ve diğer katkı maddelerinin ilavesiyle levhaların belli özellikleri belirlenir. Yüzey ve orta tabakaların ayrı tutkallanması gerekmektedir. Bağlayıcı olarak genellikle üre formaldehit yada fenol formaldehit tutkalları kullanılmaktadır. Bu tutkallara göre daha seyrek olarak melamin reçinesi de kullanılmaktadır.

Dış mekanda kullanılması gereken, suya ve neme maruz kalan yerlerde fenolik tutkalla yapılmış yonga levhalar kullanılmalıdır. İç mekanda, kapalı mekanlarda üre formaldehit tutkalı ile yapılmış olan yonga levhalar tercih edilmelidir. Kullanılan bu tutkalların içine çeşitli maddeler katılarak sertleştiricilik, koruyuculuk gibi özellikler arttırılabilmektedir.

Bu işlemden sonraki aşama yonga levha taslağının oluşturulmasıdır. Burada amaç üniform bir taslak oluşturmaktır. Serme makineleri; dökme, rüzgarlama ve savurma olmak üzere üç sistemdir.

Preslenen yongalar, ön presleme yani soğuk pres uygulamasına alınır. Burada orta ve yüzey tabakalar, birbirlerine iyice kenetlenerek ince yongaların taslak tabanına kayması önlenir. Ön pres; fasıllı ve fasılsız olmak üzere iki türdür. Fasıllı presler tek katlı ve çok katlı olabilirken, fasılsızda sonsuz bir bant halindedir. Bu sonsuz levha daha sonra istenilen boyutta kesilir.

Yonga levha üretiminde en son aşama olan finisaj işleminde levhalar daire testerelerle standart boyutlara getirilir. Zımparalanarak hem nem kalınlık hataları giderilir, hem de yapılacak olan yüzey işlemine hazır hale gelir.

Yonga levhaların fabrika çıkış ebatları genellikle; 183x336 cm., kesitleri 16, 18, 22 mm.'dir. İç mekanda çoğunlukla 18 mm. kesitli yonga levhalar kullanılmaktadır.

Özgül ağırlık, yonga levhanın fiziksel, mekanik ve teknolojik özelliklerini etkileyen en önemli faktördür. Yonga levhaların birim hacim ağırlığı; kullanılan ağacın cinsine, tutkalın yapıştırma kabiliyetine bağlıdır. Birim hacim ağırlığı düşük olan ağaçlar tutkalı fazla emerek maliyeti arttırmaktadır. Yonga levhalarda iğne yapraklı ağaçların kullanılması uygundur. Bağlayıcı olarak fenol formaldehit kullanılmış olan yonga levhalarda parafin var ise birim hacim ağırlığı yükselir. Birim hacim ağırlığı levhanın dış tabakalarında yüksek orta kısma gidildikçe düşüktür. Dış tabakalardaki özgül ağırlığın

fazla olması yonga levhanın mekanik özelliklerini arttırır. Yüzeyde yapılacak kaplama, boyama, yapıştırma gibi işlemler de daha dayanıklı olmasını sağlar.

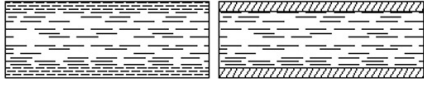

Resim .1.2. Sıkıştırılmış yonga levhanın yüzeyi.

Yonga levhaların fiziksel ve mekanik özelliklerini etkileyen faktörler de bulunmaktadır. Bunlar; ağaç türü, levha özgül ağırlığı, odun ve taslak rutubeti, özgül ağırlık profili, yonga geometrisi, presleme şartları, tutkal türü miktarı ve uygulanişı, yongaların levha içindeki yönü, katkı maddeleri, tutkalm yonga levhalara yeknasak dağılımı olarak sıralanabilmektedir.

Yonga levhaların üzerinde kolaylıkla çalışılmaktadır. Vida, çivi veya tutkal kullanmak suretiyle diğer malzemelerle bağlanabilmektedir.

Böcek ve mantara karşı koruyucu maddelerle emprenye edilebilmektedir. Ağaç malzeme tutkalları ile kaplama levhaları kullanarak (lamine etmek) iyi nitelikleri arttırılmaktadır.

Yonga levhaların iç mimaride kullanım alanları çok geniştir. Su ve neme dayanıksız olmaları nedeniyle, su ile ilişkili olmayan mekanlarda kullanılmalıdır. Çeşitli malzemelerle kaplanarak veya gerekli yüzey işlemleri uygulanarak mobilyacılıkta kullanılmaktadır.

Malzeme İsmi	Malzeme Şekli
<p>Yonga Levha</p> <p>a- İnce talaşlı yüzey b- Papael kaplamalı yüzey</p>	 <p>a b</p>
<p>Lif Levha</p>	

Şekil 1.5. Lif ve yonga levhaların şekli (Dinç Ö., “Tünel Kalıplı Teknolojilerle Üretilen Konutlarda Mutfakların İncelenmesi, M.S.Ü., Fen Bil. Enst., Haziran 1998, s. 51).

1.2.3.2.2. Lif Levhalar

Lif levhalar; bitkisel liflerin doğal yapışma ve keçeleşme özelliklerinden yararlanarak ya da yapıştırıcı madde ilave edilerek oluşturulan levha taslağının kurutulması ve preslenmesi sonucu elde edilmektedir. Lif levhaların %80’ini bitkisel lifler oluşturmaktadır.

“Lif levha üretiminde kullanılan yöntemler, üretimde, yonga ve lif taşımada su kullanıp- kullanılmamasına bağlı olarak üç grupta toplanabilmektedir.

- Yaş yöntem,
- Kuru yöntem,
- Yarı kuru yöntemdir.”²⁰

Yaş yöntemde, adından da anlaşıldığı gibi liflerin taslağının oluşturulmasında ve taşınmasında su kullanılmaktadır. Bağlayıcı olarak odunun içindeki mevcut maddeler

²⁰ E. Burdurlu, “Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim- Kullanım Teknolojisi”, Ank., 1994, s.290

kullanılmaktadır. Üretilen levhaların yalnızca bir yüzü düzdür, diğer yüzünde elek izleri bulunmaktadır. Liflerin ince, kıvrılabilen ve bükülebilir olanları tercih edilmektedir. Çünkü taslak liflerin keçeleşmesi ile oluşmaktadır. Bu nedenle iğne yapraklı ağaçlar tercih edilmektedir.

Kuru ve yarı kuru yöntemde kısa, düz ve ince lifler kullanılmaktadır. Bu nedenle genellikle yapraklı ağaçlar kullanılmaktadır. Lif rutubeti düşüktür. Bağlayıcı olarak sentetik (polimer) tutkal kullanmak gereklidir. Oluşan levhaların yüzeylerinde iz bulunmaz dolayısıyla düzdür. Ayrıca atık su sorunun olmaması da büyük bir avantajdır.

Kuru yöntemin en büyük avantajı ise ton başına üretim maliyetinin düşük ve kapasitenin yüksek olmasıdır. Lif levha üretiminde yaş, kuru ve yarı kuru yöntemde uygun özellikte liflerin seçilmesinin ardından, taşıyıcı bantlarla yongalama makinesine getirilen hammadde burada işleme sokulmaktadır.

Lifleme aşamasında liflere basınç ve sıcaklık uygulanmaktadır. Liflerin istenilen kalitede liflere dönüşmesi için ayrıştırma makinelerinden faydalanılmaktadır. Lif kazanına doldurulan lifler, elde edilecek lif levha özelliğine göre çeşitli katkı maddeleri ilavesi için karıştırma kazanlarına aktarılmaktadırlar. Bu katkı maddelerinin karıştırılmasından sonra, sudan ayırma makinesinin devamlı ilerleyen bantları üzerinde serilme, dökme, savurma veya serpme yöntemlerinden biri ile gerçekleştirilir.

Yaş sistemde dökme yöntemi kullanılmaktadır. Elde edilen levhada tabaka söz konusu değildir. Serpme yöntemi orta yoğunluktaki lif levhalarda kullanılır. Lif levhanın alt üst yüzeyinde küçük, ortalarda büyük lifler bulunur.

Seçme işleminden sonra lif levhanın yoğunluğunun ayarlandığı presleme aşaması gelir. Burada amaç kalınlığın istenilen kalınlığa kadar sıkılması, bu sıkışma ile suyun levhadan atılması, kalan suyun ısı ile atılmasıdır. Bunun yanı sıra ısı ve basınç yardımı ile levhaya termoplastik özellikler kazandırmaktır. Bu termoplastik özellik liflerin keçeleşmesini sağlar.

Levhanın mekanik, su emme ve buna dayanıklı özelliklerini arttırmak için ısı ile sertleştirme işlemine tabi tutulur. Bu işlemden sonra kalite kontrolü yapılan levhalar ebatları ölçülendirilerek depoya alınmaktadır.

“Lif levhalar birim hacim ağırlıkları esas alınarak, üç gruba ayrılmaktadırlar.

- Yumuşak lif levhalar

Birim hacim ağırlıkları 350 kg/m^3 'e kadar olan lifler,

- Orta yoğunlukta lif levhalar (MDF)

Birim hacim ağırlıkları $350\text{-}800 \text{ kg/m}^3$ arasında olan lifler,

- Sert lif levhalar

Birim hacim ağırlıkları 800 kg/m^3 'ten fazla olan lif levhalardır.”²¹

Lif levhalar, yüksek değerlerde mekanik ve teknolojik değerlere sahiptirler. Doğal ahşap malzemeler gibi farklı yönlerde farklı özellikler göstermemektedirler. Mekanik ve fiziksel özellikleri sert masif ahşaba yakındır. Masif ağaçta bulunabilen budak, çürüklük, lif kıvraklığı gibi kusurları yoktur.

İç yapıları ve özellikleri bilimsel metotlarla tasarlandığından direnç, sertlik, özgül ağırlık gibi özellikleri ayarlanabilmektedir. Diğer yapay malzemeler gibi piyasada boyutları ve özellikleri belirli levhalar halinde bulunmaktadır. İşlenmesi daha kolaydır ve geniş yüzeylerin kaplanmasında kullanılmaktadır.

İç mekanda çoğunlukla orta yoğunlukta lif levhalar olan, piyasada MDF olarak bilinen levhalar kullanılmaktadır. Kuru sistemle üretilmektedirler.

MDF'nin her noktasında çok yoğun ve eşit olan lifler, her iki yüzün olduğu kadar kenarlarının da mukavemetinin yüksek olmasını sağlamaktadır. Profil açmaya uygun olmalarından dolayı çeşitli depolama elemanlarının kapaklarında dekoratif olarak kullanılmaktadır. Ayrıca kenarlarına pah işlemi yapılarak kullanılmaktadır. Lamba zıvana

²¹ E. Burdurlu, “Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim- Kullanım Teknolojisi”, Ank., 1994, s.290

açılabilir. Birleşimler, vidaları iyi tutması nedeniyle sağlam olmaktadır.

Orta yoğunlukta lif levha (MDF), iç mekanda çok sık olarak kullanılmaktadır. Yonga levhalara göre daha mukavemetli olmaları nedeniyle ince kesitli levhalar olarakda mekan içinde kullanılmaktadır.

Yonga ve lif levhalar mekana düzlüğü ve sadeliği getirmiştir. İç mekan uygulamalarında ve mobilya üretimlerinde dik açılar, kutu teşkili ve modüler sistemler oluşturulmasında kullanılmaktadır.

1.2.3.2.3. Talaş Levhalar

Talaş levhalar, ahşap talaşlarının su ve çimento ile bağlanmasından oluşan hafif ve boşluklu levhalardır.

Talaş levhaların yapım yöntemleri yonga levhalara çok benzemektedir. Ancak bu levhaların oluşturulmasında 0.2- 5 mm kalınlığındaki ahşap talaşlar portland veya soral çimentoları ile bir hamur haline getirilip preslenmektedir.

Yüzeylerinin pürüzlü olmasından dolayı bu levhalar ısı ve ses yalıtımında kullanılır. Talaş levhalar bitiş detay malzemesi olarak kullanılamamaktadır. Bu nedenle diğer malzemelerle kaplanmaktadır.

Piyasada Heraklit adı ile tanınan levhalar, iç mekanda kullanılan talaş levhalardır. Heraklit, mekan içersinde “sinema, tiyatro, çeşitli toplantı salonları, ve benzeri yerlerde hava akustiği tanzimleri ve ses yansımaları ayarlamaları, büro, lokanta, atölye, mağaza, spor tesisleri ve benzeri yerlerde gürültü ile mücadelede de kullanılmaktadır.”²²

²² R. Kafesçioğlu, “Heraklit” Mimarlık Dergisi, sayı. 61, Kasım 1968, s.33

1.2.3.3 Doğal Ahşabın Değişimi İle Elde Edilen Yapay Ahşaplar

Doğal ahşabın bir takım özelliklerinin değiştirilmesi ile meydana getirilen yapay ahşap malzemelerdir. Bunlar emprenye edilmiş ahşaplar, yoğunlaştırılmış ahşaplar ve lamine ahşaplardır.

1.2.3.3.1. Emprenye Edilmiş Ahşaplar

Emprenye edilmiş ahşaplar, doğal ahşabın bünyesine çeşitli plastik esaslı maddelerin emdirilmesi ile meydana getirilen yapay malzemelerdir. Bu işlem genellikle vakum uygulanarak doğal ahşabın bünyesinde bulunan boşluklardaki suyun yerine çeşitli plastik reçineler doldurulması şeklinde uygulanır. “Burada reçine ile ahşabın bileşikleri arasında herhangi bir birleşme söz konusu olmayıp, olay sadece anatomik boşlukların reçine ile dolması ve tıkanmasından ibarettir. Dolayısıyla çırallı yani reçineli ağaç cinsleri bu işe elverişli değildir.”²³

“Ahşap ön koruma işlemi belli bir teknolojidir. Ahşabın cinsi, kullanılacağı ortam ve ondan beklenen hizmet, ömrüne göre kullanılması gereken maddeler ve uygulama yöntemleri farklıdır. Bazı durumlarda ön koruma maddeleri ahşaba özel bir tesiste basınç altında uygulanmalıdır, bazı durumlarda ise basit bir daldırma işlemi yeterli olabilir.”²⁴ Ahşaba emprenye maddeleri uygulanmadan şekil verilmelidir.

Üç ana tip emprenye maddesi bulunmaktadır.

- “Yağlı ve yağda çözünen,
- Suda çözünen
- Organik solvent esaslı”²⁵

Bu emprenye maddelerinde aranan özellikler zararlılara karşı etkili olmaları ve bunun uzun süre devam etmesi, kullananlar için güvenli olmaları, kalıcı olmaları, metal

²³ T. Artel, “Yapı Malzemesi”, 1969, s.465

²⁴ Kaya Orman Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti., “Ahşap”, (www.kayaormanurunleri.com)

²⁵ A.g.e.

aksamlarda korozyona neden olmamaları ve pahalı olmamalarıdır.

Yapıda kullanılan ahşabın emprenyesinde organik solvent esaslı maddeler kullanılmaktadır. Emprenye işlemi uygulandıktan sonra kesme işlemi uygulanmamalıdır.

Yapıda kullanılan ahşap malzemelerin emprenyesinde kullanılan iki önemli yöntem bulunmaktadır.

- Vakumlu-Basınçlı yöntem
- Çift vakum yöntemi

Vakumlu-Basınçlı yöntemde emprenye işlemi yapılacak ahşap malzeme, özel bir basınç silindrine yerleştirilir. Bir süre vakum altında tutularak hücrelerin içindeki hava alınır. Bundan sonra silindir, emprenye maddesi ile doldurulur ve basınç uygulanır. İşlem sonunda emprenye maddesi, ahşap malzemenin tüm diri odununa ve öz odununun bir kısmına nüfuz ettirilir.

Çift vakum yönteminde ise malzemeye yüksek basınç uygulanmaz ve organik solvent bazlı, mantar ve böcek tahribatına karşı aktif maddelerin yanında ahşabın su emmesini engelleyen özel katkı maddeleri içeren emprenye maddeleri kullanılmaktadır.

Bu yöntemin uygulandığı ahşap malzemeler çürümeye karşı çok dayanıklıdır. İşlem öncesi ölçülerini korumaktadır. Yöntem pratik olması nedeniyle daha yaygın olarak kullanılmaktadır.²⁶

Mobilya üretiminde emprenye edilmiş ahşaplar kullanılmamaktadır. Çeşitli kimyasallar içerdiklerinden sakıncalıdır. Emprenye yöntemi, dış koşullara uygun ahşap üretiminde kullanılır.

²⁶ Emprenye yöntemlerinin yazılmasında; www.ahşapdostuhemel.com, www.senkron.com. ve www.kavaormanürünleri.com. internet adreslerinden yararlanılmıştır.

1.2.3.3.2 Yoğunlaştırılmış Ahşaplar

Doğal ahşaba çeşitli yönlerden ısı ve basınç uygulanarak meydana getirilir. Yoğunlaştırılmış ahşaplarda kesit daraldığı ve yükseklik azaldığı için mukavemet yükselir, su ve nem emiciliği azalır, sertlik artar ve böylece aşınma oranı da azalır. Bu tip ahşapların işlenmesi doğal ahşaba göre zordur. Basınç ile birlikte ısı uygulanması ezilme ve yerleşmeyi kolaylaştırır. Bu yöntemin ilk uygulanması yavaş bir şekilde merdanelerin arasından geçirilmesi şeklindeydi. Günümüzde ise bu işlem hidrolik preslerle yapılmaktadır.

1.2.3.3.3. Lamine Ahşaplar

Ahşap şeritlerin yan yana ve üst üste birleşmesiyle meydana getirilirler. Kullanılan ahşap şeritlerin boyları küçük, enleri azdır. Genellikle yumuşak ağaçlar kullanılır. Oluşan yapay ahşabın mukavemeti doğal ahşaba göre yüksektir. Kontrplakla karşılaştırıldığında da mukavemet fazladır. Ancak eşit bir mukavemet dağılımı göstermezler. Lif yönleri aynı yöne doğrudur.

Uygulamada yapıştırıcılarla birlikte basınç uygulanır. Basınçla kalıplanarak tek yönde bükülebilirler. Biçimlendirme işleminden sonra istenilen boyutlarda kesilip kullanılabilir. Taşıyıcı olarak neredeyse metal ölçülerine yakın kesitlerle mekan kurgusu ve mobilya yapımında kullanılır.

Tür	Ahşaptan Üretilmiş Yapay Malzemeler	Boyut			
		Kalınlık mm	En cm	Boy cm	
Prese kaplama	Kontrollak	3	125	220	
		24 tolerans: +0.2-0.5	170 tolerans: ±5	210	
Prese aglomere	Talaş levha	15 100		200	
	Yonga levha	8 50	122	246	
	Lif levha	Gözenekli	1.2	30	60
			3.7	122	244
		Sert	0.4 5	122	366 480
Prese masif	Lignostone	Ozel Uretim			
	Emprenye	Ozel Uretim			

Tablo 1.6. Yapay ahşap malzemelerin boyutları (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, s.318).

Tür	Ahşaptan Üretilmiş Yapay Malzemeler	Fiziksel Özellikler				Mekanik Özellikler N/mm ²				
		Birim ağırlık Δ gr/cm ³	Suda şişme % 24 saat	Isı iletkenlik λ Kcal/mhC°	Ses emicilik β dB	σçekme	σbasınç	σeğilme	Esneklik modülü E	
Prese kaplama	Kontrollak	0.45 0.50	3-4	0.10-0.14	0.25 0.05	//	50 100	-	61.4	9000
					⊥	28 70	-	57	5000	
Prese aglomere	Talaş levha	0.57-0.36	-	0.12-0.70	0.04 0.70	-	-	40 170	-	
	Yonga levha	0.56-0.40	5.5-7	0.08-0.05	0.25 0.36	12.3-11 8.5-7	-	16.5 14	2300 2000	
	Lif levha	Gözenekli	0.02-0.40	30-100	0.028 0.048	0.04 0.74	0.5-1.6	0.6-2	1.4 2.4	-
			Sert	0.40-1.45	15-30	-	0.13 0.72	1.7-45	-	2 65
Prese masif	Lignostone	1.4	-	-	-	250	150	250	-	
	Emprenye	0.94	6.7-3.2	-	-	85	150	140	14000 21700	

Tablo 1.7. Yapay ahşap malzemelerin fiziksel ve mekanik özellikleri (M. Eriç, “Yapı Fiziği ve Malzemesi”, Literatür Yayınları, s.318).

1.3. DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMEDE ÜST YÜZEY İŞLEMLERİ

Doğal ve yapay ahşaptan yapılan eşyaları, korumak ve güzelleştirmek amacıyla yapılan işlemlerdir.

Yüzey işlemlerinin amaçları üç ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar;

- Estetik
- Koruyucu
- Temizliktir.

Ahşabın doğasından gelen renk ve dokusundaki güzellik; üst yüzey işlemleri ile belirgin hale getirilebilmekte aynı zamanda korunabilmektedir.

Ağacın yaşayan bir malzeme olması nedeniyle, kesildikten sonra da renginde değişmeler olmaktadır. Üst yüzey işlemler uygulanarak bu değişme ve bozulmalar az çok engellenmektedir.

Yine ahşap malzemeye özgü olan doğall kusurların kapatılmasında üst yüzey işlemleri kullanılmaktadır.

İç mekanda kullanılan, değeri düşük olan ahşap malzemelerden yapılmış ürünlerin değerleri çeşitli üst yüzey işlemleri uygulamak suretiyle arttırılmaktadır.

İç mekanda kullanılan diğer mobilya ve donatılarla uyum sağlanmak için de üst yüzey işlemlerine başvurulmaktadır. Bazen aynı yüzeyde kullanılmış olan kaplamalarda bile renk farklılıkları olabilmektedir. Üst yüzey işlemleri ile bu farklılıklar giderilebilmektedir.

Estetik amaçlar esas alındığında mobilya ve ağaç yapı elemanında üst yüzey işleminin görünüşü,

- “Yüzeyin strüktürü
- Parlaklık derecesi
- Yüzeyin rengi ve saydamlığı ile belirlenmektedir.”²⁷

Yüzey strüktürü, yüzey işlemleri maddesinin türü ve uygulama tekniği ile belirlenmektedir.

Yüzeyin parlaklık derecesi, yüzeyde ışığın yansımaları vasıtasıyla belirlenir. Işığın yansımaları; yüzeyin geometrik görünüşüne, bunların yansımaları özelliklerine ve gözleyicinin subjektif görünüşüne bağlıdır. Aşağıdaki tabloda parlaklık derecelerinin kademeleri görülmektedir.

Parlaklık Derecesi	Yansımaları(çok parlak cilalanmış siyah cama oranla, Yansımaları açısı 60)
Çok parlak	% 100
Parlak	% 80
İpek parlak (saydam)	% 60
Yarı mat	% 50
İpek mat	% 40
Mat	% 20
Çuha mat	% 0
%100 ve 0'lık değerlere pratikte ulaşılmamaktadır.	

Tablo1.8. Parlaklık Derecelerinin Kademeleri (A.Kurtoğlu, “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri”, İ.Ü.Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000, s:6)

Piyasadaki kullanımlarda da üst yüzey işlemleri yapılırken yüzeyler bu şekilde; parlak, ipek mat, yarı mat gibi tanımlanabilmektedir.

²⁷ A. Kurtoğlu, “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri”, İ.Ü.Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000, s:4

Saydam yüzey işlerinde renk etkisi; bağlayıcı madde sıvısında çözülmüş renk maddeleri ve ağaç malzeme yüzeyinin kimyasal renklendirilmesi ile ilişkilidir. Örtücü yüzey işlemlerinde renk etkisi ise bağlayıcı madde sıvısında dağılmış pigmentlerle oluşmaktadır.

Doğal ahşap malzemelerin rutubet ve nem karşısındaki deformasyonları bölüm 1.1.4.2.2.'de anlatılmıştır. Üst yüzey işlemleri yapılarak rutubet alış-verişi belirli ölçülerde engellenmektedir.

Yine ahşabı bozan etkilerden bir diğeri olan mikroorganizmalara karşı üst yüzey işlemleri ile belirli bir ölçüde önlem alınabilmektedir.

Ahşaptan yapılan çeşitli elemanlar iç ve dış mekanda çeşitli mekanik etkilere (Aşınma, çarpma, sürtünme ve benzeri) maruz kalmaktadır. Üst yüzey işlemleri uygulanarak bu tür etkilere karşı belirli ölçülerde koruma sağlanabilmektedir.

Ahşap malzemelerle oluşturulmuş olan etkinin mekan içinde korunabilmesinde de üst yüzey işlemlerinin etkisi büyüktür.

Ayrıca bir takım yüzey işlemleri uygulanarak ahşap yüzeylere bazı mekanik ve fiziksel özellikler kazandırılabilir.

Üst yüzey işlemlerinin, temizlik ile ilgili amaçları ise öncelikle ahşap malzemeye uygulanan yüzey işleminin oluşturmuş olduğu tabaka ile sağlanmaktadır. Bu tabaka ile kirlenme belli oranda önlenirken, temizleme işlemi de kolaylaştırılmıştır.

1.3.1. Ahşap Malzemenin Üst Yüzey İşlemine Hazırlanması

“Ön hazırlık işlemlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür.

- İlk ve son ıslatma ve kabartma,

- Rendeleme ve sistireleme,
- Zımparalama,
- Ağaç malzeme üzerindeki hatalı kısımların yok edilmesi,
- Yüzeyin kir, yağ, oksidasyon, lekeleri, reçine ve tutkal artıklarının temizlenmesi,
- Tozların uzaklaştırılması,
- Kontrası arttırıcı ve azaltıcı işlemler,
- Hatalı yüzeylerin onarılması,”²⁸

Perdah; rendeleme, sistireleme, zımparalama ve yeniden zımparalama gibi işlemlerden oluşur. Bu işlemlerin amacı yüzeyi temizlemek, düzeltmek ve üst yüzeyde kullanılan gereçleri eşit ve hatasız olacak hale getirmektir.

Makinelerin silindirleri, bıçakların ağaca sürtünmesi, pres hataları, kalın bantlar, takozlu takozsuz işkencelerin sıkılması, kör takımlarla çalışma gibi bir takım nedenlerle bölgesel ezilmeler meydana gelir. Bu ezilmeler ilk ıslatma ile olabildiğince doğal ölçüye getirir. Bu ıslatma perdahtan önce yapılmalıdır. Ağacın rengi, damar ve deseni ancak perdahtan sonra belli olur.

Perdahın ilk aşaması rendeledir. Rendelemeye yüzey tamamen düzelmez. Rende yüzeyde geniş kanallar açar. Sistire perdah da oluşan kanalları yok ederek yüzeyi istenilen düzgünlüğe getirir.

Günümüzde çeşitli makinelerden faydalanarak yalnız zımpara ile yüzey düzeltilmektedir. Zımparalamadan beklenen, ağacın her yerini eşit ve dengeli ölçüde zımparlamasıdır.

En son olarak yüzey yeniden ıslatılıp kapatılır ve yeterince kurduktan sonra zımparalanır. Zımparalama sırasında gözenekler dolar gözeneklerin dolması boyayı iter. Bu nedenle boya ince tellerden veya ince bitkisel tellerde hazırlanmış fırça ile yüzey

²⁸ A.Kurtoğlu, “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri”, İ.Ü.Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000, s:36

fırçalanır. Seri üretimde güçlü emme düzeni bulunan zımpara makinelerindeki silindir fırçalar kullanılmalıdır. Basınçlı hava püskürtülerek bu tozlar temizlenir.

1.3.2. Doğal Ahşap Malzemelerde Üst Yüzey İşlemleri

Doğal ahşaptan hazırlanmış olan eşya ve mobilyaları nemden ve havanın çeşitli etkilerinden, darbelerden, çeşitli mikroorganizmalardan korumak, üst yüzeyinde oluşan etkiyi güzelleştirmek için yapılan işlemler olarak da tanımlanabilmektedir.

Ahşabın hafif ya da ağır olması boyanma ve verniklemeyi etkiler. Hafif yani boşluklu bir ahşap, suyu hızlı ve çabuk emer.

Ağaç üst yüzey işleri yapılış yöntemine göre dört gruba ayrılır.

Grup 1. Mekanik (Strüktürel) Yüzey İşlemleri

- Yakma
- Fırçalama
- Kum püskürtme

Grup 2. Ağaç Malzeme Rengini Değiştiren Yüzey İşlemleri

- Ağartma (renk açma)
- Renklendirme

Grup 3. Koruyucu Üst Yüzey İşlemleri

- Ağaç malzemenin strüktürünün görüldüğü saydam yüzey işlemleri(Matlaştırma, vernikleme, cilalama, katman oluşturma)
- Ağaç malzeme strüktürünü örten yüzey işlemleri (Boyama, vernikleme, laklama)

Grup 4. Ağaç Malzeme Strüktürünü Değiştiren (Baskı) Yüzey İşlemleridir.

- Desen silindiri ve yüzey işlemi filmi ile astarlanmış ağaç malzeme üstüne baskı

- Astarlanmış ağaç malzeme üstüne fotomekanik yolla baskı yüzey işlemleri”²⁹

1.3.2.1. Mekanik (Strüktürel) Yüzey İşlemleri

Doğal ahşap malzeme, dış hava koşullarında kaldığında bir süre sonra yüzeyi mekanik olarak aşınıp, eskimektedir. Bu aşınmanın belli ölçülerde yapay olarak, yakma, kum püskürtme ve fırçalama suretiyle mekanik olarak oluşturulmasıdır.

Bu tür işlemler, çoğunlukla ahşap malzemeye dekoratif görüntü kazandırmak için yapılmaktadır. Kullanılan ağaçlar başta köknar olmak üzere iğne yapraklı ağaçlar ile meşe, dişbudak, karaağaç gibi traheli (Sadece geniş yapraklı ağaçların odunlarında bulunan iki ucu açık, hem büyük çaplı kısa hücreli, hem de küçük çaplı uzun hücreli olabilen ağaç türüdür.) yapraklı ağaçlardır. Yıllık halkanın sert olan yaz odunu kısmı az aşınırken, yumuşak olan ilkbahar odununda çukurlaşmalar olmaktadır. Bu tip mobilyalar çoğunlukla taşra mobilyalarında kullanılmaktadır.

Mekanik yüzey işlemleri yakma, fırçalama, püskürtme olarak sınıflandırılabilir.

1.3.2.1.1. Yakma ile Strüktürün Değiştirilmesi

Yüzeyin pürmüz lambası veya kaynak lambası ile yakılmasıdır. Sonra fırça ile kömürleşen yüzey alınır. Yumuşak yıl halkalı bölümler çukurlaşır ve rengi açılır. Sert yıl halkalı bölümler fazla aşınmaz tümsek kalır.

Oluşan yüzey abartılı ve doğal halinden çok farklıdır. Yüzeye sürülen seyreltik nitrik asit veya hidro klorik asit kömürleşmeyi hızlandırır ve dengeli olmasını sağlar. Asit sürülen iş oniki saat kurumaya bırakıldıktan sonra bakır vitrol ve amonyaktan oluşan eriyikle işlem görmektedir. Tekrar 12-24 saat kurumadan sonra yüzey pürmüz lambası ile

²⁹ A.Kurtoğlu, “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri”, İ.Ü.Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000, s:3

10 cm uzaklıktan dengeli bir şekilde yakılır. K m rle en kısımlar tekrar fırçalanmaktadır. K m rle en kısımlar alındıktan sonra yüzey su ve fırça ile yıkanır. Yüzey kurduktan sonra diğer yüzey işlemi uygulanabilmektedir.

Yanma işlemi genellikle reçinece fakir ağaç türlerinde uygulanır. Bu işleme en uygun ağaç masif beyaz  amdır.

Günümüzde çok özel durumlarda kullanılan bu yöntem, Türk İslam tarihinde ağaç malzemeyi yakarak süsleme işleminde da lama adı altında yapılmaktadır.

Eski boyaların sökülmesinde de yakma işlemine ba vurulabilmektedir. Ya lı boya ve benzeri örtüler yakılıp bir ıspatula ile kazınmaktadır. Fırça ile kazınan yüzey yıkanmak suretiyle boya çıkarılmaktadır.

Resim 1.3. Ahşabın yakılması ile oluşturulan yüzey.

1.3.2.1.2. Kum Püskürtme ile Strüktürün De i tirilmesi

Ağaç malzemenin yüzeyine püskürtülen kum, yüzeyi a ındırmaktadır. Bu aşınma a a ın yumuşak olduğu ilkbahar dokusunda fazla, sert olduğu sonbahar dokusunda az oluşmaktadır. Sonuçta yüzey girintili çıkıntılı bir görünüm almaktadır.

Kumlama işleminden önce zımpara yapılması daha iyi sonuç vermektedir. Püskürtme işlemi, büyük atölyelerde kompresör ve özel tabancalarla yapılmaktadır. Basınç ağaç malzemenin sertliğine göre ayarlanabilir. Kumlamanın daha belirgin olması isteniyorsa kum çapı arttırılabilmektedir Kumun ağaç malzemenin sol yani kabuğa doğru dönük tarafına püskürtülmesi önemlidir.

Kum tanelerinde metal olma ihtimaline karşı yüzeyin kumlama işleminden sonra ılık su ve bitkisel fırça ile yıkanması gerekmektedir.

Küçük işletmelerde üst yüzey elde kumlanabilmektedir. Sert bir takoza açılan deliklere ince kum doldurulmaktadır. Yüzeyde gezdirilen takozun deliklerinden azar azar dökülen kum yüzeyi ezer.

Bu yüzey işleminde en iyi sonuç çam ve köknar ağaçlarının yüzeylerinde alınmaktadır. Geniş yapraklı ağaçların yüzeylerinde de kullanılmaktadır. Kumlama işleminden sonra su boya ile renklendirilebilir veya cilalanabilmektedir.

1.3.2.1.3. Fırçalama İle Strüktürün Değiştirilmesi

Yakma ve kumlama gibi yumuşak yüzeylerin atılması sonucu girintili bir yüzey elde edilmektedir. Bilenmiş çelik telli büyük bir fırça ile yüzey fırçalanmaktadır.

Fırçalama işlemi yüzeyin ortasından kenarlara doğru yapılmaktadır. Fırçalama aynı ve ters yönde kombine edilerek odun lifleri tamamen uzaklaştırılmaktadır. Yatay fırçalama oluşmuş kalkık lifler zımpara ile düzeltilmekte ve daha sonra bütün yüzey bitkisel fırça ile fırçalanmaktadır.

Daha sonra temizlenen ağaç malzeme yüzeyi parlatılabilir veya boyanabilir. Boyama işleminden sonrada fırçalamak suretiyle dekoratif görüntü elde edilmektedir.

1.3.2.2. Ahşap Malzemenin Rengini Değiştiren Yüzey İşlemleri

Ahşap malzemenin rengini değiştiren yüzey işlemleri, renk açma (Ağartma) ve renklendirme (Boyama) işlemleri olarak sınıflandırılabilir.

1.3.2.2.1. Renk Açma (Ağartma)

Renk açma işlemi ahaşaba doğal rengini veren boya maddelerinin çeşitli oksidasyon ve redüksiyon maddeleri ile tahrip edilmesidir. Bu yüzey işleminde ağaç malzemenin doğal güzelliğinden bir şeyler kaybedildiği için zorunlu kalınmadıkça başvurulmamalıdır. Son yıllarda çok kullanılan bu işlem önceden meşe, akçaağaç, ve huş gibi ağaçlara uygulanırken günümüzde bir çok yerli ve yabancı ağaca uygulanmaktadır. Renk açma işleminin amaçları;

- Ağaç malzemenin kendine özgü renginin değiştirilmek istenmesi,
- Ağaç malzemedeki koyu çizgi ve lekelerin yok edilmesi,
- Seri üretimde yeknesak bir renk tonunun garantilenmesi,
- İstenilen tonda boyanamayan ağaç malzemenin renginin açılmasıdır.”³⁰

Örtücü boyalarla ağaç malzemenin renginin değiştirilmesinde odunun doğal rengine bağlı olarak farklı sonuçlar alınabilmektedir. Bu durumun önlenmesi için ağaç malzemenin rengini açmak gerekebilmektedir. Aynı ağaçta bile bu tip renk farklılıkları olabilmektedir.

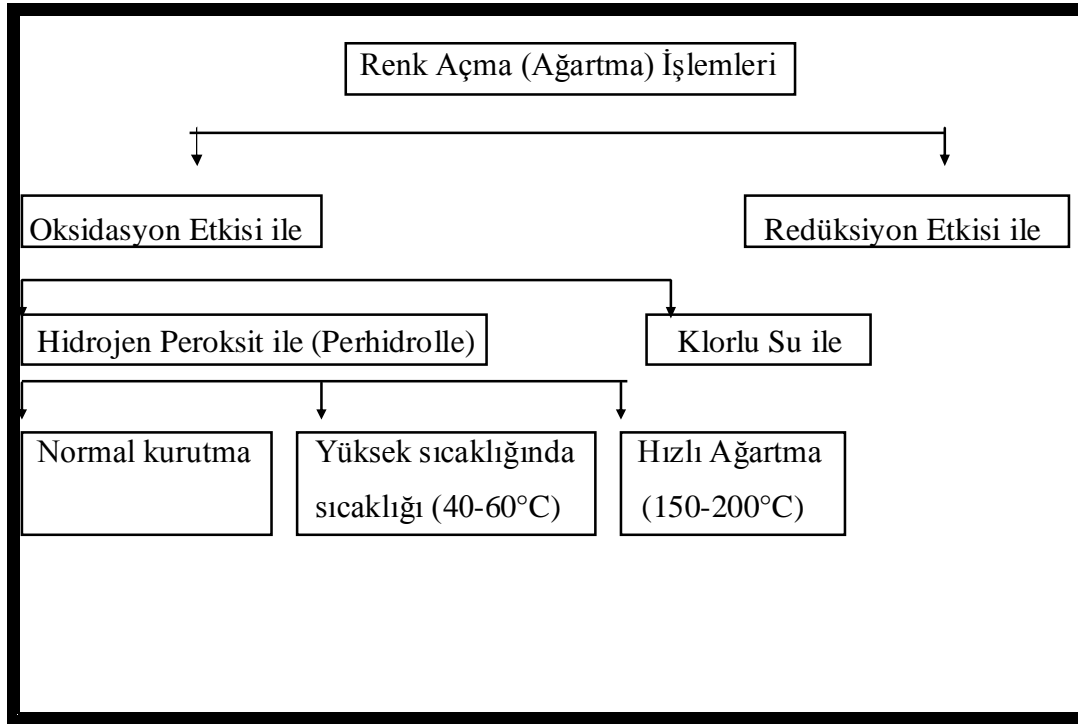
Uzun süre doğal iklim koşullarında kalan ağacın rengi de değişmektedir. Bu değişimin istenilmediği durumlarda da renk açma işlemi yapılmalıdır. “Ağartma maddesinin etkisi ile ağaç malzemenin kimyasal elamanından olan lignin tahrip olmakta, geriye ise güneşin soldurma gücünden etkilenmeyen selüloz kalmaktadır.”³¹

³⁰ A.Kurtoğlu, “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri”, İ.Ü.Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000, s:63

³¹ A.Kurtoğlu, “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri”, İ.Ü.Orman Fakültesi Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000, s:64

Renk açma işleminde hidrojen peroksit, klorlu su, perboratlar, perkarbonatlar gibi redüksiyon maddeleri kullanılmaktadır.

Bu tür kimyasal maddeler yüzeyde artıklar bırakmaktadır ve kısmen insan sağlığına zararlıdır. Bu nedenle; yüzeyin yıkanması gereklidir. Renk açma yöntemleri oksidasyon etkisi ile renk açma ve redüksiyon etkisi ile renk açma olmak üzere iki gruptur.

Tablo 1.9. Renk Açma İşlemleri

1.3.2.2.1.1. Oksidasyon Etkisi ile Renk Açma

Hidrojen peroksit (perhidrol) ve klorlu su ile renk açma olmak üzere ikiye ayrılır. Hidrojen peroksit ile renk açma ağaç yüzeyini ağartmada en etkili sonucu verir. İşlem sonunda yüzeyde fazla kimyasal atık kalmadığı için yüzeyin yıkanmasına gerek olmamaktadır. Tanence zengin meşe ağacı dışında kalan akça ağaç, dişbudak, kayın, ceviz, huş, kiraz ve çınar ağaçlarının ağartılmasında başarılı bir şekilde kullanılmaktadır. Amonyakla işlem hızlandırılabilir. Normal kurutma sıcaklığında perhidrol ile renk açma

işleminde sonra, vernik veya boya işlemine geçmek için en az 12-24 saat beklenmelidir.

Klorlu su ile renk açma kötü (zor) ağaran, ucuz ağaçlarda kullanılan bir yöntemdir. Sağlık yönünden zararlıdır. Reçine ve tanenli maddelerde çözünebildiğinden; reçineden arındırma işleminde, kimyasal yolla kuruyan verniklerle işlem görmüş yüzeylerin ağartılmasında, sıvılarda eriyen boyaların uzaklaştırılmasında kullanılır.

1.3.2.2.1.2. Redüksiyon Etkisi ile Renk Açma

Odunun içindeki renklenmeyi sağlayan maddeler çözünerek renksiz bileşikler haline gelmektedir. Genellikle tanenli ağaçlarda kullanılır. Tanence zengin ağaçlarda genellikle oksalik asit, hidroklorik asit, sülfürik asit, Sitrikasit (limon asidi), ve sodyum bisülfid kullanılmaktadır.

Oksalik asit meşe ağacı için en uygun ağartıcıdır. Akça ağaç ve ceviz için istenmeyen sonuçlar yaratabilmektedir. Polyester vernik ve asit sertleştirici vernik kullanılacak işlerde kullanılmamalıdır. Yerine zehirsiz olan limon asidi (sitrikasit) kullanılmalıdır.

Hidroklorik ile de asit meşe, kestane, maun, ve ceviz gibi tanenli ağaçların rengi açılmaktadır.

Asitlerle renk açma olayı renk yapan oksitlerdeki oksijeni alarak, oksidi bozmak suretiyle oluşur.Kullanılan asitlerin uçucu olması gereklidir.

1.3.2.2.2. Renklendirme

Ahşap malzemenin doğal renginin bazı boyalar ve kimyasal maddelerle değiştirilmesine renklendirme denilmektedir.

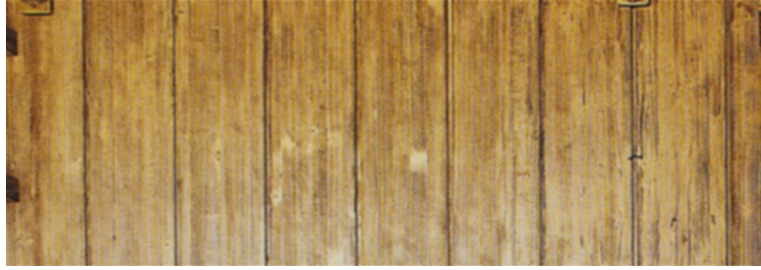
Ahşap malzemenin renklendirilmesi iki şekilde yapılabilmektedir. Bunlardan ilki

renkli toz boyaların uygun sıvılarla karıştırılması suretiyle, üst üste gelen boya taneciklerinin ahşap malzemenin doğal görünüşünü örten bir katman oluşturmasıdır. Diğeri ise ahşap malzemede renkli kimyasal bileşikler oluşturan ancak örtücü özelliği olmayan renklendiricilerdir.

Bu tür renklendirme maddeleri kullanılarak oluşturulan yüzeyler doğal görüntüye uymamaktadır. Koyu renkli yaz odunu daha az renklendirme maddesi emdiği için, ilkbahar odununa göre daha açık bir renk almaktadır.

Bunların yanı sıra özel renklendirme yöntemleri bulunmaktadır. Bunlar;

- Antik renklendirme (Patine renklendirmesi),
- Meşe odununun kireçlenmesidir.

Resim 1.4. Beyaz-gri patine uygulanmış ladin ağacı (AD Tasarım, Mimarlık, Sanat Dergisi, “Mekan”, sayı.126, Eylül 2003, s.114).

Antik renklendirme (Patine) yöntemi yeni üretilmiş bir mobilyaya eski mobilya görünümünü verilmesidir. Yüzeyde tam olarak oluşturulmak istenen etki, uzun süre kullanılmış olan ahşap bir ahşap mobilyanın üzerinde oluşan renk farklılıklarıdır.

Bu işlemin yapılmasında çeşitli teknikler uygulanmaktadır. Bunlar;

-Fazla koyu olan kısımların rutubetli iken ıslak sünger veya fırça ile renklerinin açılması ile yapılabilmektedir.

-Renk açma maddeleri kullanılarak patine renklendirme uygulanabilmektedir. Bu

yöntem çoğunlukla oymalı ağaç işlerinde uygulanmaktadır.

-Açık renk tonunda olması istenen kısımlarda, boya tabancası ile antik renklendirme uygulanmaktadır.

-Renklendirme maddesi ile sonradan koyulaştırılarak antik renklendirme yapılabilmektedir. Bu yöntemle geçişler keskin olabilmektedir.

-Örtücü boyalar ile yüzey işlemi görmüş yüzeylerin, saydam vernik ile boyanması ve boyanın tekrar uzaklaştırılması ile yapılabilmektedir.

Antik görünüm sağlamak amaçlı yapılan bir diğer uygulama meşe odunun kireçlenmesidir. Meşe ağacı kullanılmış olan ahşap yüzeye kireç sütü ile uygulanan işlemdir. Meşede bulunan tanenin, kireç kaymağı ile birleşmesinden oluşmaktadır.

Bu yöntem geçmişte çok fazla kullanılmakla beraber günümüzde antik bir etki yaratılmak istenildiğinde patine yöntemleri tercih edilmektedir.

1.3.2.3. Koruyucu Üst Yüzey İşlemleri

Sınıflandırmada görüldüğü üzere iç mekanda koruyucu yüzey işlemleri ikiye ayrılmaktadır. Ahşap malzemenin strüktürünün görüldüğü saydam yüzey işlemleri(Matlaştırma, vernikleme, cilalama, katman oluşturma), ahşap malzeme strüktürünü örten yüzey işlemleri (Boyama, vernikleme, laklama)

Doğal ahşap malzemenin doğal hali ile kullanım koşulları ve çevresel etkilere dayanımı zayıftır. (bkz. Bölüm 1.1.4.) Bu nedenle yüzeyinin çeşitli maddelerle örtülmesi gerekmektedir. Ancak insanların ahşap malzemenin yüzeyinin güzelliğine duydukları ilgi nedeniyle bu yüzeylerin gözükmemesi istenmektedir. Bu koruyucu yüzey işlemleri ahşabın yüzeyini belirli zararlı etkilere karşı korumasının yanı sıra doğal güzelliğini de belirgin hale getirmektedir.

“Vernik, saydam katman yapma özelliğindeki cisimlerin uygun sıvılarda eritilmesi ile elde edilen sıvı bir gereçtir.”³² Verniklerin amacı ahşap malzemenin yüzeyinde bir katman oluşturarak yüzeyi dış etkilere karşı korumak ve güzelleştirmektir. Cila diye isimlendirilen gomlak da aslında bu tanımlamaya girmektedir. Gomlak bir reçinedir ve katı haldedir. Alkolde eritmek suretiyle ahşap yüzeye sürülmektedir.

İç mekanda uygulanan koruyucu yüzey işlemlerinin diğeri de ağaç malzeme üzerinde renkli ve örtücü bir koruyucu yüzey tabakası oluşturan lake boyama sistemidir.

İç mekanda lake boyama sisteminin kullanılması ile dayanıklı fakat ucuz masif ağaç malzemeler ve yapay ahşap malzemeler görsel olarak değerlendirilmiştir.

Lake boylarla boyanmış yüzeylerin koruyuculuğunun yanında renk alternatifleri ile mekanda oluşturmak istenen etkiyi yakalamak kolaylaşmıştır

Lake boya uygulamasında genellikle selülozik ve poliyester vernik sistemi kullanılmaktadır. Ancak poliyester vernik sistemi %95 oranında katman yapması ve yeterli kalınlıkta bir levhanın, bir defada sürülebilmesine olanak sağlaması nedeniyle tercih edilmektedir.

1.3.3. Yapay Ahşap Malzemelerde Üst Yüzey İşlemleri

Yapay ahşap malzemelerde üst yüzey işlemleri yapılarak farklı yüzey etkileri oluşturulmaktadır. Bu üst yüzey işlemleri yapay ahşap malzemelerin çeşitlerine göre farklı uygulanmaktadır.

Yonga levha ve lif levhalar temiz ve zımparalanmış ise ağartılabilmekte, verniklenebilmekte veya örtücü boylarla boyanabilmektedir. Ancak; yonga levhaların düzgün strüktüründen dolayı farklı emmenin oluşması önceden dengelenmelidir.

³² N.Şanivar, “Ağaç Üst Yüzey İşlemleri”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001, s.173

“Yonga levhalarda üst yüzey işlemleri iki gruba ayrılır.

- Sıvı üst yüzey işlemleri
- Katı üst yüzey işlemleri”³³

Sıvı yüzey işlemleri iki çeşittir. Bunlar lake boya ve desen baskı işlemleridir. Lake boya katı yüzey malzemelerine göre ucuzdur. Ancak; katı yüzey malzemeleri darbelere daha dayanıklıdır.

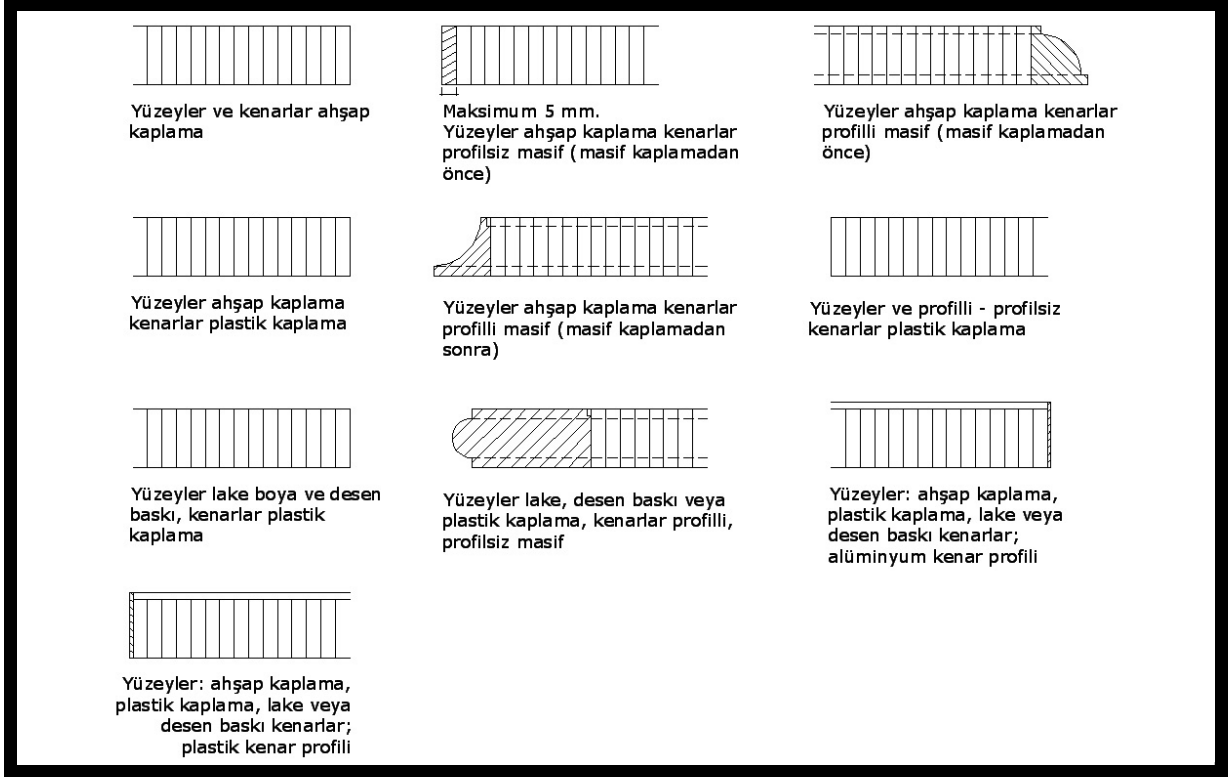
Katı üst yüzey malzemeleri; lamine levhalar, laminatlar, ahşap kaplamalar, vulkanize lifler, polivinil florit olmak üzere beş çeşittir. Yonga levhalar tek başlarına bir bitiş malzemesi değildirler. Bu nedenle bu üst yüzey işlemleri ile birlikte kullanılırlar.

Yonga levhalarla mobilya üretiminde aşağıdaki yüzey işlemleri ve kenar detayları kullanılabilir.

- Yüzeyler ve kenarlar ahşap kaplama + yüzey işlemleri,
- Yüzeyler ahşap kaplama, üst yüzey işlemleri, kenar profilli veya profilsiz masif,
- Yüzeyler ahşap kaplama, kenarlar lamine yapay reçine kaplaması,
- Yüzeyler ve profilli- profilsiz kenarlar lamine yapay reçine kaplaması (PVC-Laminat)
- Yüzeyler örtücü (Lake) boya, kenarlar, lamine yapay reçine kaplaması veya profilli- profilsiz masif,
- Yüzeyler ahşap veya plastik kaplama, kenarlar, metal veya plastik kenar profili olabilmektedir.

Yukarıdaki detaylar aşağıdaki tabloda çizilmiştir.

³³ H. Yalçın, M. Güral, “Malzeme Bilgisi”, Palme Yayıncılık, s.154s

Şekil 1.6. Yonga levhalarla mobilya tablası oluşturmaya ilişkin detaylar (E. Burdurlu, Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim- Kullanım Teknolojisi, 1994, s.235).

MDF'nin yüzeyinin yonga levhaya göre daha az pürüzlü olması özellikle ince yüzey kaplamalarının uygulanmasında iyi sonuçlar alınmasını sağlamaktadır.

Üst yüzeyde uygulanan boyama, dekoratif folyo veya ahşap kaplamada çok iyi bir taban oluşturmaktadır. Her iki yüzeyinin de zımparalanmış olması kullanımı sırasında büyük kolaylık sağlar. Herhangi bir yerinde budak, çatlak, kıymık gibi özürler bulundurmaz. Hazırlık işlemi gerektirmeyişi kullanılma hazır olması büyük kolaylık sağlar. Üst yüzeyde yapılan hemen her çeşit lak, boya, vernik gibi işlemleri kabul etmesi, ayrıca ahşap kaplama, melamin gibi malzemelerle kaplanabilmesi tercih edilmesindeki diğer faktörlerdir.

Kaplamalık ince levhaların uygulanmasında kalınlık olarak yüzeyin homojen olması gerekmektedir. Kaplama yapıldıktan sonra yüzeyine boya vernik işlemleri uygulanabilmektedir.

Yukarıda bahsedildiği gibi MDF üzerine lamine yapay reçine kaplamaları (laminat), PVC, melamin, fenol, poliüretan ve epoksi reçinesi emdirilmiş plastik esaslı yapıştırıcılar uygulamak mümkündür. MDF üzerine plastik ve kağıt esaslı yapay reçine kaplamaları yapıştırılmasında kaplamaların arkalarının yapıştırıcılı veya yapıştırıcısız oluşlarına göre değişen teknolojilerle sıcak veya soğuk presler kullanılmaktadır.

MDF'ye profil açmak için kenarlarına masif ahşap yapıştırılmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak yüzeye bir kaplama uygulanıp, kenarlara yapıştırılmadığı takdirde renk ve görüntü farklılıkları oluşabilmektedir.

“Kontrplak ile tasarım yapılırken bu malzemeyi doğal ahşaba benzetmek yerine yapay bir plaka olduğunu benimsemek malzeme karakterini daha ön plana çıkartacaktır. Kontrplak doğal ahşap görünümünden ne kadar uzaklaşırsa kendi biçimine o kadar yaklaşacaktır.”³⁴ Kontrplak malzemelerin yüzeyleri ince kesitli bazı kaplama malzemeleri ile kaplanabilmektedir. İnsanlar özellikle kesitte oluşan görüntüyü kapamaya çalışmaktadır. Bu olay malzemenin karakterine ters düşmektedir. Kontrplak katmanlıdır ve bu katmanların kesitte gözükmesi malzeme karakterini ortaya koymaktadır. Kontrplak malzeme ile yapılan iyi tasarımlar bunu göstermektedir. Bu nedenle kontrplak malzemenin yüzeyinin örtücü boyalarla boyanması doğru değildir.

Bu levhalara kaplama yapıştırılmadan da üst yüzey işlemi uygulanabilmektedir. Böyle durumlarda yüzeylerin son aşamadan sonra zımparalanıp, ardından talaş ve tozlardan temizlenmesi gerekmektedir. Yüzey yeteri kadar dolgu verniği ile kapatılıp, dolgunun kurumasından sonra tekrar zımpara yapılmalıdır.

³⁴ N.Yener, "Özelikten Biçime", M. S. Ü. Fen Bilimleri Enst, 2000, s:24

1.3.4. Yüzey işlemlerinde Dikkat Edilecek Hususlar

Üst yüzey işlemleri yapılırken uygulanacak olan yüzey işlemine göre ahşap seçimi yapılmalıdır. Anilin ve kimyasal boyalarla boyanacak işler de iyi boyanabilen, masif ve kaplamaların kullanılması gereklidir. Üst yüzeyi doğal olup parlatılacak, masif ve kaplamalarda ise renk ve desenin çok düzgün olması gerekir.

Renk ve strüktürde aynı tür ahşap ve kaplamaların bir araya getirilmesi oluşabilecek renk, leke çizgi farklılıklarını önler. Çalışma yönü ve oranı farklı parçaların yan yana gelmesi üst yüzeyde onarılmaz problemler yaratır. Bu farklılıklar dikkate alınmazsa daha sonra daha büyük masraflara neden olabilir.

Üst yüzey işlemlerinde kullanılan bütün malzemelerin birbirleriyle uyum içinde olmaları gerekmektedir.

İğne yapraklı ağaçlar, yapraklı ağaçlara göre daha iyi boyanır. Üst yüzey işlemlerinde ahşap malzemenin özgül ağırlığı önemlidir. Özgül ağırlığı düşük olan ahşap malzeme, yüzey işlem maddelerini daha iyi tutmaktadır.

Yüzey işlemi uygulanacak olan ağaç malzemenin rutubetinin, kullanım yeri koşullarına uygun rutubete kadar kurutulması gerekir. Kapalı mekanlar için %10-12, Açık mekanlar için %15-18 rutubet uygundur.

Ağacın hafif veya ağır olması boya ve verniklemeyi etkiler. Hafif yani boşluklu olan bir ağaç suyu hızlı ve çabuk emer, şişme az olur, ağır olan ağaçlar yavaş ve az su emer ve zor kurur deformasyon da fazla olur. Bu nedenlerle hafif ağaçlar iyi boyanır, zor cilalanır, ağır ağaçlar ise zor boyanıp kolay verniklenir. Bazı ağır ağaçlar ise kimyasal yapıları nedeniyle kolay boyanabilirler.

Çok ince kaplamaları kullanmaktan kaçınmalıdır. Çünkü zımpara ve sistire yapılmış aşınan kısımlardan tutkal görülebilir. Parlak cilalı işlerde sert, mat cilalı işlerde yumuşak ağaç kaplamalar tercih edilmelidir.

Reçineli ağaçlar (kızıl çam, karaçam gibi.) yüzeye çıkararak lekeli bir görüntü oluşturabilir. Bu da verniklemede olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Köknar dışındaki diğer reçineli ağaç türlerinde bulunan reçine keseleri yüzey işlemi için uygun bulunmaktadır. Ancak reçinenin uzaklaştırılması veya yamanması gerekmektedir.

Bazı ağaçların bünyesinde tanen bulunur. Bunlar meşe, kestane, maun gibi ağaçlardır. Üst yüzey işlemi uygulanacak olan ağacın yapısındaki tanen oranına göre koyulaşma meydana gelir.

Ahşap malzemede doğal renkte saydam malzeme ile kaplamada, renk ve desen farklılıkları oluşur. Bunlar renk açma veya renk verme ile belli ölçüde giderilmektedir. Bunun yanında zamanla renk değiştirmeler meydana gelebilmektedir. Örneğin; meşede diri odun rengini uzun süre korurken, öz odunu kısa sürede koyulaşmaktadır. Bu nedenle öz odunu ve diri odununu bir arada kullanırken, ağaç malzemenin cinsi dikkate alınmalıdır.

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

- Doğal ahşap; lifli, heterojen, anizotrop ve organik esaslı bir malzemedir.
- Doğal ahşap malzemeler, canlı bir organizma olan ağaçtan meydana gelmesi nedeniyle özellikleri fizyolojik ve anatomik yapısı ile ilişkilidir.
- Tarihi süreç içerisinde ilkel insandan başlayarak her dönemde kullanılmışlardır.
- Yapım yöntemlerinde büyük değişiklikler olmamıştır.
- Endüstrileşme döneminin başlamasıyla, her alanda meydana gelen değişimler malzemeler konusunda da kendini göstermiş, yeni yaşam şartlarına, fabrikalaşmaya uygun yapay malzeme arayışına girilmiştir. Sonuç olarak doğal ahşap malzemeler yerlerini yavaş yavaş yapay ahşap malzemelere bırakmaya başlamışlardır.
- Doğal ahşap malzemelerin boşluklu yapıları nedeniyle mukavemetleri düşüktür. Lifli olmaları ise mukavemetlerini belli oranda arttırmaktadır.
- Lif yapısı ahşabın bütün fiziksel, mekanik özelliklerini etkilemektedir. Ahşap lif dokusunun sıklığı oranında mukavemet kazanırken, düzgünlüğü oranında işlenebilmektedir.
- Doğal ahşap malzemenin rutubet karşısında göstermiş olduğu deformasyonlar, mukavemetini düşüren doğal kusurları, büyük boyutlarda kullanılamayışı, pahalı olması gibi dezavantajları yapay ahşap malzemenin tercih edilmesindeki nedenlerdir.
- Yapay ahşap malzemeler; endüstrileşmeye uygun, bilimsel metotlarla olumlu özellikler kazandırılmış, daha kolay biçimlendirilen, ölçüleri esnek ve doğal ahşaba göre hesaplı malzemelerdir.

- Yapay ahşap malzemelerle tasarım yapılırken; yeni, farklı ve yapay olduğu kabul edilerek, sağlamış olduğu olanaklar en iyi şekilde kullanılmalıdır.

- Günümüzde iç mekanda en çok orta yoğunlukta lif levhalar (piyasa adı MDF'dir.), ve yonga levhalar (Piyasa adı Sunta'dır.) kullanılmaktadır. Bu malzemeler tasarıma; düzlük, netlik, sadelik getirmişlerdir.

- Kaplamalık levhalar tomruktan soyma yöntemi ile elde edilir ve yapay ahşap malzemelerle, kalitesiz doğal ahşap yüzeylerin kaplanmasında kullanılmaktadır.

- Soyma kaplamaların, lif yönleri birbirine dik olarak yapıştırılması ile oluşturulan yapay malzemelerdir

- İç mekanda eğrisel şekillerin oluşturulmasında kontrplak kullanılmaktadır. Kontrplak levhalar aynı levha üzerinde iki yöne bükülebilen tek malzemedir. Mukavemeti ve dayanıklılığı fazla bir malzemedir.

- Doğal ahşabın bünyesine çeşitli plastik esaslı malzemeleri emdirilmesi ile emprenye edilmiş ahşaplar oluşturulmaktadır.

- Emprenye edilmiş ahşap malzemeler, içerdikleri kimyasallar nedeniyle iç mekanda kullanılmamaktadır.

- Yoğunlaştırılmış ahşaplar, doğal ahşaba çeşitli yönlerden ısı ve basınç uygulanarak meydana getirilmektedir.

- Lamine ahşaplar, ahşap şeritlerin yan yana ve üst üste birleştirilmesiyle meydana getirilmektedirler. Katmanların lif yönleri aynıdır.

- Lamine ahşapların mukavemetleri doğal ahşaba göre yüksektir. Bu nedenle iç mekanda taşıyıcı olarak kullanılmaktadırlar.

- Doğal ve yapay ahşap malzemeleri korumak ve güzelleştirmek amacıyla yapılan bütün işlemler olarak tanımlanmaktadır.
- Mekanik yüzey işlemleri; yakma, fırçalama, kum püskürtme ile yüzeyin aşındırılmasıdır.
- Mekanik yüzey işlemleri ile oluşturulan yüzeylerde dış hava koşullarında kalmış ahşap malzeme yüzeyindeki aşınma ve eskime oluşturmaya çalışılmaktadır.
- Mekanik yüzey işlemleri ile oluşturulan mobilyalar genellikle taşra mobiyası olarak tanımlanmaktadır.
- Ahşap malzemenin rengini değiştiren yüzey işlemleri renk açma ve renklendirme dir.
- Renk açma işlemi, oksidasyon ve redüksiyon ile renk açma olmak üzere iki çeşittir.
- Ahşap malzemenin doğal renginin bazı boya ve kimyasal maddelerle değiştirilmesine renklendirme denilmektedir.
- Renklendirme iki şekilde yapılabilmektedir. Bunlar; ahşap malzemenin doğal görünüşünü örterek veya örtmeyerek renklendirmektir.
- Özel renklendirme yöntemleri de bulunmaktadır. Bunlar; antik renklendirme (Patine) ve meşe odununun kireçlenmesidir. Bu yöntemlerle ahşaba rustik bir görünüm verilmektedir.
- Koruyucu üst yüzey işlemleri ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; ağaç malzemenin strüktürünün gözüktüğü ve strüktürünü örten yüzey işlemleridir.
- Yonga, lif ve talaş levhalar yüzey işlemleri uygulanarak kullanılmaktadır.

- Lake boya, lamine levhalar, laminatlar, ahşap kaplamalar, vulkanize lifler, polivinilflorit gibi malzemeler yonga ve lif levhalara kaplanarak farklı yüzeyler oluşturulabilmektedir.

- Doğal ve yapay ahşap malzemeler, geçmişten günümüze her dönemde kullanılmış ve bu malzemelerden yapılan ürünler insanlara cazip gelmiştir. Tasarımcılar da bu malzemeleri tasarım, yapım ve kullanım aşamasındaki olanakları ile tercih etmektedirler. Ancak bu malzemelerin tercih edilmesinde en önemli faktör, doğal ve yapay ahşabın doğal yapısından kaynaklanan veya üst yüzey işlemleri uygulanarak oluşturulmuş yüzey alternatifleridir.

BÖLÜM 2.

BAYAN GIYİM MAĞAZALARI, İLGİLİ KAVRAMLAR VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Bu bölümde tezin temelini oluşturan giyim, moda, kimlik kavramları tanımlanıp, bu kavramlar kadın kimliği ile birlikte ele alınmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde kadının toplumdaki yerinin modaya yansımaları ve sınıf modasından tüketici modasına geçişin etkileri irdelenmiştir. Ana amaç olan alışveriş kavramı, tarihsel süreç içerisinde ele alınmıştır.

2.1. GİYİM, MODA, KİMLİK VE KADIN

Giyim başlangıçta sadece dış etkilerden korunmak, örtünmek ihtiyacı için kullanılmış, daha sonra gelenekselleşmiştir. Giyinmek kavramı, insanlığın gelişmesiyle birlikte yapılan işe, sınıfsal duruma, toplumsal kimliğe göre insanlar için bir ölçü halini almıştır. Öyle ki kullanılan bir aksesuar bile sınıfsal bir durumu, bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir dönemi ifade edebilir.

Resim 2. 6. 1800 yılı kadın şapkası. O dönemin şatafatlı yaşantısı bayan giysilerine ve aksesuarlarına yansımıştır (www.fashion-era.com).

Moda, “Toplumdaki süslenme ve değişiklik ihtiyacından doğan geçici bir yeniliktir.”³⁵ Moda kavramı bir zaman dilimine ait, ancak sürekli değişen eğilimler bütünüdür. Moda kavramı başlangıçta sadece giyim-kuşamla ilişkilendirilmiştir. Günümüzde hayatın neredeyse tüm öğelerinde görülmektedir. Buna müzik, sanat, politika, inanç ve bilim bile örnek gösterilebilir.

Felsefeciler, sanatçılar ve bilim adamları da modayı farklı şekillerde tanımlamışlardır. Leonardo da Vinci, modayı çılgınlık olarak tanımlamıştır. Ünlü Alman filozofu Kant; “Temelinde kendini beğenmişlik ve bencillik olan bir taklitçilik” diyerek ahlaki bir değerlendirme yapmıştır. Thorstein Veblen ise “Gereksiz ve nedensiz bir tüketim sembolü olarak tanımlamıştır (Komşuoğlu vd, 1986). Görülmektedir ki; moda, ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın her dönemde ve her dalda toplum yapısını etkilemiştir.

“İkel ve kültürleri dini temellere dayalı toplumlarda moda izlerine rastlamak hemen hemen imkansızdır. Uygur toplumlarda ise, yenilikler önce yadırgansa bile, sonraları alışkanlığa dönüşmüştür.”³⁶

Prof. Dr. Güngör Başer’e göre moda, giyim alanında iki şekilde uygulanabilmektedir. Çoğunlukla önemli sayıda tüketici tarafından talep edilen bir giysi ürününe uygulanmakla birlikte, yeni üretilen bir giyim ürününe karşı olumlu tüketici tepkisini alabilmek için de uygulanabilir.

Türk Dil Kurumunun “kimlik” için yapmış olduğu tanımlama; Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü şeklindedir. Bu tanımla da giyimle bireyin toplumda kendini ne kadar iyi ifade edebileceğini görmekteyiz. Bu ifade etme bazen toplumla bütünleşmek olabileceği gibi, bazen de farklılaşmak olabilmektedir.

³⁵ Ş. Komşuoğlu, A. İmer., M. Seçkinöz, S. Alpaslan., S. Etike, “Moda Resmi ve Giyim Tarihi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, Ankara, s.2

³⁶ A.g.e.

Giyim, kimliğin toplum tarafından en hızlı şekilde algılanmasını sağlamaktadır. Sosyoloji profesörü Diana Crane “Moda ve Gündemleri” isimli kitabında giyim ve kimlik arasındaki ilişkiyi “Giyim tüketimin en görünür biçimlerinden biri olarak, kimliğin kurulmasında önemli bir rol oynar. Giyim tercihleri, insanların, hem belli bir zaman diliminde uygun görünümlere (diğer bir deyişle moda) ilişkin güçlü normları, hem de olağanüstü bir seçenek zenginliğini barındıran kültürün belirli bir biçimini kendi amaçları doğrultusunda nasıl yorumladıklarını incelemek için eşsiz bir alan sağlar.”³⁷ şeklinde açıklamıştır.

Resim 2. 7. Bütün dünyada bir efsane olarak kabul edilen, film yıldızı Marilyn Monroe'nun kimliği bu giysi ile özdeşleşmiştir.

“Kıyafet aracılığı ile bir ifade yolu arayan diğer kimlik gerilimleri gibi toplumsal statü de bir süre sonra sonsuz esneklikler halinde bir diyalektiğe boyun eğer. Bu, zenginlik, dünya işlerinde başarı ve toplumsal konum gibi konular ile ilgili olarak sürekli

³⁷ D. Crane, “Moda ve Gündemleri, Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik”, Çev: Ö. Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, s:11

bir değişme gösteren kararsızlıkların sonucudur. Genel olarak kimlikteki kutupsallıkta olduğu gibi giyim ile moda sonsuz yenilenme ve çeşitlilik fırsatı sunan da bu kararsızlıktır zaten. O halde kıyafet, kendi kodlarını ustaca kullanabilenler için herhangi bir toplumsal üstünlük iddiasını küstahlıkla dile getirebileceği gibi, tevazu ile inkar etmesi, kararlılıkla küçümsemesi, parodi yoluyla geri çekmesi, olduğundan az göstererek dokundurması, utanmazca bir çift anlamlılık yaratması, vb. de mümkündür.”³⁸.

Toplum içinde, giyim, her dönemde cinsiyetin ve kimliğin yanı sıra sınıf ve maddi durumun bir ifadesidir. Geçmiş yüzyıllarda çok daha belirgin olan bu sınıflar XX. Yüzyılın son çeyreğine doğru yavaş yavaş kalkmıştır.

Kadınlar için bu sınıf kavramının çok belirgin olduğuna görülmektedir. Simmel’e göre moda (1957) “Bağımlı bir doğaya sahip, benliği bir ölçüde fark edilmeye, ilgi çekmeye ve eşsiz olmaya gereksinim duyan bireyler için ideal bir alandır. ”Moda en önemsiz bireyi bile onu bir sınıfın temsilcisine, ortak ruhun somut haline dönüştürerek ön plana çıkarır.” Simmel’e göre kendini başka alanlarda gösterme imkanı bulamayan kadınlar için moda baş vurdukları bir yoldur. Simmel’i eleştiren Blumer (1969) ve Davis (1992) kamusal alanda benlik sunumunun başlıca etkenlerden biri olan giysilerin her iki cinsiyet için önemini irdelenmişlerdir.

“Amerika ve Fransa’da, 1960’tan sonra kadınların kişi başına giyim masrafları erkeklere kıyasla oldukça büyük artış gösterdi. 1990’da Amerikan kadınları erkeklerin iki katı, 1984’te Fransız kadınları erkeklerden %30 daha fazla giyim harcaması yapıyordu. Kadın ve erkek arasındaki bu farklılığın psikolojik boyutu kadınların moda temelindeki artış gösteren bu kodlara erkeklerden daha kolay adapte olabilmeleri olarak açıklanmaktadır. Kadınların post modern modanın gereklerini yerine getirebilme konusunda daha üstün olmaları giyim alışkanlıklarına da yansımaktadır.”³⁹

³⁸ F. Davis, “Moda, Kültür ve Kimlik”, Çev: Ö. Arkan, Yapı Kredi Yayınları, Cogito 54, Bölüm 4-Statüde Kararsızlık, s.72.

³⁹ İnsan Kaynakları. com içerik ekibi, “Günümüze Doğru Moda; Sosyal Olayların Etkileri”, 25.12.2003, www.insankaynaklari.com

Kadınlar, giyim sektöründe ve tüketiminde asıl hedef kitleyi oluşturmaktadırlar. Giyim, moda ve kimlikle şekillenmektedir. Kadınların tüketim alanı olan bayan giyim mağazalarında mekan kurgusu oluşturulurken, moda ve kimlik kavramları dikkate alınmaktadır.

2.2. BAYAN GİYİM SEKTÖRÜNÜN TARİHÇESİ VE SINIF MODASINDAN TÜKETİCİ MODASINA GEÇİŞ

Geçmiş yüzyıllardan kalan giysiler, oldukça az ve yıpranmış olduğundan o dönemin moda anlayışını duvar resimleri, freskler, heykeller ve seramik formlarda kullanılan süslemeler yansıtmaktadır.

Tarih öncesi çağlarda, insan figürleri çıplak betimlenmiştir. Yerleşik düzene geçiş (Neolitik) dönemindeki gelişmeler heykellerden izlenmektedir.

Bilinen en eski uygarlıklardan olan Sümerler'de kadın ve erkek giysilerinin yalın olduğu görülmektedir. Ortak giysi olarak örme tunik giyilmekte detaylarda farklılıklar bulunmaktadır. Kadın kölelerin üst bedenlerinin çıplak olması, giyimde kimliğin oluşmaya başladığını göstermektedir.

Babililer ve Asurlularda ise, giyim Sümerlerden kaynaklandığı gözlenmektedir. Erkek ve kadın giysileri benzer özellik taşımakla beraber alt tabakanın giysileri farklıdır. Kral ve rahipler de diğer insanlardan, taktıkları başlıklarla ayrılmaktadır.

İlk çağdaki diğer bir uygarlık olan Perslerde (İ.Ö. 539-331) yaşama biçimlerindeki çekingen yapı kıyafetlere yansıdığı için, diğer uygarlıklara göre daha kapalı bir giyim tarzı oluşmuştur.

Mısır uygarlığında ise iklimin sıcak olması giyimi etkilemiştir. Vücudun büyük kısmını açıkta bırakan bir giyim tarzı oluşmuştur. Bu dönemde kadın ve erkeklerde bağlanarak kullanılan bel örtüsü, zamanla gelişerek göğüs altından veya bir omuz açık

kalacak şekilde çapraz bağlanan bir giysi şeklini almıştır. Mısır, kadın modasını oluşturmuş ilk toplumdur. Toplumsal sınıf kavramı ise üst kesim giyimindeki zenginlik ve görkemle kendini göstermektedir.

Bir ticaret geçidi olan Girit Adası'nda ise giyim düşünülmenin aksine eşsiz ve özel biçimini korumuştur. Bu dönemde kadınlar, göğüsleri açıkta bırakan, etekleri dizden aşağı farbalı kıyafetler giymekteydiler. O dönemin giyim özellikleri, fresk ve heykellerden öğrenilmektedir.

Yunan Uygarlığı'nda moda kavramı kendinden önceki kültürlerden etkilenecek oluşmuştur. Giyim tarzı bol dökümlü ve iki parçadır. Roma döneminden kalan mermer heykellerden Roma kadınlarının giysilerinin Yunan giysilerine benzer özellikler taşıdığı görülmektedir.

“Ortaçağda yaşanan savaşlar, seferler, salgın, hastalıklar ve Doğu-Batı arasında gelişen ticaret; giyim ve modayı da etkilemiştir. Akdeniz ticareti sayesinde çeşitli dokuma maddeleri Doğu ve Batı Avrupa'ya iletilmiştir. İlkçağın sade ve basit giysileri yerini işlemeli ve desenli kumaşlardan yapılmış gösterişli giysilere bırakmıştır.”⁴⁰ Bu dönemde salgınlar ve savaşlar sonucunda zenginleşen ülkelerde saraydan başlayan zenginleşme ile giyimde sürekli değişim ve aşırılıklar görülmüştür. Bu değişim alt tabakalarca da uygulanmıştır. Avrupa'da giysiler benzer olmakla birlikte sınıfsal ayrılıklardan kaynaklanan farklılıklar göze çarpmaktadır.

Ortaçağda Romanesk Dönemde ise (İ.S. 1100), Avrupa'da kadın giyimi giderek daha zarif ve süslü biçimlere dönüşmüştür. Giyime daha fazla özen gösterilmiştir. Ortaçağda Gotik Dönemde ise “mimarlıkta görülen sivri, dikey etki, yüksek tavanlar, sivri kemerler, aşırı incelik giyimde de gözlenir.”⁴¹ Moda kavramının giyim üzerindeki etkilerinin belirginleştiği dönemdir (14. Yüzyıl).

⁴⁰ S. Bilgen, “Moda ve Giyim”, 16.07.2002, www.Tekstilci.org.

⁴¹ Ş. Komşuoğlu, A. İmer, M. Seçkinöz, S. Alpaslan, S. Etike, “Moda Resmi ve Giyim Tarihi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, Ankara, s.161

Yeniçağda, Rönesans ve Reform hareketleri sonucunda oluşan değişim ve gelişmeler giyim sektörünü etkilemiş, yeni giyim biçimleri oluşmuştur. 15. yüzyıl resimlerindeki kadın figürleri, o dönem kadınının giyiminin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Seçkin sınıf, giyime çok özen göstermektedir. Bu nedenle giyim desinatörlüğü mesleği oluşmuştur. Giysilerin genel karakteristik çizgileri, renk, karşıtlık ve çeşitlilikleri ile uyum içerisinde kullanılmaya çalışılmıştır.

Rönesans Döneminde Avrupa’da giyim pahalı ve çeşitliydi. Yeni olan özgün bir şey hızla diğer ülkelere yayılmaktaydı. “Rönesans kadınları; güzellikleriyle olduğu kadar, eğitim ve kültürlerinin üstünlüğü ve giysilerindeki beğenileriyle de belirginleşmiştir.”⁴² Kadınlar, giyime sadece moda olan tutkuları için değil giyside kişilik bulmak amacı ile de ilgi göstermiştir. Bu dönem, her alanda üstün kadın tiplerinin gelişmesi bakımından önemlidir.

Yeniçağın sonlarına doğru başlayan Barok Dönemde, giysiler daha abartılı, süslü ve parıltılı bir hale gelmiştir. Kadınlar kadar erkekler, de zarif olma çabası içine girmiştir. Bu yüzyılın sonlarında ve 18. yüzyılın başlarında ilk ünlü yapma model modada reklam amacı ile kullanılmıştı. Bu yüzyılda ilk zarif moda mağazaları açılmış ve Paris önemli bir moda merkezi olmuştur.

⁴² Ş. Komşuoğlu, A. İmer, M. Seçkinöz, S. Alpaslan, S. Etike, “Moda Resmi ve Giyim Tarihi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, Ankara, s.174

Resim 2. 8. 17. Yüzyıl. Barok Dönem, kadın giysisi (Ş. Komşuoğlu, A. İmer, M. Seçkinöz, S. Alpaslan., S. Etike, “Moda Resmi ve Giyim Tarihi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, Ankara, s.187).

Resim 2. 9. 18. Yüzyıl. Rokoko Dönemi, kadın giysisi (Ş. Komşuoğlu, A. İmer, M. Seçkinöz, S. Alpaslan., S. Etike, “Moda Resmi ve Giyim Tarihi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, Ankara, s.191).

Barok Dönemden sonra gelen Rokoko Dönemi, 18. Yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. Bu dönem, Barok Dönemle benzer özellikler taşımaktadır. Bu dönemde sanatta, uygarlık tarihinde olduğu gibi moda da büyük yenilikler olmuştur. Hem erkekler hem de kadınlar için abartılı, süslü dönem yeniliklerle devam etmiştir. “Fransız Devrimi ile birlikte soylu sınıfın varlığını geniş ölçüde simgesel boyutlara indirgeyen ve siyasal,

ekonomik, askeri, gücü devralan burjuvaların açtığı Yeni Çağ'da giyinme kültürünün de alabildiğince farklı açılımlar kazanmasıyla moda kavramı gittikçe artan bir yoğunlukla gündeme tırmanmaktadır.”⁴³ Fransız Devrimi, tüm geçmişi yıkmayı, bütün geleneksel uygarlığı, inançları, yararları ve toplumsal ayrıcalıkları ortadan kaldırmayı amaçlayan bir olaydır. Devrimden sonra, sosyetenin giyimi halk giyiminin karakteristik özelliğini taşımaya başlamıştır.

Yakınçağda ulaştırma araçlarının çok büyük gelişme göstermesi, ticaret ilişkilerinin artması, sanayide sürekli ilerlemelerinin olması sonucunda, üretim artmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, kadın emeğine olan ihtiyaç sonucu kadın kendi ekonomik özgürlüğüne kavuşmuştur. 19. yüzyılda Paris yine modanın merkezi olmuştur. Fransız Devrimi ile felsefesi, kuralları ile yeni bir toplum oluşmuştur. O günün çizgisi bugün bile kullanılan belirginliktedir. Bu yüzyılda, tasarımcı modacı kavramı yükselişe geçmiştir. Birçok moda dergisi, arka arkaya çıkmıştır. 1. Dünya Savaşı ile 2. Dünya Savaşı arasında seri üretime geçiş tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Giyim ürünlerinin katı kurallara bağlı olarak dağıtılması, giyim üreticilerini daha hızlı, ekonomik ve üretim metotlarına yöneltmiştir. Böylece kalite kontrol standartları ortaya çıkmıştır.

Başlangıçta, yeni malzeme ve tekniklerin pahalı olması nedeniyle kullanımları haute couture yöneliktir. Kısa bir süre sonra aynı malzemeler ve teknikler toptan üretimde kullanılmaya başlanmıştır. Giyim, bir endüstri dalı olmuştur. Zanaattan endüstriye geçiş ve bunu sağlayan makineler yeni ve farklı sistemlerin oluşmasını sağlamıştır. Böylece her kesimden insan, modayı takip edebilir duruma gelmiştir.

Liberalizmin doğuşu, Amerika ve Avrupa toplumuna karşı yeni bağımsızlık anlayışını getirir ve kadınlar eşitlik hakları için savaşımaya başlarlar. Kadınlar için çeşitli spor aktivitelerine uygun giysiler tasarlanır. “XIX. Yüzyılda, modaya uygun giysiler, genellikle üst sınıf kadınlarının cinsiyet rollerini ifade eder. İşçi sınıfının ve ev hanımının rolü göz ardı edilir; orta sınıfın ve işçi sınıfının çalışan kadınları ve orta sınıfın giyim reformcusu kadınları tarafından geliştirilen alternatif cinsiyet tanımlarıysa modaya uygun

⁴³ E. Batur, “Gelenek ve Gelecek Arasında Moda”, Gergedan Dergisi, 1 Mart 1987, s.84

giysilere yalnızca yüzeysel olarak yansır.”⁴⁴ Bu yüzyıldaki sınıf kavramının kadınlar üzerindeki etkisi sadece birkaç siyasal ve yasal haktan ibarettir. Bilim adamları, kadınların toplumsal rollerinin erkeklerden farklı olduğunu savunulmuştur. Russett’a göre (1989) “Egemen uzlaşma kadın anatomisinin, psikolojisinin, doğasının ve zekasının doğal olarak erkeklerden farklı olduğudur. Birer yetişkin haline geldiklerinde bile bedensel ve düşünsel anlamda çocuksu kalırlar. Bu da iş bölümünün en temel ilkesini etkiler. Erkek üretir, kadın doğurur.” Bu yüzyılda moda uygun kadın giyimi toplumsal denetim öğeleri taşımaktadır.

1950’li yıllardan sonra kadın tüketiciler, artık mahalle arası terzilerden çok mağazaları tercih etmeye başlamışlardır. Artık endüstri, moda önemli ölçülerde etkiler duruma gelmiştir. Gelişen tekstil ve hazır giyim kuruluşları, yaygın hale gelen moda evleriyle giyim modası sürekli değişir bir hale gelmiştir.

“Modanın kadınlar için her zaman toplumsal bir gündemi vardır ve giyim davranışları daima toplumsal olarak güdülenir. XIX. yüzyılda, modanın gündemi muhafazakardır ve kadınların rollerine ilişkin genel kabul gören bir görüşe dayanır. 1920’lerde ve 1960’larda, modanın gündemi liberaldir ve kadınların görüşlerini toplumsal rollerde ve toplumun geri kalanında meydana gelen değişikliklere uygun olarak yeniden şekillendirir.(Roberts 1994) Günümüzde ise sadomazoşizm ve pornografinin yansımalarını taşıyan sunumlardan otoriter ve çift cinsiyetli kadın portrelerine kadar uzanan çeşitli ve tutarsız gündemleri vardır. Bu da, kadınların moda basınında yer alan giysilerle ilişkili çeşitli toplumsal gündemleri algılayıp algılamadıklarını ya da nasıl algıladıklarını ve bu imgeleri kendi görünüşlerinin kuruluşu için taşıdıkları anlam doğrultusunda kabul veya reddettiklerini düşündürür.”⁴⁵

⁴⁴ D. Crane, “Moda ve Gündemleri, Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik”, Çev: Ö. Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, s:30

⁴⁵A.g.e., s:35

Resim 2. 10. Vogue'dan editoryal fotoğraf. İki kadın (1997) (D. Crane, "Moda ve Gündemleri, Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik", Çev: Ö. Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, resim 53).

20. Yüzyıldaki seri üretime geçiş, kadınların özgürlük ve eşitlik çabalarının getirdiği yeniliklerle doludur.

"Moda gün geçtikçe toplumsal bir olgu olmaya başlamıştır. Charles Frederick Worth, Coco Chanel, Lucien Lelong, Elsa Schiaparelli, Cristóbal Balenciaga, Christian Dior ve Yves Saint Laurent gibi ünlü tasarımcılar Paris'te moda evleri açmaya başladılar. 20. Yüzyılın son kısımlarında Norman Norell, Mainbocher, James Galanos gibi Amerikalı tasarımcılar da bu sektörde Fransız rakipleri ile yarışmaya başladılar."⁴⁶

Görülmüştür ki modayı ilk çağlardan beri etkileyen pek çok unsur vardır. İlk çağlarda sadece örtünmek amaçlı giyim kullanırken daha sonraki çağlarda savaşlar, sanatsal gelişmeler, isyanlar, sinema, film yıldızları, akımlar, modacılar, ekonomi gibi

⁴⁶ G. Ökten, "Moda Alanında Faaliyet Gösteren Mağaza Zincirlerinde Ticari İmaj ve İç Mimari Tasarım Kriterleri İlişkisinin İrdelenmesi", M. S. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000, s:5

faktörlerle moda bugünkü değişken ve çeşitli halini almıştır ve günümüzde kadınlar moda sektöründe ve tüketiminde asıl hedef olarak görülmektedir.

2. 3. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ALIŞVERİŞ MEKANLARINA BAKIŞ

İnsanlar arasındaki en sosyal eylem olarak tanımlayabileceğimiz alışveriş yöntemleri, yaşamsal gereksinimleri karşılamanın ötesinde farklı bir kimlik kazanmıştır. Bu değişim alışveriş eyleminin gerçekleştiği mekanlara da yansımıştır.

İlk çağda alışveriş kavramı, mal değiş tokuşuna dayanmaktaydı. Alışveriş eylemi, açık pazarlarda yapılmaktaydı. Ürün değerine bedel biçmede problem yaşanıyordu. Dış dünya ile ticari ilişkilerin başlaması sonucu arz talep dengesinin kurulması için ortak bir birime ihtiyaç duyulmaya başlandı. Böylece para kavramı ortaya çıktı.

Bilinen ilk para, İ.Ö. VII. Yüzyılda Lidyalılar tarafından kullanılmıştır. Para kavramının oluşması ile birlikte, ürün değerine bedel biçmedeki karışıklık önlenmiştir; Aynı zamanda uygarlığın hızla ilerlemesi, kişisel ihtiyaçların hızla artması ve alışveriş eyleminin pozitif yönde gelişmesi de sağlanmıştır. Buna paralel olarak alış- veriş mekanlarında değişme ve gelişmeler olmuştur. Önceleri açık pazarda yapılan alış veriş eylemi, daha korunaklı bir hale getirilmiştir. “Alışveriş sırasında can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla korunaklı bir takım yerlere ihtiyaç duyulmuş ve bu eylemin sağlıklı yürütülmesi için bazı kurallar ortaya konulmuştur. Bazı yerlerde alışveriş alanı duvarlarla çevrilmiş, buraya silahla girmek yasaklanmıştır. Denetimi sağlamak amacıyla çoğu kez din adamlarına görev verilerek, halkın kurallara uyması sağlanmıştır.”⁴⁷

Eski Yunan’da alışveriş, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Alışveriş mekanları, yalnız bu amaç için kullanılmamıştır. Toplantı, görüşme, güncel tartışmalar, iş görüşmeleri de yapılmıştır. Şehrin merkezinde bulunan bu mekanlara “agora” denilmiştir. “Antik çağda, ticaret ve sanayi alanında Yunan ve Helenler önemli gelişmeler

⁴⁷ E. Avlanmaz, “Cam Malzemenin Alışveriş Merkezlerinde Kullanımı ve İç Mekan Tasarımına Etkileri”, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001, İstanbul, s.27

kaydetmişlerdir.”⁴⁸ Stoa denilen çarşılar oluşmuştur. Bunlar alışveriş merkezlerinin prototipini oluşturmaktadır. (Stoa, uzun kenarlarından biri sağır ya da bir dükkan dizisiyle sınırlandırılmış, diğeri sütun dizisiyle oluşturulmuş tek ya da iki katlı antik yapı türüdür.) Stoaların önüne kimi kez sütunlu bir cephe mimarisi eklenmiştir.

Bu dönemde ticaretin, sosyal yaşama zenginlik katan bir olgu olarak dört farklı mekan anlayışında geliştiği görülmektedir.

- Açık Pazar (forum)
- Sokak Dükkanları
- Kapalı Alışveriş Binaları
- Bazilikalar

Buradaki açık pazarlar, iki aks arasında yer alan ve çevresindeki anıtsal yapılarla belirlenen özel mekanlardır. Sokak dükkanları ise, bulunduğu sokakta hizmet veren küçük dükkanlardır. Kapalı alışveriş binaları, İslam mimarisinin kervansarayları ile benzer özelliktedir. Pek çok dükkanı bünyesinde barındıran merkezlerdir. En son tip olan bazilikalar, yoğunluğu dini işlemlere verilen alışveriş mekanlarıdır. İlk kapalı ticari merkezler olarak adlandırılırlar.

“Ortaçağda alışveriş ve ticaret ayrı bir iş kolu olma sürecine girmiştir. Loncalar oluşturulmuş ve bu tür işler halkın belirlediği kişiler tarafından yapılmaya başlanmıştır.”⁴⁹ Bu, rekabetin azalması ile sonuçlanmıştır. Para bu dönemde çok önemli olmamıştır.

Bütün toplumun toprağa bağlı ekonomiye dayanması nedeniyle ticaret, değiş-tokuşa dayanmaktadır. Para, uluslar arası ticarete kullanılmaktadır. 15. Yüzyıl sonlarına doğru alışveriş işlevi artık toplum yapılanmasının en hızlı gelişen bölümü haline gelmiştir. Orta çağda alışveriş mekanları;

⁴⁸ T. Tokol, “Alışveriş Merkezleri, Çevre ve Mekan İlişkisi”, M.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996, İstanbul, s.9

⁴⁹D. Arslan, “Mağaza zincirlerinde markaların taşıdığı ticari imajın iç mekana yansıtılması ve imaj devamlılığının sağlanması üzerine bir inceleme”, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995, Ankara, s.11

- Pazarlar
- Alışveriş Merkezleri
- Kapalı Pazarlar (Hal binaları)
- Fuarlar

Çevresinde önemli mekanlar ve dükkanlar bulunan pazarlar, her hafta ticaret, festivallerin eğlencelerinin düzenlendiği alanlardır. Alışveriş merkezleri; satış birimlerinin bir kale etrafında toplanarak, kale lorduna bağlanması suretiyle oluşturulur. Kapalı pazarlar; ahşap strüktürlü kulelerin kapalı galerilerinin satış amacı ile kullanılması ile oluşmuştur. Yıllık ya da dönemlik düzenlenen fuarlar ise; ülkeler arasındaki ticareti arttıran önemli bir alışveriş kaynağıdır.

15. ve 18. Yüzyıllar arasında, uluslararası ticaret gelişmiş ve 17. Yüzyıl ortalarında tarım toplumundan, hafif sanayi kolları ile ilgilenen ve üretimi evde yapan bir Avrupa ortaya çıkmıştır. Bu mekanlara konut dükkanları denilmektedir. Yani insanlar binaların alt katlarında çalışmış, üst katlarda yaşamışlardır. Zanaatkarlar, terziler, metal işçileri ve benzeri şekilde çalışan kesim yaşadıkları yerde üretim yapmışlar ve satmışlardır. Buralarda üretilenler, sipariş üzerine çalışılan, kişiye özel ürünlerdir. Diğer bir alışveriş mekanı olan kapalı pazarlar ise günümüz çok katlı alışveriş mekanlarına benzer bir yapıdadır. Fuarlar bu dönemde de önemli bir alışveriş merkezi olarak süregelmiştir.

Endüstriyel devrimden sonra, seri üretime geçişle beraber mağaza kavramı da büyük gelişme göstermiştir.

18. Yüzyıldaki sanayi devriminin ardından toplum yaşamı değişerek, tarımsal üretimden, makineleşmeye geçilmiştir. Amerika ve Avrupa arasındaki ticaretin gelişmesi ile inşaat sektörüne kazandırılan yeni malzemeler (çelik, cam) yeni strüktür olanakları getirmiştir. Çelik malzemenin, yüksek dayanımlı olması sayesinde çok katlı binalar yapılmıştır. Cam malzemenin kullanımının artmasıyla yeni cephe düzenlemelerine olanak sağlamıştır. Çok katlı alışveriş mekanları, bu dönemde yapılmaya başlanmıştır. Böylece alışveriş mekanlarının düzenlenmesi, daha önemli bir hale gelmiştir. Seri üretimle birlikte

makinelerin de üretime katılması ile beraber üretim hızlanmıştır. Bu da üretimde çeşitliliği getirerek yeni satış birimlerinin doğmasına neden olmuştur. Satış merkezlerinin 19. Yüzyıldaki mekansal değişimleri ticari anlamda şöyle sıralanabilir;

- Bağımsız birimler
- Çok katlı satış mekanları
- Mağaza zincirleri
- Posta yollu satış
- Kooperatif sistemli satış mekanları
- İndirimli satış evleri
- Açık pazarlar
- Kapalı pazarlar
- Alışveriş merkezleri

Bu dönemde oluşan yeni alışveriş mekanları günümüze dek devamlılığını sürdürmüştür.

20. Yüzyıl Beddington'a göre (1991), alışveriş mantığının değiştiği dönemdir. Üretimin artması ile rekabet de artmıştır. Bu da, ürünün yanı sıra paketlenme gibi hizmet anlayışının gelişmesiyle sonuçlanmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda oluşan bayan giyim mağazaları, belirli tip ürün satan bir tek kuruluş tarafından, tek elde yönetilen perakende satış birimleri olarak tanımlanmaktadır. Bayan giyim mağazalarında üretilen malı, ayrı mekanlarda aynı kalite ile bulmak mümkün olmaktadır. Bu nedenle bayan giyim mağazalarında genel bir konsept oluşturularak, mağaza iç mekanından, ambalaja kadar mağazalarının tüm birimlerinde kullanılmaktadır.

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

- Giyim kavramı, başlangıçta örtünmek ihtiyacı için kullanılmış, insanlığın gelişmesiyle birlikte yapılan işe, sınıfsal duruma, toplumsal kimliğe göre insanlar için bir ölçü olmuştur.
- Moda kavramı, bir zaman dilimine ait ancak sürekli değişen eğilimler bütünüdür.
- Kimlik, toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü olarak tanımlanmaktadır.
- Giyim, kimliğin toplum tarafından en hızlı şekilde algılanmasını sağlamaktadır.
- Kadınlar, tüketim toplumunun, asıl hedeflerini oluşturmaktadır.
- Geçmiş dönemlerden kalan giysiler, oldukça az ve yıpranmış olduğundan o dönemin moda anlayışını; duvar resimleri, fresk, heykel ve seramik formlarda kullanılan süslemeler yansıtmaktadır.
- Toplumda sınıf kavramının oluşmasıyla giysiler bu sınıflara göre değişim göstermeye başlamıştır. Uygarlıklar geliştikçe giyime verilen önem artmıştır.
- Orta Çağda ve Yeni Çağda Avrupa'da seçkin sınıf giyime çok büyük önem vermiştir.
- Fransız Devrimi ile birlikte, seçkin kesimin giyimi, halk giyiminin karakteristik özelliklerini taşımaya başlamıştır.
- Endüstriyel devrime geçilinceye kadar, mağaza kavramı gerçek anlamda gelişme yaygınlaşma göstermemiştir.

- Endüstrileşme ile giyim ürünlerinin katı kurallara bağlı olarak dağıtılması, giyim üreticilerini daha hızlı, ekonomik ve üretim metotlarına yöneltmiştir. Böylece kalite kontrol standartları ortaya çıkmıştır.

- 20. Yüzyıldaki seri üretime geçiş, kadınların özgürlük ve eşitlik çabalarının getirdiği yeniliklerle doludur.

- Modayı ilk çağdan beri etkileyen pek çok unsur vardır. İlk çağlarda sadece örtünmek için kullanılırken, daha sonraki çağlarda savaşlar, sanatsal gelişmeler, isyanlar, sinema, film yıldızları, akımlar, modacılar, ekonomi gibi pek çok etkenle moda bugünkü değişken ve çeşitli halini almıştır.

- İnsanlar arasında en sosyal eylem olan alışveriş yöntemleri, yaşamsal gereksinimleri karşılamanın ötesinde farklı bir kimlik kazanmıştır ve bu değişim alışveriş mekanlarına da yansımıştır.

- İlk çağda alışveriş mal değiş tokuşuna dayanmaktaydı. Ancak ürüne değer biçmede problem yaşanmıştır.

- İ.Ö. VI. Yüzyılda Lidyalılar tarafından paranın bulunması ile uygarlık hızla ilerlemiş, kişisel ihtiyaçlar artmış ve alışveriş eylemi pozitif yönde gelişmeler göstermiştir.

- Eski Yunan'da ve Girit'te alışveriş eyleminin korunaklı hale getirilmeye çalışılması ile açık pazarlar, sokak dükkanları, kapalı çarşılar, bazilikalar oluşmuştur.

- Orta Çağda alışveriş ve ticaret ayrı bir iş kolu olma sürecine girmiştir. Bu dönemde alışveriş mekanlarına fuarlar eklenmiştir. Fuarların oluşmasıyla ülkeler arası ticaret artmıştır.

- 15 ve 18. Yüzyıllar arasında, uluslar arası ticaret gelişmiş ve 17. Yüzyıl ortalarında tarım toplumundan hafif sanayi kolları ile ilgilenen ve üretimi evde yapan bir Avrupa ortaya çıkmıştır. Bu tip alışveriş yapılan yerlerde üretim, sipariş üzerine çalışılan, kişiye özel ürünlerdir.

- Endüstrileşme devrimi ile seri üretime geçiş sonucu, mağaza kavramı büyük gelişme göstermiştir.

- Yeni inşaat malzemelerinin oluşmasıyla, çok katlı binalar dolayısıyla büyük çarşılar yapılmaya başlanmıştır.

- Endüstri Devriminden sonra oluşan satış merkezleri bağımsız birimler, çok katlı satış mekanları, mağaza zincirleri, posta yollu satış, kooperatif sistemli satış mekanları, indirimli satış evleri, açık pazarlar, kapalı pazarlar, alışveriş merkezleri olarak sıralanmaktadır ve günümüzde de bu mekanlar varlığını sürdürmektedir.

- Bayan giyim mağazaları, modanın etkilendiği pek çok faktörden etkilenecek gelişmiştir. Günümüzde bayan giyim sektöründe üretimin artması ile rekabette artmıştır. Dolayısıyla olay sadece ürün olmayıp mekan kurgusu da çok büyük önem kazanmıştır.

BÖLÜM 3.

BAYAN GİYİM MAĞAZALARINDA İÇ MİMARİ TASARIM KRİTERLERİ, DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMELERİN KULLANIMI

Bayan giyim mağazalarında, iç ve dış mekanın tasarım ve uygulama sürecinde, önem verilmesi gereken bileşenleri aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz.

- Mağaza Mimarisi ve dış mekan tasarımı
 - Konumlandırma
 - Cephe tasarımı (Giriş, vitrinler)
- Mağaza iç mekan tasarımı (İç mekanda planlama)
 - Mağaza içi dolaşım planı
 - Satış ve destekleyici alanların düzenlenmesi
- Mimari yüzeylerde malzeme seçeneklerinin belirlenmesi ve kullanılması
 - Zemin malzemeleri
 - Tavan malzemeleri
 - Duvar ve sabit düşey bölücülerde malzeme
- Aydınlatma
 - Genel aydınlatma
 - Sergileme ve sunuş alanları aydınlatması
 - Vurgu aydınlatması
 - Vitrin aydınlatması
- Renk kullanımı (Renk- ışık ilişkisinin analizi)
- Mobilyalar ve hareketli elemanlar
 - Teşhir (askı ve sergileme) sistemleri
 - Mobilyalarda malzeme seçenekleri

Günümüz bayan giyim mağazalarında, genel konsept oluşturulurken belli bileşenlerin yukarıdaki şekilde sınıflandırılarak, netleştirilmesi gerekmektedir. Bir firma

yeni mağazalarını açarken, tasarımcıların oluşturdukları konseptte uygun değişiklikleri yaparak, uyarlaması gerekmektedir. Kullanılacak malzemeler, hem tasarım hem uygulama aşamasında tasarımcıya bu esnekliği sağlamalıdır.

Doğal ve yapay ahşap malzemeler, bayan giyim mağazalarının iç ve dış mekan tasarımlarında sıkça kullanılmaktadır. Ahşap malzemelerin, mekan birimlerinde kullanım olanakları aşağıda öncelikle bayan giyim mağazalarında mekan oluşturmaya dair ön bilgi verilerek açıklanmıştır.

3.1. BAYAN GİYİM MAĞAZALARINDA TEMEL TASARIM KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİ

Mağazaların asıl amacı müşterinin çekilmesi ve malı satılmasıdır. İç ve dış mekanı yaratacak olan tasarımcının görevi ise;

- Müşteriyi mağazaya çekmek
- Müşterinin amaçladığı ürünü almasını sağlamak
- Müşterinin ihtiyaç dışı ürünü satın almasını sağlamak olacaktır (Levy, 1991).

Mağazanın bütün bu amaçlara ulaşmak için oluşturacağı kurguyu, iç ve dış mekanda birleştirmesi gerekmektedir.

Micheal Levy'nin 'Retailing Management' isimli kitabına göre; tasarımın bir ana düşünce etrafında kurgulanması ve düşüncenin doğru yöntemlerle uygulanmaya aktarılması, satışı artıran en önemli faktörlerdir. Mağaza için düşünülen mekan kurgusu, bu ana düşünceyi ve ana düşünce ile bağlantılı olan imajı, yansıtır özellikle olmalıdır.

Tasarımcıların tüketim mekanlarında alıcıya, ürüne ve imaja göre tasarım yaptığı düşünülebilir.

İç mimarlık, ürünün satılmasını sağlar. Bu nedenle yapılan tasarım ürünü ön plana çıkarmalıdır. Dikkati üründen uzaklaştıran tasarımlar olsalar bile kullanılmamalıdır.

İmaj yaratıp, tasarım temasını belirlerken her tasarımcının kafasında belli bir hedef kitlesi vardır. Tasarımcı, mağazayı tasarlama ve projelendirmede hedeflediği, alıcı kitlesi için yarattığı imajı, doğru şekilde aktarmalıdır. Bu aktarmanın doğru algılanması ise, doğru kurgu ile mümkündür.

Perakende tasarım uzmanı Rashed Din bu kriterleri oluşturmadaki farkı, şu şekilde açıklamıştır. “Perakende tasarımı da bir iç tasarım sanatıdır. Ancak burada çevre ya da ortam ticari amaç için tasarlanmaktadır. Perakende tasarımcısı o mekanı işverenin mal ya da hizmetlerini daha iyi satabilmesini hedefler. Bu iş bir iç mekan mühendisliğidir, mekan incelenir ve orayı kullanacak tüketicilerin davranışlarına cevap verecek şekilde bir iç tasarım yapılır.”⁵⁰

Tasarımcı, mağaza imajını iç dış mekanda mağaza, iç ve dış mekanı; mağaza imajını, hedeflenen kitlenin psikolojik ve fiziksel ihtiyaçları göz önünde bulundurarak, ürünle birleştirmelidir.

Bayan giyim mağazalarında hedef bayanlar olduğuna göre tasarımcı bayanların istek ve ihtiyaçlarına hakim olmalıdır. Mağazaya gelmesi hedeflenen kadın profilini, iç mimari kriterlerle birleştirmelidir.

⁵⁰ R. Din, “Tasarıma Ticari Bakış”, Art+Decor Dergisi, Ocak 2005, s. 45

Devre 1	Devre 2	Devre 3	Devre 4	Devre 5
Tasarım Stratejileri	Konsept Tasarım	Tasarım gelişimi	Kontrat Dökümanları	Uygulama
Başarı kriterleri	Satış/tasarım planı	Kat planları/sirkülasyon şemaları/ departmanların yerlerinin belirlenmesi	Kat planları/ sirkülasyon şemaları/ departmanların yerlerinin belirlenmesi	Son tekliflerin değerlendirilmesi
Pazar araştırmaları	Tavan/ zemin konsepti	Görsel düzenleme planları	Tesisat planları	Kontrat dökümanlarının yorumlanması
Rekabet ortamı analizi	Satış kriterlerinin belirlenmesi	Tavan tasarımı	Partisyon planları ve detaylar	Uygulama çizimleri ve numunelerin belirlenmesi
Ürünlerin analizi	Görsel sunum kriterlerinin belirlenmesi	Aydınlatma standartlarının oluşturulması	Elektrik ve güç planları ve detaylar	Uygulama devresinde kontrol ve gözlem seyahatleri
Satış/ sunum kriterleri	Grafik uygulamaların konsept çalışması	Zemin tasarımı	Aydınlatma/ tavan planları	Satış ve sunum kontrolleri
Planlama/ Tasarım kriterleri	Olabilecek uygulama hesapları çıkarılması	Renk ve malzeme seçimleri	Zemin kaplama planları ve detaylar	Değerlendirme
Operasyon/ Uygulama kriterleri		Mobilya ve teçizatların belirlenmesi	İç cepheler ve detaylar	
Proje zamanlaması		İç cephelerin tasarımı	Renk ve malzemelerin belirlenmesi	
Proje bütçesi parametreleri		Olabilecek uygulama hesapları çıkarılması	Olabilecek uygulama hesapları çıkarılması	
			İçerik ve kalite kontrollerinin yapılması	
AMAÇLAR				
Stratejik tasarım objektifleri belirlenmesi	Konsept presentasyon yapılması	Final sunumları	Teslimler	Mağaza açılışı

Ürünlerin kategorilendirilmesi
Kategorilere göre stokların hazırlanması
Finansal modellere göre stok değerlendirilmesi
Ticari analiz raporu

Tablo 3. 2. Mağaza tasarımı üzerine ağırlıklı olarak çalışan, Amerikalı mimarlık ve iç mimarlık firması, Walker/ CNI'nin mağaza tasarımı çalışmalarına dair yapmış olduğu tablo (J. Israel Lawrence, "Store Planing/ Design-History, Theory, Process", John Wiley & Sons. Inc, New York, 1994, s.69).

Yukarıda Amerika'da bir mimarlık ve iç mimarlık firması olarak çalışmalarını sürdüren Walker/CNI Grubu'nun ağırlıklı çalışma alanları olan mağaza tasarımı projelerinde kullandıkları proje gelişim süreç tablosu görülmektedir. Bayan giyim

mağazaları üzerine çalışan pek çok iç mimarlık firması da buna benzer tablolar oluşturarak çalışmaktadır.

3.2. MAĞAZA MİMARİSİ VE DIŞ MEKAN

Dış görüntü “potansiyel alıcıyı, aktif alıcı”⁵¹ haline dönüştürmede en önemli unsurdur.

Ticari yapılarda asıl hedefin müşteriye çekmek ve alışveriş eyleminin gerçekleşmesini sağlamak olması doğaldır. Ancak iç ve dış mekan tasarlanırken sadece bu kriterlerin baz alınması uygun olmamaktadır. Mağazanın konumlandırılması, dış cephesi ve hatta vitrin bulunduğu kentin bir parçası olma eğilimindedir. Bu nedenle projelendirme aşamasında kent ve kent dokusu düşünülmelidir. Bayan giyim mağazalarında dış görüntü hedef kitleyi içeri çekecek görsel unsurlar taşınmalıdır.

İç ve dış mekanın bir bütün olarak düşünülmesi gereken tasarımda temel amaç; dış cephe düzenlemesinden etkilenerek mekana girmiş olan alıcının dış ve iç mekan arasındaki ortak dili ve iletilmek istenen mesajı direk algılamasını sağlamaktır. (Belon 1988)

Bayan giyim mağazalarında, satış eylemi asıl iç mekanda gerçekleştiğinden öncelikle iç mekan kurgusu düşünülmeli, dış mekan ise destekleyici kurgusu ile iç mekanla, bir bütünlük içerisinde olmalıdır.

⁵¹ D. Arslan, “Mağaza zincirlerinde markaların taşıdığı ticari imajın iç mekana yansıtılması ve imaj devamlılığının sağlanması üzerine bir inceleme”, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995, s.45

Resim 3. 33. Bağdat Caddesi'nde bulunan Park Bravo mağazası cephesi (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Dış mekan tasarımı; konumlandırma ve cephe tasarımı olarak iki ana başlık altında incelenmektedir.

3.2.1. Konumlandırma

Mağazanın pozisyonu, alıcıya ilk anda bir imaj yüklemesi yapar. Mağazanın alıcıyı etkilemesi için öncelikle görülebilmesi gereklidir. Bu görüntünün kısa vadede müşteriye içeri çekebilmesi, uzun vadede ise alıcıyı devamlı müşteri haline getirebilecek kadar kendini belli etmesi gereklidir. Müşteriye, perspektifi algılayabileceği kadar uzak, yazıların ve ürünlerin algılanabileceği kadar yakın olmalıdır.

Binanın mimari formu istenen etkiyi yaratmada müşteriye etkileyen ikinci etkindir. Yüksek bir kot değerinin net bir formla birleştiği bir bina, mağazanın imaj, kalite ve büyüklüğünü sergilemede kullanılabilir. Bunun yanı sıra mağazanın stilini yansıtan bir mimari akıma dair detayları kullanmak satılan ürünü tanıtmakla etkili olabilir. (Lowison; Delozier 1986)

3.2.2. Cephe Tasarımı

Dış görüntü; mimari form ile ayırt edici bir görüntü oluştururken, kütle özelliği taşımayan cephe düzeni mağaza düzeninde en ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle cephenin tasarlanması, alıcının ilgisini çekmek bakımından, tüm etkilere göre daha baskındır. (Berman, 1992)

Cephe tasarımı; görsel uyarımın, alıcıya vermek istenen mesaj ve satılan ürünün niteliğinin belirlenmesi şeklinde olmalıdır. Ana amaç ürünün satılabilmesi olduğuna göre bu görsel uyarı ürünü ortaya çıkarıcı nitelikte olmalıdır. Ancak sadece ürünün ön plana çıkartılması ile potansiyel alıcının dikkatini çekmek mümkün olmayabilir. Bu nedenle, ürünü ortaya çıkartmaktansa cephede zıtlıklar yaratmak daha etkili olacaktır.

Cephe tasarımı çok genel olarak iki şekilde olmaktadır.

- Açık cephe
- Kapalı cephe

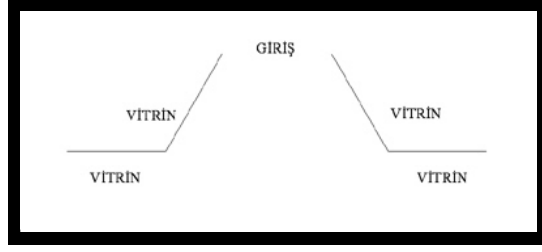
Açık cephe: Mekan dışında, mağaza iç düzenlemesi ve hareketin algılandığı cephe türüdür. Bu cephe türü çeşitli malzeme ve ürünlerle sınırlı açıklıkların oluşturulmasıyla uygun çözümler vermektedir (Mahmound, 1971).

Kapalı cephe: Geleneksel cephe düzenleme tipi olarak tanımlanmaktadır. Bu cephe tipinde, iç düzenleme dıştan gizlidir. Doluluk oranı, boşluğa göre fazladır.

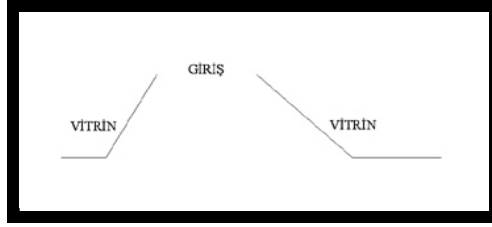
Cepheyi oluşturan elemanlar; giriş ve vitrinler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

3.2.2.1.Giriş

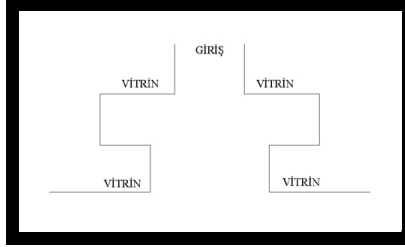
Cephe öncelikle, girişin doğru konulması kaygısı ile oluşturulmuştur. Mağazaların birden fazla girişi de olabilir. Ana girişin belirgin olması gereklidir. Yaya trafiğini doğru yönlendirerek mağazaya çekecek olan giriş plan tipleri aşağıdaki şekilde örneklenmiştir.

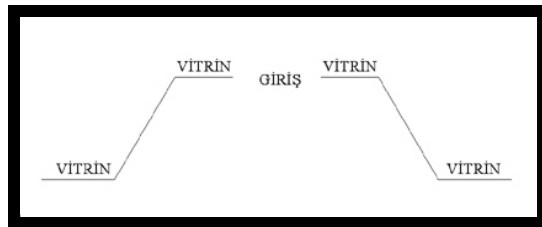
Bu vitrin tipi yaya trafiği ile kesilmediğinden en uygun olan giriş plan tipidir.

Müşteriye doğru giriş yolunu göstermek ve vitrine, doğru açıyı vererek fazla ürün göstermeye çalışmak koşuluyla doğru bir çözümdür.

Açık cephede, lobi imkanı veren giriş türüdür.

Bu giriş tipinde de düz cephenin monotonluğu formu kırarak hareketlendirilmiştir.

Şekil 3.3. Gizli mağaza girişlerinden örnekler (H. William Bolen, "Contemporary Retailing, Prentice-Hall Inc.", New Jersey 1982, s.130).

Bayan giyim mağazalarında, genellikle dışa dönük ve bol vitrinli cepheler tercih edilmektedir. Elbette bu dört alternatifin dışında da vitrin plan tipleri oluşturulabilmektedir. Bu planlamada mağazanın konumu, şekli ve vitrin olanağı da çok büyük önem taşımaktadır.

3.2.2.2. Vitrinler

“Vitrin, sayısız alt parça barındıran bir örtüler bütünüdür. Üretim ile tüketim arasındaki ilişkiyi tamamlayan halkalardan birisidir öncelikle. Aracıdır. Bireyin içinde bulunduğu durum ile olmak istediği durum arasındaki çelişkiyi şiddetlendiren camekandır. Ara yüzdür. Düş ile gerçeklik arasında gidip gelmelere yol açar. Arzunun mekanıdır; orada gördüğümüz, beğendiğimiz her şeye sahip olmaya hakkımız vardır. Camekanın öbür tarafına geçebildiğimiz kazanılan bir hak... Arkasına geçmek çelişkiyi yok etmeye yetmez, çünkü serüven bitmez; vitrinler, imgeye dönüştürür.”⁵²

Vitrin, bir mağazanın alıcı kitlesini hedef alan, çoğunlukla şeffaf bir sergileme mekanı olarak da tanımlanabilir. Vitrin, ana amacı olan ürünün satılmasının yanı sıra iki amaca hizmet etmektedir;

- Mağaza imajını (kimliğini) yansıtmak
- Müşterinin mağazaya girişini sağlamak

Sunuş bölümlerinin tasarımı sırasında verilecek tüm kararlar (boyut, renk, biçim gibi) değişerek, farklı beğeniler ışığında sergilenmektedir. Bu açıdan mağazanın en değişken, en esnek ve ilgiyi en canlı tutacak bölümü vitrindir. (Berman, 1992)

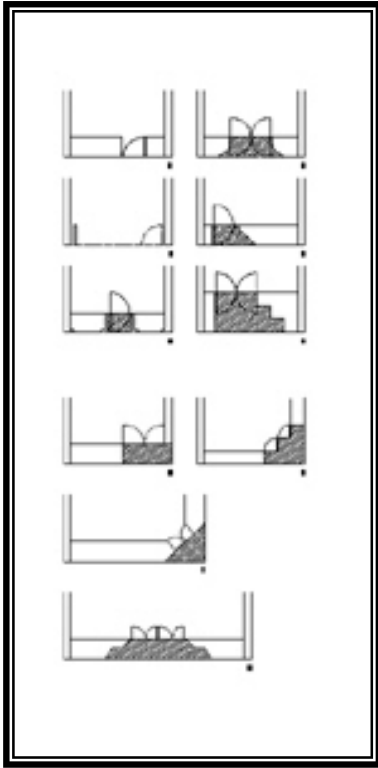
Tasarımcının vitrin düzenlemede üç seçeneği bulunmaktadır.

Tamamen vitrinsiz bir cephe yaratmak: Bu tarz vitrin düzeni daimi müşterilerine hizmet veren, imajını kanıtlamış mağaza için geçerlidir. Bayan giyim mağazalarında çoğunlukla bu vitrin tipi tercih edilmemektedir. Çünkü bayanlar çoğunlukla vitrinlere

⁵² E. Şafak, XXI Mimarlık Tasarım ve Kent dergisi, Haziran 2003, sayı.13, s.40

bakarak içeriye yönelmektedirler. Sürekli alışveriş ettikleri mağazaların vitrinlerini bile sezonlarda takip etmek suretiyle içeri girmektedirler.

“Vitrine bakan, vitrinde gördüğü giysiyle nasıl görüneceğini, ötekini onu nasıl göreceğini, görmeden görmüş olacaktır.”⁵³ Vitrinlerin açık olmasının satıştaki etkisi anlatılmıştır. Bilinen bayan giyim firmaları kendilerini vitrinleri ile ifade ederek alıcı içeri girmeden bile kafasında bazı kavramları oluşturma şansı bulmaktadırlar.

1. Düz camlı, lokal yerleşim bölgelerindeki küçük dükkan.
2. Camsız, raylı ya da katlanabilir kapı.
3. Minimum cam yüzeyi, seçkin mağazalara uygun
- 4.5.6 Alışveriş merkezleri, cadde üstündeki dükkanlar; (4) Kavisli, (5) Açılı, (6) Köşeli
- 7.8.9. Köşeli yerleşimine uygun ve girişi köşeden yapılan dükkanlar.
10. Çift üniteli, girişi ortadan yapılı.

Şekil 3. 4. (D. Arslan, “Mağaza Zincirlerinde Markaların Taşındığı Ticari İmajın İç Mekana Yansıtılması Ve İmaj Devamlılığının Sağlanması Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.52)

Arkası kapalı vitrin: Arka planda mağaza iç mekanındaki bölüm ve hareketlerin dikkati dağıtmasına izin vermeyen bir uygulamadır. Böylece tüm dikkat ürün de toplanır.

Arkası açık olan vitrinler: Bu tip vitrinlerde iç mekan düzenlemesi ve hareketi, vitrinin

⁵³ T. Parman, XXI Mimarlık Tasarım ve Kent dergisi, Haziran 2003, sayı.13, s.42-43

bir parçası durumundadır. İç mekana daha fazla gün ışığının sağlanması ve alıcını iç mekanla bağlantı kurabilmesi bu tip vitrinlerin avantajlarından biridir.

3.2.3. Bayan Giyim Mağazalarında Dış Mekanda Doğal ve Yapay Ahşap Malzemenin Kullanımı

Dış mekanı oluşturan, vitrin ve giriş bölümlerini meydana getirecek malzemelerin taşıdığı, simgelediği anlam, tasarımcının yaratmak istediği atmosfer ya da zincir mağazanın kendine özgü stili ile uyum içinde olmalıdır. Böylece imaj güçlenir, mesajın daha açık biçimde aktarımı sağlanmış olur. (Pegler, 1988)

Dış cephede kullanılacak olan malzeme seçilirken, malzemenin dış etkilere dayanım gücüne önem vermek gerekmektedir.

Doğal ahşap malzeme canlı bir organizma olan ağaçtan meydana getirildiği için diğer malzemelerden farklı bir yapıdadır. Rutubete maruz kalan ahşap malzeme su ile teması geçerek deformasyona uğrar. Ancak doğal ahşap malzemeler empenye edilerek ve çeşitli üst yüzey işlemleri uygulanarak dış mekanda kullanılabilir. Ahşabın küçük boyutlu olarak kullanılması gereği cephe de farklı bir ifade oluşturabilmektedir. (Bkz. 1.1.4.2.2)

Resim 3. 34. Reggio Emilio tarafından tasarlanan, New York Max Mara mağazasının dış cephesinde doğal ahşap kullanılmıştır (İnterni, Şubat 2004).

Görülüyor ki ahşap malzeme boşluklu bir malzeme olması nedeniyle mukavemeti daha dolu metal malzemelere göre daha düşüktür. Bu nedenle dış mekanda kullanılan ahşaplar seçilirken daha mukavemetli olan ağaçlar kullanılmalıdır. Ahşap türleri içerisinde doluluğun daha fazla olduğu ağaçlar seçmek gerekmektedir.

Mukavemeti etkileyen diğer bir faktör olan öz odunu kısmı diri odununa göre daha dayanıklıdır. Dayanaksız ağaçlardan elde edilen doğal ahşaplar empenye edilmeden kullanılmamalıdır.

Dış mekanda kullanılan ahşap malzemeyi tehdit eden diğer bir unsur, böcek ve mikroorganizmalardır. Ancak bazı ağaç türleri diğerlerine göre daha fazla dayanıklılık göstermektedir. “Doğada hiçbir ağaç türünün çürümeye karşı bağışıklığı olmamakla beraber Teak (Tectona Grandis), Eklei (Lobhira Alata), Iroko, Kambaka (Chlorophora Excelsa) gibi ağaç türleri sürekli dış hava koşulları altında kullanılsalar dahi uzun süre

dayanıklılıklarını koruyabilirler”⁵⁴

Çok soğuk yerlerde kullanılan doğal ahşap malzemede boşluk olması donmaya neden olabileceğinden gerekli önlem alınmalıdır.

Ağaç malzemenin boşluklu yapısı nedeniyle dış mekanda kullanılabilir hale getirilmesi için yüzey işlemi uygulanmalıdır. Ancak, yüzey işleminden önce ağaç malzemenin emprenye edilmesi ve kullanım yeri koşullarına göre kurutulması da oldukça önemlidir. Kullanılacak ağaç malzeme dayanıklı olmalıdır. Ağacın öz kısmını içermelidir. Büyük enine kesit boyutları yıllık halkalara dik olmalıdır. Radyal yüz öyle düzenlenmelidir ki, oluşması muhtemel çatlaklar yağmur suyunun girmemesi için yüzeye çıkartılmamalıdır.

Ahşabın dış cephede kullanımındaki en büyük avantaj, yüzeyine uygulanacak üst yüzey işlemleriyle mağaza cephesinde yakalanmak istenen etkiye olanak sağlamasıdır. Ayrıca metal, cam gibi malzemelerle bağlantılarının kolay olması cephede çeşitlilik sağlamaktadır.

Üst yüzey işlemleri uygulanırken renksiz (saydam) yüzey işlemleri ile korunacak olan ahşap malzemelerde birinci veya ikinci sınıf ağaç malzeme kullanılabilir.

Dış cephede kullanılan ahşap malzemenin periyodik bakım gerektirmesi de dezavantaj olarak gösterilmektedir.

Yapay ahşap malzemeler, açık hava koşullarına uygun olmamaları nedeniyle dış mekanda kullanılmamaktadırlar.

⁵⁴ R. M. Göker, “Dış Cephe Kaplamalarında Ağaç Malzemenin Kullanım Olanakları Üzerinde İncelemeler”, İ.Ü. Orman Endüstri Müh. Ana Bilim Dalı., Yüksek Lisans Tezi, 1994, s.16

3.3. MAĞAZA İÇ MEKAN TASARIMI

Günümüzde giyim sektöründeki rekabetin ve yoğunluğun artması, tüketicilerin mağaza seçimi davranışlarına yönelik çeşitli araştırma yapılmasına neden olmuştur. Moda üzerine araştırmalar yapan sosyoloji Prof. Diana Crane, Moda ve Gündemleri adlı kitabında “Günümüzde küresel pazarlardaki yoğun rekabet nedeniyle moda kurumları iş kurmada ve onu ayakta tutmakta güçlüklerle karşılaşmaktadır. Böyle bir çevre, giyim eşyalarının satışı için kullanılan çerçeveler giysilerden ve ürünlerden daha önemlidir.” diyerek ürünlerin fiyatları ve kalitelerinden başka dinamiklerle çalıştığını vurgulamıştır.

3.3.1. İç Mekanda Planlama

Bayan giyim mağazalarının iç mekan düzenlemelerinde; alıcıyı mağaza içinde yönlendirmek ve alışverişe özendirici sunumları görmesini sağlayacak rotayı çizebilmek çok önemli iki unsurdur. Mağaza planında çözümlenmesi gereken fonksiyon ilişkileri ise şu şekilde sıralanabilir.

Dolaşım, sirkülasyon: Mağaza içerisindeki dolaşım şemalarının belirlenmesi, iç mimari projenin ilk basamaklarından biridir.

Fonksiyonların birbirleri ile olan ilişkisi ve birlikteliği: Mağaza içerisinde satış alanları ve satışı destekleyici alanların birbirleri ile uyumlu bir planlama ilişkisi sürdürmeleri gerekmektedir.

Bölmelerin yerlerinin tahsis edilmesi: Büyük mağazalarda, satış alanları içerisinde de bir takım bölümlere gidilebilmektedir. Burada ürünlerin sergileme yöntemleri düşünülmeli, bölümler arası ilişkiler analiz edilmelidir.

Keskinlik ve esneklik: Mağaza içerisindeki planlamalar belli öngörüler ile hazırlanır. Ancak modada değişen şartlar sonucu, mağazalarda bir takım yenilikler yapılabilmektedir. Plan hem belirgin bir keskinlik sunarken, hem de değişen durumlara

ayak uydurabilen esnek bir yapıya da sahip olabilmelidir.

Çoğulluk ve süreklilik: Bir mağaza içerisinde, farklı niteliklere sahip, farklı kitlelere hitap eden bölümler bulunabilmektedir. İç mimar, bu bölümler için farklı özellikte mekanlar tasarlarken, mağaza genel imajındaki sürekliliği de sağlayabilmelidir.⁵⁵

3.3.1.1. Mağaza İçi Dolaşım Plan Tipleri

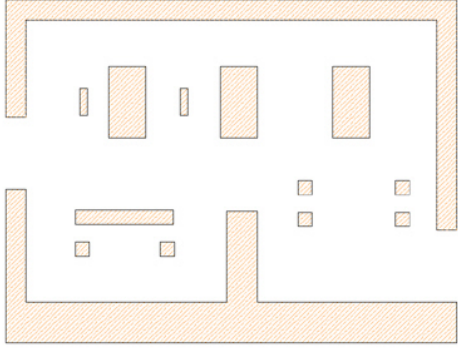
Mağaza dolaşımı planlanırken, tüketici davranışlarına bakılarak doğru şemaların oluşturulması gerekmektedir. Dolaşımın basit olması, tüketicinin mağaza içerisindeki konsantrasyonun bozulmaması bakımından önemlidir. Ancak, müşterinin dikkatini dağıtmamak için yalın olarak tasarlanan bir mağazada müşterinin dikkati dağılarak etrafındakilerle ilgilenmemesine de neden olabilir.

Dolaşım alanları ve koridorlar, mağaza planlarında ana hattı oluştururlar. Müşterinin her noktaya ulaşması önemlidir.

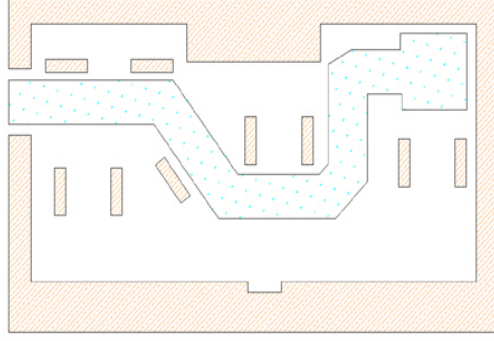
Herhangi bir mağaza için sayısız dolaşım planı tasarlanabilir. Ancak belli başlı yaklaşımlar üzerinde yoğunlaşmakta fayda görülmektedir. Fitch on Retail Design adlı kitaplarında Rodney Fitch ve Lance Knobel dolaşım şemalarını dört şekilde işlemişlerdir. Bunlar “düz dolaşım şeması, belirlenmiş bir dolaşım yolu olan plan şeması, diyagonal dolaşım planı, eğrisel dolaşım planıdır.”⁵⁶

⁵⁵ Lawrence Israel, Store planing, Design-History, Theory,Process, Tom Wiley, Sons. Inc, New York 1994, s:78

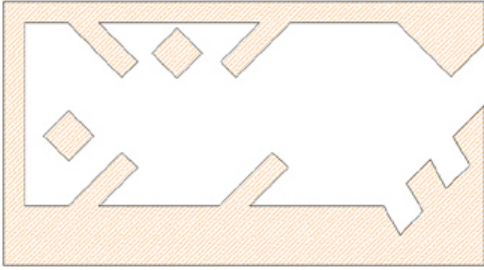
⁵⁶ R. Fitch- L. Knobel, Fitch on Retail Design, Phaidon Yayınevi, Oxford, 1990, s:41

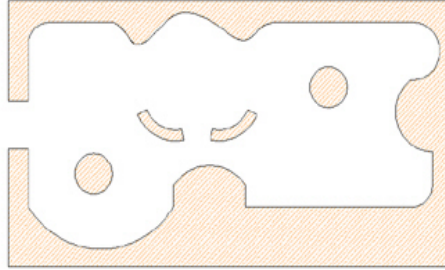
Şekil 3.3. Düz ya da ızgara plan şeması

Şekil 3.4. Dolaşım yollu, serbest plan şeması

Şekil 3.5. Diyagonal plan şeması

Şekil 3.6. Eğrisel dolaşımli serbest plan şeması⁵⁷

Düz ya da ızgara plan tipinin en büyük avantajı, girişten mağazanın sonuna kadar direk bir geçiş olanağı sağlamasıdır. Müşterinin mağazanın başından sonuna kadar gitmesi, her ürüne rahatlıkla ulaşabilmesidir. Bu da ürünün satışını arttırıcı bir faktördür. Bu plan tipinde grafik uygulamalar ve aydınlatma şekilleri ile daha etkileyici bir mekan tasarlanabilir.

Dolaşım yolu serbest plan şemasında, müşterinin dolaşmasını sağlayacak basit, ancak düz plana göre daha fazla dolaşma alanının bulunduğu bir mekan oluşturulmaktadır. Ancak, mekan dolaşım çizgisini çizmek güç olduğundan müşterinin kararsız dolaşmasına neden olabilir.

Diyagonal plan, mağazanın belli bir açı ile tasarlanmasıdır. Kıvrılan açılarının

⁵⁷ R. Fitch- L. Knobel, Fitch on Retail Design, Phaidon Yayınevi, Oxford, 1990, s:41

odaklandığı noktalarda dikkat çekilmek istenen ürünler teşhir edilebilir.

Eğrisel plan tipi, genellikle dolaşımı arttıran plan tipidir. Eğrisel planlar mekanda daha fazla hareket sağlar. Ancak, eğrisel duvarların uygulanması daha çok işçilik gerektirir ve maliyeti artırır.

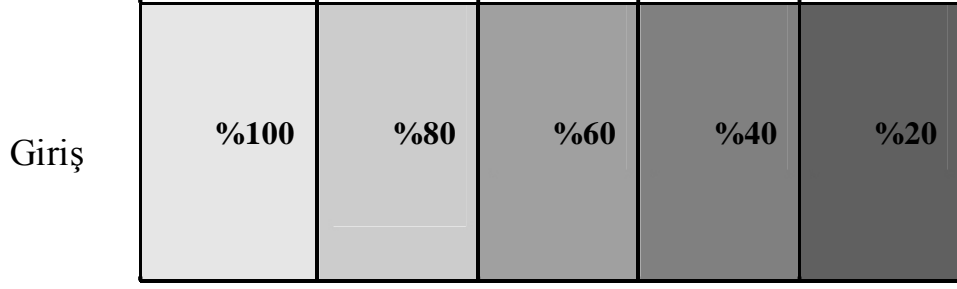
Izgara plan tipi diğerlerine göre daha avantajlıdır. Diğer plan tiplerinde güvenliğin sağlanması daha güç ve pahalıdır. Bayan giyim mağazalarında en çok karşımıza çıkan serbest düzene sahip şema tipleridir.

Mağaza içinde planlama yapılırken mağazanın asıl amacı olan satış eyleminin diğerlerinden ayrılması gerekmektedir. Bu nedenle mağazanın satış potansiyelinin yüksek olduğu alanlar belirlenmeli planlama buna göre yapılmalıdır. Buradan yola çıkarak mağazayı iki bölüme ayırabiliriz:

- Satış Alanları
- Satış Destekleyici Alanlar

Mağaza içinde ürün gruplarının teşhir edilerek satıldığı alanlar, satış alanı olarak adlandırılmaktadır. Satışı destekleyici alanlar ise, satış alanı dışında kalan müşteri servis alanları, yönetim ve personel servis alanları gibi bölümlerden oluşmaktadır. Mağaza tasarım ve uygulamasında satış destekleyici alanlara da gereken önem verilmelidir. Satış ve destekleyici alanlar, mağaza konsepti içinde birlikte düşünülmelidir. Özellikle planlamada müşteri servis alanları, müşterinin kolayca görüp ulaşabileceği bunun yanında daha ön planda olması gereken unsurları engellemeyecek şekilde ayarlanmalıdır.

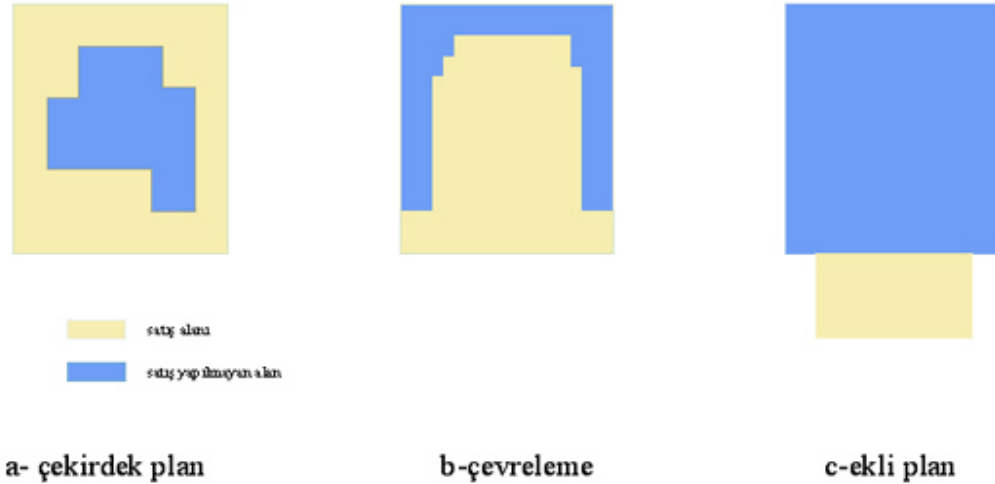
Mağazanın her noktasının satış bakımından aynı derecede etkili olması beklenemez. Bolen, mağazayı ürünün satılma kapasitesine, göre aşağıdaki şekilde derecelendirmiştir.

Şekil 3. 6. Mağaza iç mekanlarının satış kapasitesine göre derecelendirilmesi. (Şeklin içeriği aynıdır ancak gösterimi değiştirilmiştir. William Bolen, “Contemporary Retailing”, Prentice-Hall Inc., New Jersey 1982, s.144)

Girişi çevreleyen alan en çok göz önünde bulunan ve alıcının dikkatinin en verimli olduğu alandır. (Berman, 1992) Bu nedenle girişi çevreleyen alanlar, çok iyi değerlendirilmelidir. Bayan giyim mağazalarında girişte genellikle yeni sezon giysiler ve aksesuarlar kullanılmalıdır. Bilinen eski sezon ürünler ise mağazanın daha arka bölümlerine atılmalıdır.

Yapılan araştırmalar, alıcının büyük bir oranla girişten hemen sonra mağaza içinde sağa yöneldiklerini göstermektedir. Bu nedenle girişten sonra en etkili ikinci bölge burası gösterilmektedir.

Şekil 3. 7. Satış alanları ve satış destekleyici alanların, temel mekan bağlantılarının gösteren şemalar. Çekirdek plan için satış alanının merkezde toplandığı bir durum da söz konusudur. (Şeklin içeriği aynıdır ancak gösterimi değiştirilmiştir. Lewison & Delozior, Retailing, Merrill Publishing Company, 2nd edition, Ohio 1986, s.302)

Yeni yapılan araştırmalar sonucunda alıcıların yalnızca 1/3'lük bir oranla mağaza içinde, iç mekan uzunluğunun yarından fazlasını geçerek kalan kısma yöneldiği belirtilmiştir.Genel mekan içinde satış alanının %65'lik bir oranda olduğu kabul edilmektedir.

Satış destekleyici alanların düzenlenmesinde bu alanları belli kategorilere ayırarak mağaza içi planlamada yerleri düşünölmelidir. Bu alanlar üç katagoriye ayrılabilir;

- Müşteri hizmet alanları
- Ürün hizmet alanları
- Yönetim personel alanları

Küçük çaplı işletmelerde, satışı destekleyici alanlar, toplam alanın %10'unu oluşturmaktadır. Ancak bu yüzde mağaza büyödükçe büyömektedir. %50'lere kadar ulaşabilmektedir.⁵⁸ Bazı bayan giyim mağazalarında tasarım ve imalat aşamasında bu mekanlara yeterli önemin verilmediği görölmektedir. Oysa ki bu alanların hem personelin motivasyonu, hem de müşterinin izlenimi üzerinde etkisi büyüktür. Bu nedenle tasarımlama aşamasında yerleri belirlenmeli ve mağaza imajını destekleyen niteliklere sahip olmalıdır.

3.4. BAYAN GİYİM MAĞAZALARINDA, İÇ MEKAN BÖLÜMLERİNDE DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMENİN KULLANIMI

“Malzeme seşiminin, tasarımın genelinde alıcıya verilmek istenen mesajın aktarılmasında oldukça önemli bir rolü vardır. Mekanın, ihtişamlı ya da sade görünüümü bu etkileri çağrıştıran malzeme kullanımı ile sağlanabilir. Kullanım kolaylığı tanımı; malzemenin ömrü, sağlamlığı, uygulama kolaylığı ve darbe, yangın vb. dış etkenlere dayanımı, özelliklerinin tümünü içermektedir.”⁵⁹ Mağaza iç mekanında kullanılacak olan malzemeler genel olarak şu üç kriteri sağlamalıdır.

⁵⁸ D. Lewison, W. Delozier, “Retailing”, Columbus, Ohio: Merrill Basımevi Yayınları, 1986, s.301

⁵⁹ R. Fitch, L. Knobel, “Fitch On Retail Design”, Phaidon Yayınevi, Oxford, 1990, s.62-63

- “Tasarımın genel konseptine, mağazanın stil ve karakterine uygun olmalıdır.
- Hangi alanda mekanda kullanılacak olursa olsun o mekanın kullanımına uygun uzun ömürlü, bakım ve kullanım kolaylığı olan bir malzeme olmalıdır.
- Bütçe göz önünde bulundurulmalıdır.”⁶⁰

Bayan giyim mağazalarının iç mekan kurgusunda, doğal ve yapay ahşap malzemeleri öncelikle bu üç kritere göre değerlendirmek gerekmektedir. Ancak başarılı bir mağaza tasarımı için malzemeyi iyi tanımak ve farklı uygulamalar karşısında alacağı durumu tespit etmek gerekmektedir.

Son yıllarda doğayı, doğal ortamı koruma konsepti ile yola çıkan tasarımcılar, tasarımlarını yaparken doğal malzemelerin kullanımına ağırlık vermektedirler. Ancak doğal malzemeler pahalıdır ve zincir mağazalar gibi birden fazla mağazanın uygulanmasında ekonomi önem kazanmaktadır. Doğal ahşap malzemelerden yapılan yapay ahşap malzemelere çeşitli ahşap görünümlü malzemeler kaplanarak hem mekan içerisinde bu doğal etki sağlanmış, hem de maliyet düşürülmüştür.

Moda ve giyim kavramı söz konusu olduğunda özellikle sık ve düzensizce değişen, çoğunlukla irrasyonel olduğu öne sürülen kadın tüketiminin mekanları olan bayan giyim mağazalarında değişim kaçınılmazdır. Dönemsel ve mevsimsel değişimin söz konusu olduğu bu tasarımlar için seçilecek malzemenin bu değişime ayak uydurabilecek nitelikte olması ve yıpranmaması gerekmektedir.

Doğal ahşap malzemeler, mekan içinde bu esnekliği sağlamaktadır. Aşınma ve yıpranması durumunda, bakım yapılarak iyi duruma getirilebilmektedir. Ayrıca doğal ahşap ve kaplamaların üzerlerine çeşitli vernik ve boya işlemleri ile renklendirmek suretiyle bu değişimler yakalanabilmektedir.

⁶⁰ R. Fitch, L. Knobel, “Fitch On Retail Design”, Phaidon Yayınevi, Oxford, 1990, s.62-63

Resim 3. 35. Norman Foster ve Sotsass grubunun tasarladıkları “Esprit de Corp” isimli bayan giyim mağazasında doğal ahşap; parlak, pürüzsüz ve ihtişamlıdır (F. A. Cerver, “Shops Malls and Boutiques, Cmmercial Spaces, Axis Book Britain, 1995, s.112).

Yapay ahşap malzemeler ise istenilen fiziksel ve mekanik özelliklere sahip şekilde bulunabildiğinden, bayan giyim mağazalarında çoğunlukla tercih edilmektedir. Ekonomik olarak diğer malzemelere göre uygun olması, daha kolay ve kısa sürede uygulanabilmesi gibi nedenlerle zaman zaman tamamıyla da değiştirilmektedir. Yapay malzemelerin çeşitli malzemelerle kaplanmış halde bulunan alternatifleri tasarımcıya çok büyük bir renk ve doku olanağı sunmaktadır. Piyasada pek çok firmanın sunmuş olduğu bu alternatifler belli ölçülerde ve hazır bir şekilde bulunduğundan imalatla ilgili bekleme süresi yoktur.

Aşağıda mağaza iç görünümünden örnekler verilmiş olan Lilies bayan giyim mağazasında, iç mekan tasarımında ağırlıklı olarak yapay ahşap malzemeler

kullanılmaktadır. Beyaza boyanmış yapay ahşap malzemelerle kurgunun oluşturulduğu görülmektedir.

Resim 3. 36. Bağdat Caddesi üzerinde bulunan Lilies Mağazasında, yapay ahşap malzemeler kullanılmıştır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Bayan giyim mağazalarında, doğal ve yapay ahşapları uyguladıkları mekan birimlerinde incelemenin, her birimin kullanımına bağlı eyleminin farklı olması nedeniyle daha doğru olacağı düşünülmektedir.

- Zemin kaplamaları
- Duvar kaplamaları
- Düşey bölücüler
- Tavan kaplamaları
- Sergileme ve teşhir alanları
- Kasa
- Soyunma kabinleri
- Aksesuarlar

Mağaza tasarımında mağazayı oluşturan bütün bölümler önemli olmakla birlikte; tavan, duvar ve zemin iç mekanın temel unsurları olmasından öncelikli bir durumdadır.

Başta döşeme olmak üzere duvar ve tavan kaplamaları da doku ve renkleriyle mekanın özelliklerini bütünüyle belirleyen etkindir.

Tavan, duvar ve zemin kaplamaları, mekan elemanlarının ön plana çıkartılmasında veya geri plana atılmasında büyük önem taşımaktadırlar. Doktora tezinde araştırmalarını yüzeylerin dokusal ifadeleri üzerine yapan Didem Baş Yanarateş'e göre algısal süreç içinde yüzeyin dokusal ifadelerinin mekanın bütününde vurgulanması üç şekilde kurgulanabilmektedir. Bunlar; zıtlık, süreklilik ve ritimdir.⁶¹

Zıt anlam ifadeleri taşıyan yüzeylerden en az bir tanesinin, yer döşemesi olarak büyük mekan elemanlarından birisi olarak kullanılması, alan oranı küçük olan teşhir elemanı gibi döşeme üzerindeki mekan donatısını oluşturan diğer yüzeylerin fark edilmesi ve dikkatin bu nokta üzerinde yoğunlaşmasını sağlamaktadır.

Resim 3. 37. H. Design Associates-Tsutomu Krukawa tarafından tasarlanan Pas de Calais isimli Japon bayan giyim mağazasında eskitilmiş ve natürel bir görünüme sahip yer döşemesinin üzerindeki ahşap teşhir elemanı ile zıtlık oluşturularak vurgulanmaktadır. (R.Din, 2002, s.108)

⁶¹ D. Baş Yanarateş, “Yüzeylerin Dokusal İfadeleri ile Mekan Kimliğinin Oluşturulmasında Yapısal Çözümlemeye Dayanan Bir Yöntem Önerisi”, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Sanatta yeterlilik tezi, 2001, s.33

Mekan kimliğinin oluşturulmasında süreklilik, belirli bir dokusal ifadeyi taşıyan yüzeyin, mekan bileşen ve donatısında sürekli olarak kullanılması ile tekrarlanan anlamın, güçlü bir şekilde vurgulanmasıdır.

Mekan kurgusu içinde ritim, dokusal olarak benzer ifadeleri taşıyan yüzeylerin ritmik bir dizi yaratacak şekilde bir arada kullanılması ile mümkündür.

Doğal ve yapay ahşap malzemelerle, çeşitli konseptler oluşturularak mekan içersinde; ritim, süreklilik ve zıtlık oluşturulabilmektedir. Ayrıca farklı dokusal yüzeyler taşıyan malzemelerle de kullanılarak bu ifadeler oluşturulabilmektedir.

3.4.1. Zemin Kaplaması Olarak Kullanılan Ahşap Malzemeler

Bir mekanda döşeme kaplamasının doğru olarak seçilmesinde kullanılan belli ölçütler bulunmaktadır.Öncelikle mekanın kullanımına bağlı eylemin analiz edilmesi gerekmektedir.

- Görünüş, yüzey özellikleri, konfor ve kullanıcı istekleri
- Güvenliğe bağlı yüzey özellikleri
- Mekanik, fiziksel ve kimyasal özellikler
- Temizlik ve bakım

Bayan giyim mağazalarında kullanıma bağlı eylem alışverişidir. Zemin kaplaması olarak kullanılan malzeme alışveriş eylemini destekler nitelikte olmalıdır.

Yüzeyde kullanılan malzemenin dokusu ve rengi mağazanın özelliklerini belirleyen etkilerin başında gelmektedir. Yüzey etkisi olarak mağaza içinde büyük bir alan oluşturması nedeniyle, diğer mekan elemanlarının vurgulanmasında doğru olarak kullanılmalıdır. Doğal ve yapay ahşap malzemeler zengin yüzey ifadeleriyle bayan giyim mağazalarında çoğunlukla tercih edilmektedir.

Resim 3. 38. Bağdat Caddesi üzerindeki Vakko mağazasında doğal ahşap döşeme ile oluşturulan farklı zemin kaplaması (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

Malzeme ile temas halinde, malzemenin ısınma ısı ve ısı iletkenlik katsayısı değerine bağlı olarak insanda sıcak veya soğuk bir temas hissi oluşabilmektedir. Malzemenin ısınma ısı büyük, ısı iletkenlik katsayısı küçükse enerji fazla emildiğinden, temas halindeki bölgede sıcaklık hissi uyandırmaktadır. Doğal ve yapay ahşap malzemeler; ısınma ısılarının büyük, ısı iletkenlik katsayılarının küçük olması nedeniyle insanla temas ettiğinde sıcak bir temas hissi bırakmaktadır. Bu nedenle döşeme kaplaması olarak doğal ve yapay ahşap malzemeler çoğunlukla tercih edilmektedir.

Ahşap malzemeler, mekan içersinde gerginlik ve bünyesel rahatsızlık yaratan, insanda statik elektrik birimine neden olan malzemelerden değildir. Ahşap malzemenin kullanılması, insanda rahatsız edici bir etki bırakmadığından tercih edilmektedir.

“Ahşap döşemelerin estetik etkisi, doğal büyüyen bir ham maddenin yakınlığını hissettirir ve insanda bir rahatlama etkisi yapar. Çalışma ortamında ahşap döşemenin

psikolojik rahatlık yarattığı ve böylece verimin yükseldiği, yorgunluk ve kaza sayısının azaldığı tespit edilmiştir.”⁶²

Doğru döşeme kaplamasının seçilmesinde diğer bir ölçüt olan güvenliğe bağlı yüzey özellikleri, “yürüme güvenliği, yangın güvenliği, darbe ve çarpma güvenliği” olmak üzere üç başlık altında incelenebilmektedir. Yürüme güvenliği, döşeme kaplama malzemesinin yüzeyinin dokusu ve bünye yapısı gereği pürüzlü veya kaygan olması ile ilgilidir.

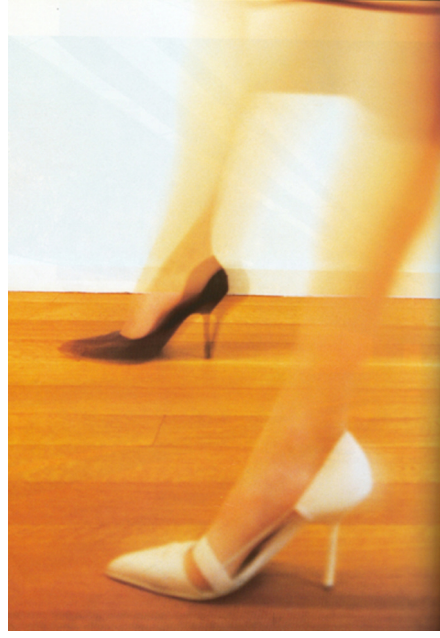
Bayan giyim mağazalarında kaymadan güvenle yürünebilmelidir. Doğal ahşap yüzeyler, döşeme kaplaması olarak kullanıldığında, üst yüzey işlemleri uygulanırken bu dikkate alınmalıdır.

Tüm mekanlarda yanma (alev alma) riski düşük, duman çıkarmayan, alev alma riski düşük malzemeler tercih edilmektedir. Ahşap malzemeler yanıcıdır. Ancak çeşitli yöntemlerle özellikleri geliştirilebilir. Yanmaya dayanımları arttırılabilir.

Döşeme kaplaması üzerine bir nesne düştüğünde, kaplamanın çatlamaması ve kırılmaması istenir. Yapay ahşap malzemelerin bazılarının yüzeysel özellikleri geliştirilerek yüzeysel mukavemet arttırılsa bile, yüzeylerin onarılması söz konusu değildir. Doğal ahşap döşeme kaplaması ise çok derin bir kırık olmadığı sürece onarılabilmektedir.

Bayan giyim mağazalarında zemin kaplamasından, belirli bir basınç dayanımı beklenmektedir. Bayan giyim mağazalarında zemin kaplamasına genel olarak büyük yükler gelmemektedir. Ancak ağır eşyalardan ve noktasal yüklerden kaynaklanabilecek ezilmelere karşı dayanıklı olmalıdır. Doğal ahşap zeminler de ezilmelere neden olacak ağırlıkta eşyalar bulunmamalıdır. Ancak zamanla mağazadaki yoğun sirkülasyon aşınmalara neden olabilir. Bu aşınmalar çok derin olmadığı sürece onarılabilmektedir.

⁶² R. Kantay, “Zemin Kaplamaları”, İ.Ü Orman Fakültesi Öğretim Üyesi, www.floor.com.tr.

Resim 3. 39. Bayan giyim mağazalarında yer döşemelerinde oluşan noktasal etki. (İnterior Design, April 2003, s.174)

Bayan giyim mağazalarında zemin kaplaması olarak kullanılan ahşap malzemeler;

- Doğal ahşap döşeme kaplamaları
 - Döşeme Tahtaları
 - Ahşap parkeler
 - Ahşap mozaik parkeler
- Yapay ahşap döşeme parkeleri
 - Lamine parkeler
 - Laminat parkeler olarak sınıflandırılmıştır.

Aşağıda, bu malzemeler daha detaylı olarak anlatılmaktadır.

3.4.1.1. Ahşap Döşeme Tahtaları

Bu döşeme tahtaları, piyasada rabıta olarak adlandırılmaktadır. Genellikle; sarı çam, köknar ve ladin türü ağaçlar kullanılmaktadır. Kalınlığı 2,2-2,6 cm, boyu 4 m, genişliği 6

ile 10 cm, geçmeli (lamba ve zıvanalı) olarak üretilmektedir. Son yıllarda bayan giyim mağazalarında çok sık olarak kullanılmaktadır.

Uygulaması, ahşap kirişli döşemelerde tahtaların doğrudan ya da araya bir yalıtım malzemesi konularak kirişlere çivilenmesi ile gerçekleştirilmektedir. Betonarme döşemelerde ise döşeme tahtalarının yönüne dik doğrultuda kadron döşenmektedir.

Bu tür döşemenin darbe sesi geçirmeyecek şekilde uygulanması için kadranların altına yalıtım keçesi ya da polietilen köpük yapıştırılmaktadır. Sesin duvara iletimini önlemek için de, duvarla 1-2 cm mesafe bırakılmalıdır. Bu mesafe sonradan süpürgelik ile kapatılmalıdır.

Kaplama işleminin bitirilmesinden sonra düzgün bir yüzey elde etmek için makine ile zımparalanması, ardından koruma ve yüzey işleminin yapılması gerekmektedir.

Doğal ahşap döşeme kaplamaları; ahşap malzemeler için bir sorun teşkil eden böcek ve kurtların oluşumu için son derece müsait bir ortam oluşturmaktadır. Çeşitli empenye yöntemleri uygulanarak bunlara karşı korunabilmektedir.

Sıcaklık ve sesle ilgili gereksinmelere iyi düzeyde yanıt verebilmektedir. Sıcak bir temas hissi yaratması nedeniyle de zeminde tercih edilmektedir.

Bayan giyim mağazalarında planlamada, yatay veya dikey olarak kullanılarak yönlendirici bir etki oluşturulabilmektedir. Rabıta parkeler resim 3.8. de görüldüğü gibi cilalanarak şık, gösterişli, pahalı bir ifade oluşturabilmektedir.

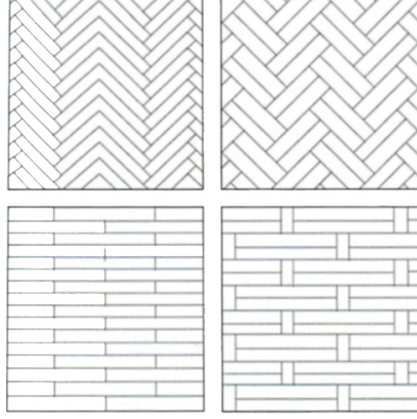

Resim 3. 40. Cd Partnership tarafından tasarlanmış olan Melbourne'deki George's mağazasında ahşap rabitaların oluşturduğu; cilalı, şık ve gösterişli etki (S. Cliff, "50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers", Massachusetts,1999, s.97).

3.4.1.2. Ahşap Parkeler

Ahşap parkeler gürgen, meşe, kayın ve ladin gibi ağaçlardan değişik ebatlarda üretilmektedir. İki şekilde uygulanabilmektedir. Kör döşeme ya da doğrudan bir kadron üzerine çivilenebilmektedir veya doğrudan çimento şap üzerine bütümle ya da özel parke cilaları yapıştırılmaktadır.

Balık sırtı gibi desenli olarak döşenebilme alternatifleri bulunmaktadır. Bu döşeme alternatifleri mağazanın kurgusuna bağlı olarak kullanılabilir. Ancak değişken bir yapıya sahip bayan giyim mağazalarında uzun ömürlü olarak düşünülen ahşap parkenin kullanımına karar verilirken iyi düşünülmelidir.

Şekil 3. 8. Ahşap parke döşeme şekilleri (N. Toydemir, E.Gürdal, L. Tanaçan, “Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme”, Literatür Yayınları, 2000, s:343).

Bayan giyim mağazalarında, ahşap parkenin zemin malzemesi olarak kullanılmasında doğal etkisi ile mekanın benimsenmesinde etkili olacağı gibi, üst yüzeyinde işlem yapılabildiği için de tercih edilmektedir. Ancak günümüzde masif ahşap parkeye, çok daha iyi özellikler kazandırılmış alternatifler üretilmektedir.

Ahşap malzeme sesi absorbe ederek yansımayı ve yankılanmayı önlemektedir. Ahşap lifli bir malzeme olması nedeniyle mekan içinde darbe sesi üretmemektedir. Konu hava sesi olduğunda ise ses emilimi yüksek, yansıtması azdır.

Bayan giyim mağazalarında zemin döşemesinin ilk yatırım maliyetinin yanı sıra kullanım maliyeti de çok önemlidir. Ahşap parkenin, sistre edilerek yeniden boyanabilir olması kullanım sırasında kolaylık sağlayacak, ömrünü uzatacaktır.

3.4.1.3. Ahşap Mozaik Parkeler

Normal parkelerde olan 22-24 mm olan parke kalınlığı 8-10 mm'ye indirilerek, ahşaptan daha çok faydalanma düşüncesi ile oluşmuş bir kaplama türüdür. Normal parkelerin üretildiği ahşap cinsinden yapılmaktadır. Mozaik parke bu nedenle ahşap parke ile yakın özellikler taşımaktadır.

Genel olarak iki şekilde uygulanmaktadır. İlk uygulama şeklinde kağıda ya da fileye yapıştırılmış mozaik parkeler, yüzeyi çelik mala perdahlı bir çimento altlık üzerine bütümlü yapıştırılmaktadır. Daha sonra kağıt çıkarılarak, vernik veya cila gibi işlemler uygulanarak yüzey tamamlanmaktadır. Fileye yapıştırılmış mozaik parkelerde file altta kalacağından dolayı üst yüzey vernikli bir şekilde hazırdır.

Diğer uygulama şekli, darbe sesini geçirmemek amacı ile yapılmaktadır. 8 mm kalınlıkta lif levha üzerine 2 cm kalınlıkta sıcak asfalt şapı dökülür. Mozaik parkeler kağıtlı yüz üste gelecek şekilde yapıştırılır. Yüzey işlemi yapılarak uygulama tamamlanır.

Ahşap mozaik parkeler, görsel olarak farklı bir etki yaratmaktadırlar. Ancak kullanılan malzemenin ahşap olması, diğer ahşap malzemelerde olduğu gibi mekanın benimsenmesinde olumlu bir etki yaratmaktadır.

Resim 3. 41. Bağdat caddesi üzerindeki Y.K.M. mağazası zemininde ahşap mozaik parke kullanılmıştır. (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

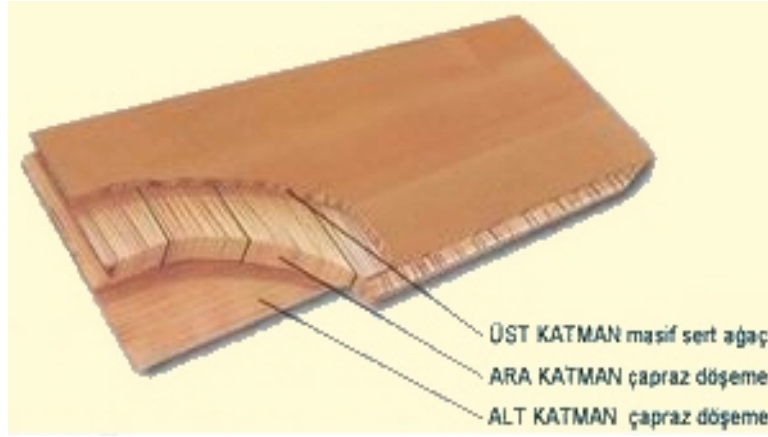
Belirli aralıklarla cilalanmasının gerekmesi nedeniyle, yoğun trafiği olan bayan giyim mağazalarında kullanımı zor olabilmektedir.

Ahşap mozaik parkelerin, sudan korunması gerekmektedir. Parkeler ıslandığında yapıştığı yerden kalkabilir. Temizliğin sıkça yapıldığı bayan giyim mağazalarında bu konu göz önüne alınmalıdır.

Mozaik parkelerin diğer ahşap parkelere göre maliyetinin düşük olması da tercih edilmesinde etkili olmaktadır.

3.4.1.4. Lamine Parkeler

Genellikle üç tabaka halinde 3-7 mm kalınlığında masif ağaç tabakalarının bir araya getirilerek preslenmesi ile oluşturulmuş döşeme kaplamasıdır. Lamine parkelerin amacı parke yapımında kullanılan değerli ağaçlardan daha fazla yararlanmak ve ağacın çalışmasını en aza indirmektir.

Şekil 3. 5. Lamine parke katmanlarının görünüşü.(Yongapan Orman Ürünleri A.Ş.'nin internet sitesi.)

Lamine parkeleri oluşturan üç tabakadan en üstteki, aşınma tabakasıdır ve 3,5-4 mm'dir ve değerli ağacın kullanıldığı tabakadır. Orta tabaka kalınlığı 7.5 mm'dir. Orta tabakanın lifleri parkenin genişliği yönündedir. Alt tabakalarda genellikle beyaz çam türü

nispeten ucuz ağaçlar kullanılmıştır. Üst tabakada genellikle meşe, kayın, okalıptüs, akça ağaç, huş, kambala, kızıla a , doussie, merbau, venge, dişbudak, kiraz, tik kullanılmaktadır. Masif ahşaba göre üst yüzey alternatiflerinin zenginleştirilmiş olması, mağaza kurgusunu oluşturmada kolaylık sağlamaktadır.

Kalınlıkları 10-13-15-18-22-23 mm, genişlikleri 70-80-90 mm veya daha fazla, uzunlukları 500 mm' den 2200 mm' ye kadar ulaşabilmektedir.

Masif parkede ısı ve rutubet değişimi ile meydana gelen boyutsal değişimler, lamine parkede büyük oranda giderilmiştir. En üst tabakanın yaklaşık 4 mm'lik masif ağaç olması masif parke kadar olmasa da uzun ömürlü olmasını sağlamıştır.

Lamine parkeler piyasada yüzeyi düzgün ve cilalanmış kullanıma hazır halde bulunmaktadır. Uygulanmasının kısa sürede gerçekleşmesi belli uygulama sürelerinde bitirilmesi gereken bayan giyim mağazaları için büyük kolaylıktır.

Ayrıca tik, merbau gibi bazı yabancı ahşaplarla oluşturulmuş yüzeylerde bayan giyim mağazalarında kullanılabilmektedir.

3.4.1.5. Laminat Parke

Dolgu kısmı yüksek yoğunlukta yonga levha ya da orta ve yüksek yoğunlukta lif levhadan oluşmuş, üzerinde ahşap görünümlü film tabakası kaplanmış yapay malzemelerdir. Yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak;  izilmesi veya aşınması gibi durumlarda yüzeyinde her hangi bir onarma durumunun olmayışı nedeniyle yoğun sirkülasyon alanlarında çok fazla kullanılmamaktadır.

Laminat parkelere, yapay malzemeler olmaları nedeniyle çeşitli teknik özellikleri yapım aşamasında kazandırılmaktadır.

Piyasada değişik ölçülerde ve yüzey işlemleri bitmiş olarak bulunması nedeniyle uygulanması, kısa ve kolaydır. Masif yüzeylerde, yüzey işleminden sonraki bekleme süresi de ortadan kalkmıştır.

Suya karşı dayanıksızdır. Alt tabakalarından su alması halinde bile üst yüzeyinde kabarmalar meydana gelmektedir. Bu nedenle döşenmeden önce gerekli kontroller yapılmalıdır.

Parkelam laminat parkenin internet adresinde güneşin ultraviole ışınlarına ve sigara ateşine karşı ahşaba karşı dayanıklılığının fazla olduğu bilgisi verilmektedir. Kullanılacak olan mekana göre bu özelliklerinden faydalanılabilmektedir.⁶³

Laminat parkeler, sirkülasyonun fazla olmadığı mekanlarda yoğun olarak kullanılmaktadır. Yüzeyinin aşınmaya ve çizilmeye yatkın olması nedeniyle bayan giyim mağazalarında kullanılmamaktadır. Ancak bayan giyim mağazalarının sirkülasyonu az olan bölümlerinde kullanılabilmektedir.

3.4.2. Duvar Kaplaması Olarak Kullanılan Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler

Bayan giyim mağazalarında duvarlar çoğunlukla teşhir niteliği taşımaktadır ve bu işleve hizmet etmektedir. Mağazalarda asıl amacın, müşteriyi ürüne çekmek olduğu düşünülürse, duvarların mekanın konseptine uygun ve etkileyici olması gerekmektedir.

Günümüzde iç duvar kaplama malzemesi olarak pek çok alternatif bulunmaktadır. “Taş kaplamalar, duvar kağıtları, sıvalar, desenli sıvalar, ahşap panel kaplamalar, metal kaplamalar, Akrilik ve plastikler, strüktürel ya da boyalı camlar, aynalar, kumaş duvar kaplamaları ve benzeri birçok malzeme mağaza imajına uyumlu şekilde kullanılabilir.”⁶⁴ Bayan giyim mağazalarında çoğunlukla ahşap kaplama elemanları kullanılmaktadır.

⁶³ Parkelam Laminat Parke İnternet sitesi, Teknik özellikler sayfası, www.Parkelam.com

⁶⁴ G. Ökten, “Moda Alanında Faaliyet Gösteren Mağaza Zincirlerinde Ticari İmaj ve İç Mimari Tasarım Kriterleri İlişkisinin İrdelenmesi”, 2004, s.115

Buna neden olarak birinci bölümde anlatılmış olan üst yüzey özelliklerinin yanı sıra aşağıdaki özellikler gösterilmektedir.

“Doğal öğeleri çağrıştıran dokusal ifadeler ile tanımladığı yüzeyler kullanıcının mekanı; (çoğu zaman doğallık olarak nitelendirilen) kediliğinden oluşan bir tanıdıklık hissi içinde kabullenmesini kolaylaştırmaktadır.”⁶⁵ Bu kabul etme ile kullanıcının ilgisi başka yüzeylere kayacaktır. Bayan giyim mağazalarında ahşap malzemelerin duvar ve diğer teşhir alanlarında kullanılması ile müşterinin mekanı kabullenmesi kolaylaşacaktır. Ayrıca bu doğal yüzeylerle müşterinin ilgisi ürüne yöneltilebilmektedir.

Dış duvar çekirdeğinin, ısı tutuculuk yönünden yeterli olmaması halinde, ısı tutuculuk görevini duvarın iç kaplaması üstlenmek durumunda kalabilir. Böyle durumlarda iç kaplamaya, bir ısı yalıtım katmanı koyulmaktadır.

Duvar kaplama malzemesinin ortamdaki hava sesinin yansımaya engel olacak şekilde yeterli emiciliğe sahip olması gerekmektedir. Mağazanın kalabalık olduğu durumlarda müşteri bu durumdan rahatsız olarak, mağazayı gezmekten vazgeçebilir. Bu nedenle ses emici malzemeler tercih edilmelidir.

“Ahşap, iç yapısının hava boşluklu dokusu ve bünyesindeki selüloz nedeniyle sıcak ve soğuğa karşı geçirimsiz, ayrıca ses tutucu bir malzemedir. Ancak bu değerler ahşap türüne ve lif yönlerine göre de farklılık göstermektedir.”⁶⁶ Kullanılacak yapay ahşap malzemeler ise piyasada bu özellikler kazandırılmış olarak bulunmaktadır.

İç kaplamada aynı zamanda temas sıcaklığı bulunmalıdır. Ahşap malzemelerin temas hissi sıcak olmasından duvar kaplaması devamında teşhir rafları şeklinde de kullanılmaktadır.

⁶⁵ D. Baş Yanarateş, “Yüzeylerin Dokusal İfadeleri ile Mekan Kimliğinin Oluşturulmasında Yapısal Çözümlemeye Dayanan Bir Yöntem Önerisi”, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Sanatta yeterlilik tezi, 2001, s.54-55

⁶⁶ M. Eriç, "Yapı Fiziği ve Malzemesi", Literatür Yayınları, 1994, s.314

Ahşap malzemeler cam, metal, kumaş, ayna, seramik gibi diğer malzemelerle de kolay bağlanarak uyumlu duvar kompozisyonları oluşturmaktadır. Pek çok bayan giyim mağazasında bu şekilde uygulandığı görülmektedir.

Resim 3. 42. Atalar Bayan Giyim Mağazasında, kolon kaplaması olarak yapay ahşap malzemenin ayna ile kullanımı. (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

İç duvar kaplamasının, su karşısındaki davranışı çok önemli olmamakla beraber, çeşitli yüzey işlemleri ile temizlenmeye elverişli hale getirilmelidir. Yapay ahşap malzemeler ise zaten yüzeyinin temizlenmesine uygun olarak üretilmektedir.

İç duvar kaplamaları, mekanik etkilerden dış duvar kaplamalarına göre daha fazla etkilenmektedir. Çeşitli mobilya ve eşyalarla duvara çarpılması gibi. Bu mekanik etkiler tasarım aşamasında düşünülmelidir. Bayan giyim mağazalarında genellikle teşhir olarak kullanılan duvarlarda, raflar ve asılmış giysiler bu mekanik etkilere karşı duvarları korumaktadır.

Yapay ahşap malzemelerle yapılacak uygulamalarda amacına uygun özelliklerde üretilmiş malzemeler seçilmelidir.

İç mekanda duvar kaplaması olarak kullanılan ahşap kökenli panolar üç tiptir. Bunlar;

- Doğal ahşap duvar kaplamaları
 - Ahşap lambrilerdir
- Yapay ahşap duvar kaplamaları
 - Yonga ve lif levhalar
 - Talaş Levha
 - Kontrplak olarak tanımlanmıştır.

3.4.2.1. Ahşap Lambriler

Ahşap lambriler, özellikle meşe, gürgen, maun, kızıl ağaç, beyaz çam gibi nispeten budaksız ağaçlardan, genişlikleri 8-12 cm' den fazla olmayacak şekilde üretilmektedir. Ahşabın eni arttıkça çalışma miktarı artacaktır. Bu çalışmanın sonucunda lambri, geçme kısımlarından ayrılabilir veya yerinden çıkabilir.

Ahşap lambriler, piyasada uygulamaya hazır şekilde bulunmaktadır. Ancak detayları doğru çözülmek şartıyla özel olarak da yaptırılabilir. Ahşap lambriler, yatay veya düşey derzli olarak iki şekilde kullanılabilir.

Resim 3.11.'de görüldüğü gibi, doğal ahşap çitaları bir ızgara sistemi üzerine aralıklı olarak döşeyerek, iç mekanda özel ahşap duvar kaplamaları oluşturulabilmektedir. Bu sisteminde de yatay veya düşey kaplama olanakları bulunmaktadır.

Resim 3. 43. Özel üretilmiş doğal ahşap çitalardan duvar kaplaması. (AD Tasarım Mimarlık Sanat Dergisi, “Ulaştırın şirketinin merkez ofis kimliği”, Eylül 2003, sayı 126, s.128-130)

Bayan giyim mağazaları içinde oluşturulan bu tip duvarlar, mağazada aranan estetiğin sağlamasının yanı sıra, yönlendirici olarak da kullanılabilir. Ayrıca tasarımcı Dara Kırmızıtoprak, bu mekanda aydınlatma elemanlarından sızan ışığı girişin vurgulanmasında kullanmaktadır. Tasarımcı için arkada bulunan ve müşteri tarafından algılanan duvar da bir ifade şansı doğurmaktadır.

3.4.2.2. Yonga ve lif levhalar

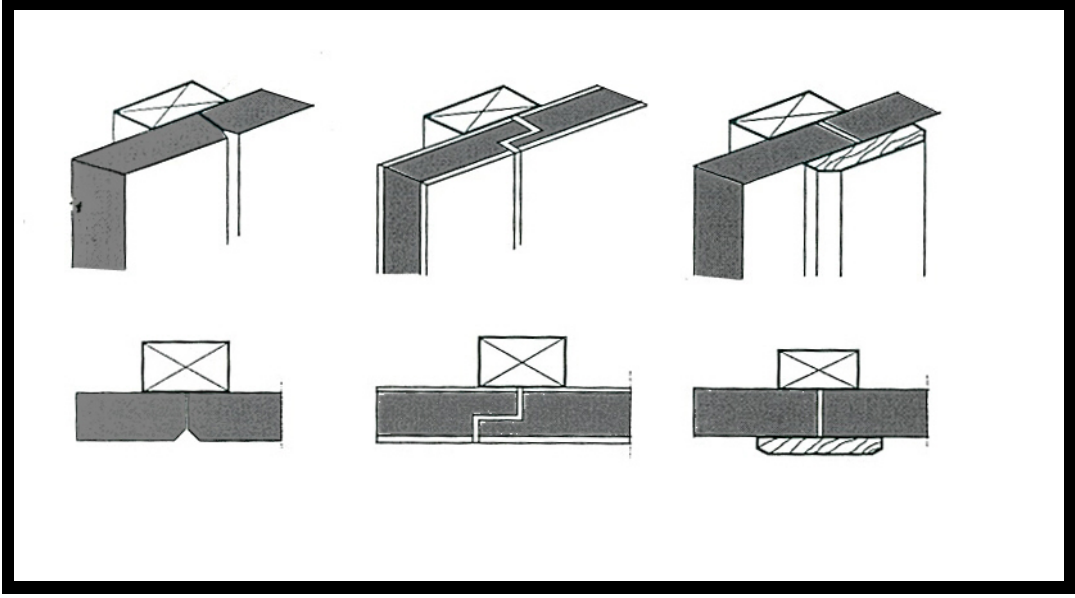
Yonga ve lif levhalar, ahşap parçalarının (yapılacak levha türüne göre ayarlanmış) bir bağlayıcıyla karıştırılarak preslenmesiyle elde edilir. Bu levhaların yapım yöntemleri ve özellikleri birinci bölümde detaylı olarak anlatılmıştır.

Ahşap yonga ve lif levhaların, lif büyüklüğüne ve preslemede uygulanan basınca göre; ahşap yonga levhalar, ahşap lif levhalar, yüksek yoğunlukta lif levha, orta yoğunlukta lif levha (MDF) gibi türleri bulunmaktadır.

“Yüksek yoğunlukta olanlar kaplama ve mobilyacılıkta, orta yoğunlukta olanlar mobilya ve yapıdaki marangozluk işlerinde (ızgaraların üzerinin kaplanması, ahşap bölme duvarı, ve tavan kaplaması gibi), düşük yoğunlukta olanlar ise ısı ve ses yalıtımı amacıyla duvar, tavan ve döşemelerde altlık olarak ve korunmak koşulu ile kullanılabilir.”⁶⁷

Bu tip malzemeler duvar kaplanması olarak kullanılırken, öncelikle altlık olarak metal veya ahşap bir ızgara sistemi kurulmaktadır. Uygun ara detaylarla panolar tespit edilmektedirler. Panoların ek yerleri görünüş olarak önemlidir. Uygulanabilecek çözüm yöntemleri aşağıda gösterilmiştir.

⁶⁷ N. Toydemir, E. Gürdal, L. Tanaçan, “Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme”, Literatür Yayınları, 2000, s.250

Şekil 3.9. Ahşap kökenli iç kaplama panolarının ek yerlerinin detayları (N. Toydemir, E. Gürdal, L. Tanaçan, “Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme”, Literatür Yayınları, 2000,s.250)

Ahşap yonga levhaların, yüzeylerinin soyma yöntemi ile elde edilmiş ahşap kaplama ile kaplanmış olanlarına, papelli yonga levhalar; yüzeyleri melamin emdirilmiş özel bir kağıtla kaplı olanlarına ise, lamelli yonga levhalar (suntalam) denilmektedir. Yonga levhalar, yüzeyleri cilalanmak suretiyle de farklı bir ifade oluşturmaktadır.

Resim 3.12.’ formalcehit tutkal ile preslenmiş yonga levhalar duvar kaplaması olarak kullanılmıştır. (OSB: Oriented Strand Board)

Resim 3. 44. Yüzey kaplaması yapılmamış sıkıştırılmış yonga levhaların, duvar kaplaması olarak uygulanması (Net Yapı Ltd. Şti. Sıkıştırılmış Yonga Levhalar, OSB Oriented Strand Board).

Yapay ahşap malzemelerin duvar kaplaması olarak uygulanmasında, üst yüzeyde genellikle kaplama ve lake uygulaması görülmektedir. Kaplamalar bu tip etkiler karşısında kırılıp, ezilebilir. Bu durumda alttan talaş levha (Sunta) veya lif levha (MDF) olan alt malzeme ortaya çıkar. Bu tamiri zor ve maliyetli bir durumdur. Tasarım ve yapım sırasında çarpmaya müsait noktalar belirlenerek bir takım çözümler üretilebilmektedir. Kenarlarına masif ahşap dönmek, etrafına metal veya ahşap çerçeve dönmek bu çözümlerden bir kaçıdır.

Resim 3. 45. Bağat Caddesi Afrodite mağazası. Raflar da metal çerçeve dönölerek diğer teşhir elemanlarıyla uyum sağlanmış, hem de rafların kenarları mekanik etkilere karşı korunmuştur. (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK)

Lake uygulamalarda ezilme çok fazla olmadığı sürece tekrar boyanarak onarılabilir. Yapım aşamasında lake alt malzemesi olarak iyi kalitede MDF kullanmak da başlangıçta alınabilecek önlemdir.

Yonga levhaların üzerlerinde kanal açma, delme gibi işlemler yapmak güçtür. Orta ve sert yoğunlukta lif levhalar üzerinde ise bir çok işlem yapılabilir. Bayan giyim mağaza duvarlarının teşhir niteliği taşıması nedeniyle, duvar kaplamaları üzerine raf ve bağlantı elemanları monte edilmektedir. Bu nedenle duvar kaplaması olarak, üzerinde

işlem yapılmasına müsait olması bakımından orta ve sert yoğunlukta lif levhalar tercih edilmektedir.

Piyasada, ahşap lambrilere alternatif olarak üretilmiş yapay ahşap lambriler bulunmaktadır. Bunlar, fabrikasyon olarak üretilen kontrplak, yonga levha, orta yoğunlukta lif levha (MDF) üzerine değişik kökenli kaplamalar kaplanarak uygun profilin verilmesi ile elde edilir. Ahşaba göre boyutsal stabilitenin sağlanmış olması daha enli üretilmesine olanak sağlamaktadır.

Duvar kaplaması olarak kullanılan yongalardan oluşturulmuş diğer bir levha Betopan'dır. Betopan, yongaların çimento ile bağlanması ile oluşturulmuş levhalara verilen addır. Ebatları 8-24 mm kalınlığında, 125 cm eninde, 250-300 cm boyundadır. Ancak sipariş edilen ölçü, daha büyük ebatlarda da üretilmektedir.

Delme, kesme, biçme gibi işlemlere elverişlidir. Her hangi bir koruma yönteminin uygulanmasına gerek yoktur. Ancak renk ve doku vermek istenildiğinde boyanabilmektedir. Betopan çeşitli malzemelerle kaplanabilmektedir. Yüzeylerine vidalamak suretiyle de başka malzemeler uygulanabilmektedir.

3.4.2.3. Talaş levhalar

Talaş levhalar, uzun boylu rende talaşlarının çimento ile karıştırılıp preslenmesi ile elde edilmektedir. Kalınlıkları 2.5-5-7.5-10 cm boyutlarında 50x200 cm olan koyu gri renkte panolardır.

Bu levhalar, yanmaya karşı diğer yapay ahşap malzemelere göre daha dayanıklıdır.

Uygulanması bir ahşap ızgara üzerine çivi başlarına pul koyarak çivilemek suretiyle yapılmaktadır. Ek yerlerine tel çivi ile gerilen sıva teliyle örüldükten sonra bütün yüzey

sıvanmaktadır. Ancak bu panoların manyezi çimentosu ile yapılmış beyaz renkli düzgün yüzeylileri sıvanmadan kullanılmalıdır.

Akustik amaçlarla ve ısı yalıtımında kullanılan bu levhalar, bayan giyim mağazalarında genel olarak kullanılmamaktadır.

3.4.2.4. Kontrplak

Kontrplak, duvar kaplaması olarak eğrisel formların oluşturulmasında kullanılmaktadır. Bu duvar kaplaması büyük bir pano olabildiği gibi, parçalı olarak da uygulanabilmektedir.

Homojen gerilme ve mukavemetin olması duvar kaplamalarının teşhir olarak kullanımı için iyi bir özelliktir. Kontrplağın darbelere karşı dayanıklı olması, duvarlarda meydana gelebilecek mekanik etkilere karşı iyi bir özelliktir.

Duvarlarda da, basınç ve kalıpla iki yönde bükülebilir olma olanağı kullanılabilir.

3.4.3. Düşey Bölücüler

Bayan giyim mağazalarında düşey bölücüler

- Süreklilik gösteren
- Değişkenlik gösteren

olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Süreklilik gösterenler, mağaza içinde sabit olarak düşünülmüş düşey bölücü elemanlardır. Değişkenlik gösterenler ise bayan giyim mağazalarında sezon değişimlerine yada yenilemelere uygun sabit olmayan bölücülerdir. Düşey bölücüler mekan birimlerini birbirinden ayırmak için kullanılmaktadır.

Bayan giyim mağazalarında genel olarak her iki tip bölücü kullanılmaktadır. Doğal ve yapay ahşap malzemeler duvar kaplaması olarak kullanımının yanı sıra her iki tip bölücü ile ilgili beklentilere yanıt verebilmektedir.

Süreklilik gösteren bölücüler kullanılan malzemenin üretim özelliklerine göre üçe ayrılmaktadır:

- “Modül Bölücü Sistemler
- Pano Bölücü Sistemler
- Blok Bölücü Sistemler”⁶⁸

Modül Bölücü Sistemler: Bu bölücüler tek defada bütün bağlantı detayları ile uygulanabilen, hazır ve devam ettirilebilen sistemlerdir.

Piyasada bulunan metal çerçevelerden döşeme ve tavana monte edilerek iskelet sistemi kurulur. İçlerine çeşitli malzemeler yerleştirilir. Bu malzemeler genellikle MDF ve sunta üzerine çeşitli kaplama uygulamalarıdır.

Bayan giyim mağazalarında bu tip bölücüler basit kalmaktadır. Yüzey olanaklarının kısıtlı olması mekanı kısıtlamaktadır. Bu nedenlerle genellikle kullanılmamaktadır. Ancak özel olarak tasarlanmış modül bölücü sistemler bayan giyim mağazalarında kullanılabilir.

Pano Bölücü Sistemler: Tabakalar halinde üretilmiş, bir araya getirildiklerinde taşıyıcı bir çerçeve veya tespit elemanları ile bağlanarak pano oluşturan sistemlerdir. Özellikle MDF ve suntalardan bu şekilde panolar yapıp boyanarak veya kaplanarak kullanılmaktadır.

Bu bölücü elemanlar genellikle yonga levha veya orta yoğunlukta lif levhalardan yapılmaktadır. MDF üzeri lake yapılarak da renk olanakları da kullanılabilir.

⁶⁸ D. Baş Yanarates, “Bölücü Elemanlarda Malzeme ve Detay ile ilgili Sistem Özelliklerinin Tasarım Sürecinde Mekan Kurgusuna Etkileri–Cam Bölücü Sistem Örnekleri”, 1. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi Bildirisi, www.arkitera.com

Resim 3. 46. Lello Bacio bayan ayakkabı mağazasında, yapay ahşap üzeri kaplama kullanılan pano düşey bölücüler. (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusetts,1999, s.183)

Kulbir Chadha'nın tasarladığı İtalyan bayan ayakkabı mağazası Lello Bacio'nun Londra mağazasında mekanın bölünmesinde düşey bölücüler kullanıldığı görülmektedir. Düşey bölücü olarak MDF panolar kullanılmıştır. Mağaza duvarları, MDF panolar üzerine ahşap kaplama yapılarak oluşturulmuştur. Düşey bölücü olarak ise renklendirilmiş veya ahşap kaplanmış MDF panoların kullanıldığı görülmektedir.

Tasarımcı bazı bölücüleri portatif olarak tasarlamıştır. Burada amacının sezon değişimlerinde bu panoların rengini değiştirmek isteği olduğunu açıklamıştır. Bayan giyim mağazalarındaki değişken yapıyı bu bölücü panellerde kullanılan MDF'nin renk esnekliği ile sağlamaktadır. Bölücü panoları maviye boyamasındaki amacının gökyüzünü ifade ederek müşteriye mağazayı geniş göstermek olarak açıklamıştır. Düşey bölücüler üzerinde açmış olduğu dörtgen deliklerle ise amacının diğer bölümleri görmek olduğunu söylemektedir. Mekanda kullanılan MDF bölücülerin bazı yüzlerine ayna koyarak mekanı çoğaltmıştır.

Resim 3. 47. New York'ta bulunan, Reggio Emilio tarafından tasarlanan Max Mara mağazasında düşey bölücüler doğal ahşap tahtalarla oluşturulmuştur. (İnterni- Şubat 2004)

New York'ta bulunan Max Mara mağazasında dikmelere bağlanmış masif ahşap tahtalarla oluşturulan düşey bölücü görülmektedir. Tasarımcı, mağazadaki bu bölücüde ahşabı tüm doğallığı ile kullanmaktadır. Böylece mekan hem bölünmüş hem de boşluklar bırakılarak görüntü kesilmemiştir. Ayrıca cam tavandan gelen ışık değerlendirilmiştir.

Resim 3. 48. Marco Gobetti' nin tasarlamış olduğu Moschino mağazasında cam pano, altın varaklı ahşap çerçeve kullanılarak yerden bağlanmıştır (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusetts,1999, s.105)

Bazen de ahşap malzemeler cam veya ayna gibi malzemelerin uygulanmasında kenar çerçevesi olarak kullanılabilir. Yukarıdaki Moschino mağazasında üzerinde firma logosu ve çeşitli motiflerden oluşan cam panoda, altın varaklı doğal ahşap çerçeve kullanılmıştır.

Blok Bölücü Sistemler: Blok bölücü sistemler, bloklar halinde üretilen malzemelerin örülerek uygulanmasından oluşmaktadır. Yatay ve düşey derzlerde genellikle birleştirici birtakım malzemeler kullanılmaktadır. Bu tip bir ahşap malzeme bulunmamaktadır. Ancak tuğla ve gaz beton gibi malzemeler, üst yüzeylerine bir kaplama malzemesi uygulamak

koşulu ile bayan giyim mağazalarında kullanılmaktadır.Duvarlarda uygulanan doğal ve yapay ahşap malzemelerle kaplanabilmektedir.

Ayrıca bu bölücülerin içlerine niş yapılarak veya tavana kadar yükseltilmeden hem bölücü, hem sergileme alanı olarak kullanılabilir.

Resim 3. 49. Narciso Rodrigues mağazası. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan düzlemler görülmektedir. (R.Din, 2002, s.109)

Mağaza içindeki blok bölücülerde de aynı malzemeler kullanılarak bütünlük sağlamak mümkündür.

Resim 3. 50. Michael Neumann'ın tasarladığı Japonya'daki Coach mağazasında, merdivenin yanında oluşturulan blok bölücü doğal görünümlü yapay ahşap malzemelerle oluşturulmuştur. Arada bırakılan boşluklar aydınlatılarak teşhir olarak kullanılmıştır (İnterior Design, April 2003, s.82).

Değişkenlik gösteren bölücüler, bayan giyim mağazalarında mekanı geçici olarak bölme amacına hizmet eden bölücülerdir. Bu tip bölücülerin kullanımında mekanın büyüklüğü de önemlidir. Küçük mekanlarda bu tip bölücülere ihtiyaç duyulmamaktadır.

Modanın vazgeçilmez hedefi olan kadınlara hitap eden bir mağazada değişim kaçınılmazdır. Bu tip bölücüler mağaza içindeki bu değişimde etkili olabilmektedir. Genel olarak bu tip bölücüler zeminde ve tavandaki raylara bağlı olarak çalışmaktadır. Ahşap, bu tip bir bölücü olarak da kullanılmaktadır. Yonga veya lif yongaların yüzeyleri çeşitli şekillerde kaplanarak veya lake ile renklendirilerek çeşitli yüzeyler oluşturulabilmektedir.

Eğrisel yüzeylerin oluşturulmasında kontrplak iyi bir malzemedir. Hareketli elemanlar hareket şekline göre katlanan, kayan ve sökülüp takılabilir bölücüler olarak sınıflandırılabilir. Katlanabilir ve kayar sistemler daha sık kullanılmakla birlikte, özellikle döşemede ray sisteminin bulunması bir dezavantajdır.

Sökülüp takılabilir sistemlerde ise ağırlık büyük önem kazanmaktadır.Ahşap malzemeler diğer pek çok malzemeye göre hafiftir.Ancak uygulama şekline göre ağırlığı artabilir.

Yapay ahşap malzemeler, ara kayıtlarla değişik ebatlarda bölünebildiği gibi bütün olarak da kullanılabilir. Ayrıca yapay ahşap malzemelerin yüzeylerine yapılan işlemlerle mekan içinde yaratılmak istenen etki oluşturulmaktadır.

3.4.4. Tavan Kaplaması Olarak Doğal ve Yapay Ahşap Malzemeler

Bayan giyim mağazalarında en çok tercih edilen renk beyazdır. Bunun en önemli nedeni beyaz rengin mekana en fazla ışığı vermesi ve aydınlatma elemanlarından ekonomi sağlamasıdır.

Farklı renk ve doku olanakları veya eğrisel formlar ve kademelerle dikkat tavana çekilebilmektedir.Ancak bu durum dikkatin giysilerden uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Bu bayan giyim mağazaları için elverişli bir durum değildir.

Bayan giyim mağazalarında tavan sadece önemli bir yüzey olmanın ötesinde elektrik ve aydınlatma kablolarını; havalandırma, yangın koruma sistemlerini;güvenlik elemanlarını gizleyen ve taşıyan en önemli öğelerden biridir. Ayrıca ses düzenini sağlamada da büyük önem taşımaktadır.

“Mevcut taşıyıcı sisteme sıva yapılması dışında başka bir malzemenin aralıklı ya da doğrudan tespit edilmesi asma tavan diye nitelenir.”⁶⁹ Genel olarak, duvar kaplaması olarak kullanılan doğal ve yapay ahşap malzemeler, tavana da uygulanabilmektedir.

- Doğal ahşap tavan kaplamaları
 - Ahşap lambriler
- Yapay ahşap tavan kaplamaları

⁶⁹ N. Toydemir, E.Gürdal, L.Tanaçan, “Yapı Eleman Tasarımında Malzeme”, Tavan ve asma tavan malzemeler, www.arkitera.com.

- Yonga ve lif levhalar
- Talaş Levha
- Kontrplak olarak sınıflandırılır.

Duvarlarda kullanılan ahşap lambriler, tavana da uygulanabilmektedir. Ahşap çita veya tahtalarla, doğal ahşabı aralıklı kullanarak, duvarlarda oluşturulan yüzeyler tavanlarda da oluşturulabilmektedir. Bayan giyim mağazalarında genel olarak tavanlarda doğal ahşap tavan kaplamaları kullanılmamaktadır. Doğal ahşap malzemeler tavanlarda olması gereken aydınlatma, yangın, güvenlik gibi unsurları gizleyecek şekilde uygulanamamaktadır. Doğal ahşap malzemelerin pahalı olması da kullanılmamasında etkilidir.

Orta yoğunlukta lif levhalar (MDF) ve yonga levhalar (sunta) üzerlerine çeşitli yüzey işlemleri uygulanarak, tavan kaplaması olarak kullanılmaktadır. Ebatlarının esnek olması nedeniyle yerleşim planında uygulanmış formlar, tavana da yansıtılabilmektedir.

MDF'nin kesme, delme gibi işlemlere sunmaya göre daha dayanıklı olması aydınlatma elemanlarının uygulanmasında kolaylık sağlamaktadır.

Bayan giyim mağazalarında tavan kurgulanırken aydınlatma elemanlarının yerleri büyük önem taşımaktadır. Tavan ve aydınlatmalar oluşturulurken öncelikle yerleşim planı esas alındığından planlama tavana da yansımaktadır. Tasarımcının yerleşim planına bağlı kalarak oluşturduğu formlar, MDF ve sunta kullanılarak tavana rahatlıkla uygulanabilmektedir. Bununla birlikte bu malzemeler kullanılarak, tavan belli bölgelerde yükseltip alçaltılabilmektedir. Bu kademeli yapı zemindeki harekete bağlı veya bağımsız olarak tavana da uygulanabilmektedir.

Yonga veya lif levhaların yüzeylerine yapılacak çeşitli kaplama, boyama gibi işlemlerle mağazada aranan etki sağlanabilmektedir.

Kontrplak, iç mekanda tavana eğriselliği getirmektedir. Belli kalıplar çıkartılarak tavanda aynı şeklin sürekliliği de oluşturulabilmektedir. Kontrplak yüzeyi kaplanarak veya boyanarak da tavanda kullanılabilir.

Aşağıdaki bayan giyim mağazasında duvardaki ahşap kaplama elemanı hem teşhir görevi görüp, hem de tavanda kaplama ve aydınlatma elemanı görevi görmektedir. Tasarımcı koton bayan giyim mağazasında, büyük levhalarla büyük yüzeyler oluşturularak mekanı bölmüştür.

Resim 3. 51. Levent'teki Koton Mağazasında ahşap duvar kaplaması tavanda da devam etmektedir. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan yüzeyler görülmektedir (G. Ökten, Moda Alanında Faaliyet Gösteren Mağaza Zincirlerinde Ticari İmaj ve İç Mimari Tasarım Kriterleri İlişkisinin İrdelenmesi, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004, 183)

Bayan giyim mağazalarında mimari yüzeylerden biri olan tavana, yeterince önem verilmediği görülmektedir. Mağaza içinde büyük bir yüzey oluşturmasının yanında, mekanın ve ürünün doğru şekilde algılanmasında etkili olan aydınlatma elemanlarının tavanda bulunması önemini arttırmaktadır. Doğal ve yapay ahşap malzemeler, tavanda yaratılmak istenen etkiyi hem görsel hem işlevsel olarak sağlamaktadır.

3.4.5. Sergileme ve Teşhir Elemanlarında Doğal ve Yapay Ahşap Malzemenin Kullanımı

Bayan giyim mağazalarında öncelikli amaç ürünün satılması olmasından ürünlerin sergilendiği teşhir elemanları çok büyük önem taşımaktadır.

“Ticari mekan tasarımı, bir tür iletişim stratejisidir. Yaratılan konsept; müşteriyle ürün arasında doğru bir denge kurmalıdır.”⁷⁰ Doğru sergilenmiş bir ürün, kendini satacaktır. Bu nedenle teşhir bölümlerinin estetik olmasının yanında müşterinin giysileri rahatça değerlendirebilmesi gerekmektedir.

Bu sergileme elemanlarının esnek olması gerekmektedir. Bayanların çoğu mağazaların vitrin ve teşhirlerini sürekli olarak takip etmektedirler. Bu nedenle bayan giyimlerini sürekli yenileme ve değişiklik yapma çabası içindedirler. Bu amaca hizmet eden; açılır, kapanır, taşınabilir türde teşhir elemanları ile bu esneklik sağlanabilmektedir.

Bayan giyim mağazalarında sergilenen bazı giysi ve özel eşyaların korunması gerekmektedir. Buna örnek olarak dokunulması sakıncalı olan bir ipek giysi gösterilebilir. Kapalı ve camekanlı teşhirler bu amaçla yapılmaktadır.

Etek, ceket gibi giyim eşyalarının sergilenmesinde en iyi ve ilgi çekici yöntem asılmak suretiyle teşhir edilmesidir. Bayan giyim mağazalarında giysileri tamamlayıcı ürünler olarak çanta ayakkabı, fular, şapka gibi aksesuarlar da satılmaktadır. Bunların sergilenmesinde kullanılacak teşhir elemanları raf, askı veya özel teşhirlerde

⁷⁰ R. Din, “Tasarıma Ticari Bakış”, AD. Tasarım, Mimarlık, Sanat Dergisi, Ocak 2005, s.44,45

yapılmaktadır. Mağazada satılma oranına göre bu ürünlerin yerlerinin hazır ve belirli olması gerekmektedir.

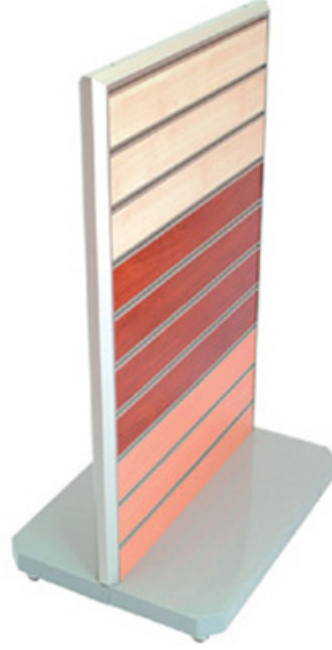
Giysilerin ve aksesuarların sergilendikleri bu mobilya ve araçlar mağaza genelinde ön planda olmalıdır. Ancak ürüne göre geri planda kalmalıdır. Doğal ve yapay ahşap malzemelerin görüldüğü anda algılanarak kabul edilmesi dikkatin teşhir edilen ürüne yönelmesini sağlamaktadır. Ahşap malzemeler dokusal ifadeleri ile mağaza içinde de dikkatin sergileme elamanlarına toplanmasını da sağlamaktadır. (Zıtlık, ritim, süreklilik.Bkz Bölüm 3.4.)

Doğal ve yapay ahşap malzemelerin diğer malzemelerle kolay bağlanabilmesi nedeniyle de teşhir elemanlarında kullanıldığı görülmektedir. Mango mağazasında teşhir elemanlarının, ahşapla cam malzemenin birlikte kullanılarak oluşturduğu görülmektedir. Teşhir elemanları hafif olduğundan yerlerinin mağaza personeli tarafından sıkça değiştirildiği gözlemlenmiştir.

Resim 3. 52. Mango bayan giyim mağazası. Teşhir elemanında ahşap ve cam bir arada kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Sergileme ve askı sistemleri piyasada bu alanda uzman firmalar tarafından kullanıma hazır şekillerde seri olarak üretilmektedir. Bu elemanlar standart bankolar ve raf sistemlerinin kanallı panolar üzerine çeşitli askı elemanlarının oluşturulması gibi alternatifleri de bulunmaktadır.

Resim 3. 53. Kanallı yapay ahşap panolar üzerine askı aparatları takılıp çıkartılabilmektedir.

Bir mağazanın oluşturulmasında kullanılan bütün bölümlere ait mobilya ve sistemleri üreten bu firmalarla çalışmak iç mimari ve tasarımla bağdaşmamaktadır. Bu ürünleri alıp kullanmak için her hangi bir konsept oluşturmaya gerek yoktur.

Ancak bu firmaların bazı tecrübeleri ve seri olarak ürettikleri elemanlardan bazıları tasarımın bir parçası olarak kullanılabilir.

Resim 3. 54. Universal Decoration firması tarafından üretilen, yapay ahşap hazır teşhir elemanları. (www.Universaldecoration.com)

Bayan giyim mağazalarında bu elemanların sergilenmesinde mobilyacılıkta kullanılan her çeşit doğal ve yapay ahşap malzemeler kullanılabilir. Park Bravo mağazasında doğal ve yapay ahşap malzemeler kullanılarak oluşturulan teşhir elemanları, müşterilerin ürüne yönelmelerini sağlamaktadır. Ahşabın müşteri üzerinde etkili olan tanıdıklık hissi bunda etkili olmaktadır.

Resim 3. 55. Park Bravo mağazası. Doğal ve yapay ahşap malzemeleri bir arada kullanarak oluşturulan teşhir elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Bayan giyim mağazalarında teşhirler, müşterinin temas halinde olduğu bölümlerdir. Ahşap, sıcak temas hissi vermeleri nedeniyle tercih edilmektedir.

Resim 3. 56. Joseba Berunoaguime'nin tasarladığı mağazada teşhir elemanı olarak tahrir olmuş doğal ahşap malzemeler kullanılmaktadır.

Bayan giyim mağazalarında masif ağaç kullanımı genellikle küçük, parçalı teşhirler de kullanılmaktadır. Doğal ahşap malzemeye oyma işleminin uygulandığı örnekler de bulunmaktadır.

Marco Gobbetti'nin tasarlamış olduğu Moschino mağazasındaki teşhir elemanlarında, doğal ahşap malzemede oyma yapılarak kullanıldığı görülmektedir. Üst yüzey işlemi olarak ise altın varak yapılmıştır. Mağazanın genel havasına bakıldığında sade bir hava hakimdir. Ancak, teşhir elemanlarının bu gösterişli havaları ön plana çıkmalarını sağlamaktadır.

Resim 3. 57. Marco Gobbetti' nin tasarlamış olduğu Moschino mağazasında teşhir elemanlarında doğal ahşaba oyma yapılarak yüzey verniklenmiştir (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.104)

Bayan giyim mağazalarının, teşhir elemanlarında, yonga ve lif levhalar ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Çoğunlukla yüzeylerine çeşitli kaplamalık ince levhalar kaplanarak veya lake boya yapılarak kullanıldıkları görülmektedir.

Lif levhaların yüzeylerinin daha düzgün olması nedeniyle ince kaplamalık levhalar kullanılabilmekte, lake boya ile daha iyi sonuçlar alınabilmektedir. Yonga levhaların belli yoğunlukta olanlarına yüzeyi düzgün olmak şartıyla renklendirme yapılabilmektedir.

Yonga ve lif levhalara uygulanan renklendirme işleminde çok fazla renk seçeneği bulunmaktadır. Ancak, bayan giyiminde kullanılan giysi ve aksesuarların çok renkli olması nedeniyle genellikle natürel renkler kullanılmaktadır. “Natürel renkler; kirli beyaz, bej, krem, açık kahve, gri, siyah olabilir. Pastel renkler ise ten ve saç rengine uyum sağladıkları için özellikle kadın iç giyim reyonlarında tercih edilebilir. Pastel renkler; pembe, şeftali rengi, lavanta, açık mavi, açık yeşil olabilmektedir.”⁷¹

Harvey Nichols bayan giyim mağazasında kullanılan teşhir elemanlarında yapay ahşap malzemeler kullanılmaktadır (bkz. Resim 3.26.). Alt bölümde kullanılmış depolama bölümünün üstünde teşhir elemanları bulunmaktadır. Burada ahşap görünüm MDF üzeri ahşap kaplama yapılarak oluşturulmaktadır. Üst kısımda farklı formlarda renklendirilerek kullanılmış MDF uygulanmıştır.

⁷¹ F. Demirci, “Perakendecilikte Mağaza Düzenlenmesi”, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2000

Resim 3. 58. Harvey Nichols bayan giyim mağazası. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan teşhir elemanı (S. Cliff, “50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers”, Massachusettes,1999, s.17).

MDF ve suntaya laminat kaplama uygulanabilmektedir. Laminat kaplamaların yüzeyleri aşınma ve darbelere dayanıklı olan alternatifleri bulunmaktadır. Ancak laminat kaplamaların da yüzeylerinin görünüşü önemlidir.

Kontrplak, bükülebilirliğinden dolayı genellikle eğrisel formların oluşturulmasında kullanılmaktadır. Diğer yapay ahşap malzemelere göre mukavemetli olması da kullanımındaki diğer nedendir.

Doğal ve yapay ahşap malzemelerin, mağaza içinde teşhir elemanlarında yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Ahşap malzemenin müşteri üzerinde oluşturduğu

olumlu etkilerin yanında, üst yüzey işlemleri ürünün ön plana çıkarılmasında kullanılmaktadır.

3.4.6. Kasa Bölümünde Doğal ve Yapay Ahşap Malzemenin Kullanımı

Kasalar, alışveriş eyleminin noktalandığı mekanlardır. Büyük mağazalarda birden fazla kasa da bulunabilmektedir. Planlama aşamasında mağazanın bulunacağı alanın doğru olarak çözülmesi gerekmektedir. Kasalar, mağazanın her yerinden rahatça görülebilir ve ulaşılabilir olmalıdır.

Bayan giyim mağazalarının yoğun olduğu günlerde ödeme kuyruğunun geçişlere engel olmaması gerekmektedir. Bu nedenle kasa etrafında yeterli boş alan sağlanmalıdır.

Bayan giyim mağazalarında kasalar, gelen müşteri tipine göre de şekillenmektedir. Discrete mağazasına özel müşteriler gelmektedir. Bu nedenle kasa bankosu yerine gösterişli bir masa yerleştirilerek müşteri kabulü ve ödemeler burada gerçekleşmektedir.

Resim 3. 59. Nişantaşı Discrete mağazası müşteri kabul ve ödeme bölümü (Fil Ambarları Mimarlık).

Bayan giyim mağazalarında kasa, genellikle girişe yakın veya mağazaya hakim olan bir orta alanda konumlandırılmaktadır. Kasa genellikle göz önünde olduğundan zengin detaylarla mağazada gösterişli alanlar teşkil etmektedirler.

Kasa bankosu sabit veya hareketli olabilmektedir. Her iki tipte de doğal ve yapay ahşap malzemeler kullanılabilir.

Kasa bölümünün etrafında yoğunluk oluşmasından dolayı müşteriler kasa etrafında belli süre beklemek durumunda kalabilmektedirler. Bunu satış açısından bir avantaja dönüştürmek isteyen kadın giyim firmaları kasa ve etrafında da çeşitli aksesuarları sergilemektedirler.

Resim 3. 60. Koton mağazası kasa bölümü. Kasa kaplamalık yapay ahşap malzemelerle yapılmıştır Kasa mobilyasının içinde, camkanlı bir teşhir oluşturulmuştur (G. Ökten, “Moda Alanında Faaliyet Gösteren Mağaza Zincirlerinde Ticari İmaj ve İç Mimari Tasarım Kriterleri İlişkisinin İrdelenmesi”, M. S. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000, s:193)

Kasalar ayrıca depolama niteliği de taşımaktadır. Pos makineleri, bilgisayarlar, müzik sistemi, telefonlar, ışık kontrolü gibi pek çok makine kasa mobilyası içinde çözülmektedir. Bu makinelerin kabloları da gözükmeyecek şekilde kasa mobilyası içinde çözülmelidir. Ayrıca kataloglar, kartlar, poşetler, paketler ve benzeri kullanılacak

gereçlerin de kasada yerlerinin belli olması ve kasa personelinin de bu işlemleri rahatça yapabilmesi gerekmektedir.

Bayan giyim mağazalarında teşhir elemanlarında kullanılan bütün doğal ve yapay ahşap malzemeler, kasalarda da kullanılabilir. Ancak kasalarda tezgah yüzeyinin çok fazla mekanik etkiye maruz kalması nedeniyle, ahşaba göre daha dayanıklı malzemeler tercih edilebilmektedir.

Bobo mağazasında ödeme kasasının bir odacık gibi çözümü ahşap malzemeyle neler yapılabileceğine iyi bir örnektir. Geçmişin izlerini taşıyan bir mağaza konsepti oluşturan tasarımcı, zemin ve tavanda kullandığı ahşap kaplamalarla bu etkiyi oluşturmuş, kasa ve teşhir elemanlarıyla güçlendirmiştir. Doğal ahşap çerçevelerle bölünmüş camekanda, üstte kullanılmış renkli vitraylar kasayı daha da estetikleştirmiştir.

Resim 3. 61. Michelle Janssen ve eşi Will Erens'in birlikte tasarladıkları, Belçika'daki Bobo mağazasında, doğal ahşapla oluşturulan farklı kasa bölümü (S. Cliff, "50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers", Massachusettes, 1999, s.121).

Bayan giyim mağazalarında kasa mobilyalarında ahşap malzemelerle birlikte cam metal gibi malzemelerin çok sık olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca plastik esaslı aksesuarlarda kullanılabilir. Daha önceki bölümlerde de anlatıldığı gibi ahşap bir çok malzeme ile kolay bağlanabilmekte hem de temiz detaylarla çözülebilmektedir.

Bayan giyim mağazalarında kasalar genellikle mağazada kullanılan diğer mobilyalarla aynı malzemelerden yapılmaktadır. Ancak kasa bölümünün tüm mağazada fark edilebilmesi için çeşitli logo uygulamaları, ışıklandırmalar, yapılarak gösterişli hale getirilebilmektedir. Doğal ve yapay ahşap malzemeler bu tip uygulamalara olanak sağlamaktadır.

Aşağıdaki resimde Poem mağazasında kasa bölümünde kullanılan kasa mobilyası ve arkasında uygulanmış duvar panosu MDF üzeri beyaza boyanarak oluşturulmaktadır. Bu mobilyanın MDF üzerine derz açılarak bölündüğü görülmektedir. Kasa mobilyası önüne monte edilen, hazır metal aksesuarın amacı, müşterilerin beklerken ellerindeki eşyaları bırakmalarınıdır. Bayan giyim mağazalarında, bu tip detaylarla müşterilerin konforunu arttırmak, mağaza için olumlu olacaktır. Kasa mobilyasının arkasındaki duvarda kullanılan reklam panosunda, yonga ve lif levhalarla derinlik oluşturulmuştur.

Resim 3. 62. Poem mağazası kasa bölümü. MDF üzeri beyaza boyanarak oluşturulan kasa bölümü görülmektedir (www.universaldecoration.com)

Kasa bölümü, ergonomik olmasının yanı sıra müşteri ve personelin bütün ihtiyaçlarını da karşılamalıdır. Doğal ve yapay ahşap malzemeler, üst yüzey olanakları ile istenen görsel etkiyi verirken, aranan konforu da sağlamaktadır.

3.4.7. Aksesuarlarda Doğal ve Yapay Ahşap Malzemenin Kullanımı

Ahşap malzemelerin insanlar üzerinde oluşturduğu tanıdıklık ve sıcaklık hissinin, tasarımın kabul görmesinde etkili olmasından dolayı bayan giyim mağazalarda sık kullanıldığı önceki bölümlerde anlatılmıştır.

Bayan giyim mağazalarında neredeyse her şey ahşap malzemelerle yapılabilmektedir. Ahşap malzemelerin yüzeylerindeki çeşitlilik nedeniyle mağaza içinde her biri farklı bir yüzey ifadesi oluşturabilmektedir. Tasarımcılar, ahşabın bu esnekliğini mağaza içersinde aksesuarlarda da kullanabilmektedirler.

İnsanlara ahşap malzemeler sorulduğunda, genellikle sıcak diye nitelendirmektedirler. Bu sıcaklık tabiri insanın ahşaba duymuş olduğu yakınlıktan ve dokunuşundaki sıcaklıktan ileri gelmektedir. Pek çok malzemenin dokunuş hissi soğuktur. Bu soğukluk hissi bayan giyim mağazalarında doğal ve ahşap malzemelerle yumuşatılmaktadır. Buna örnek olarak camdan yapılmış merdivende ahşap korkulukların kullanılması gösterilebilir.

“Teknolojik gelişmelerin insanı, doğduğu andan itibaren yaşamak zorunda bıraktığı yapay çevre içinde, doğal dokusal ifadeler ile tanımlanan yüzeylerin oluşturduğu sıra dışı mekan kimliği ile karşılaşan kullanıcı, doğal olanın katıksız güzelliğine ermiş olmanın huzurunu, seçkinliğini bulmaktadır.”⁷² Bayan giyim mağazalarında kullanılan bir ahşap vazo bile bazen insanları doğallığın bu katıksız güzelliği ile buluşturabilmektedir.

⁷² D. Baş Yanarateş, “Yüzeylerin Dokusal İfadeleri ile Mekan Kimliğinin Oluşturulmasında Yapısal Çözümlemeye Dayanan Bir Yöntem Önerisi, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Sanatta yeterlilik tezi”, 2001, s.60

Mağazalarda her tür ahşap yüzey ve işlem mağazalarda kullanılabilir. Bu aksesuar bazen bir mobilya ayağı olabildiği gibi bazen ahşap bir heykel, bir çerçeve olabilmektedir. Bu nedenle aksesuarlarda ahşap malzemelerin kullanımı mekan tasarımı ve kişilerin yaratıcılığına bağlıdır.

3.4.8. Soyunma Kabinlerinde Doğal ve Yapay Ahşap Malzemenin Kullanımı

Kasalarda olduğu gibi soyunma kabinlerinde de yeri planlanma aşamasında çok iyi düşünülmelidir. Mağaza içinde kolay görülebilir ve kontrol edilebilir bir yerde olmalıdır. Bunun yanı sıra giriş ve satış alanlarından görülmesi tercih edilmemektedir.

Soyunma kabinleri, müşterinin dikkatini en fazla çeken alanlardan biridir. Bu nedenle mağazanın genel imajının ve kalitesinin bu alanda sürdürülmesi gereklidir. Kabinlerin ebatları yeterli büyüklükte olmalı, müşteri deneme esnasında rahatsız olmamalıdır. Askı sayısı yeterli olmalıdır. Perde prova kabinleri yerine kapalı kabin kullanmak müşteri rahatlığı için daha doğru bir tercihtir.

Soyunma kabinlerinin ölçüleri için artık standart kabin ölçüsü vermek doğru değildir. Çünkü günümüzde tasarımcılar bir oda gibi tasarladıkları soyunma kabinlerinde, müşterinin giysileri rahatça deneyebilecekleri ortamı yaratmaktadırlar. Oturma elemanı, askılıklar, aynalar, aydınlatma elemanları ve türlü aksesuarlar koyarak soyunma kabinlerine gereken önemi vermektedirler.

Bayan giyim mağazalarında doğal ahşap kabini oluşturan malzeme olarak kullanılabilir. Ayrıca kabin içersinde kullanılan ayna çerçevesi, oturma elemanı gibi mobilya ve aksesuarlarda uygulanabilmektedir. Moschino mağazası buna iyi bir örnektir. Altın varak yapılmış doğal ahşap çerçeveli ayna, beyaza boyanmış MDF üzerine döşeme yapılarak oluşturulmuş oturma elemanı soyunma kabinde müşteriye rahatlık sağlamaktadır

Resim 3. 63. Marco Gobetti'nin tasarladığı Moschino mağazasındaki soyuma kabininin detaylarında doğal ve yapay ahşap malzemeler görülmektedir. (S. Cliff, "50 trade secrets of great design, retail spaces, Rockford, Publishers", Massachusettes,1999, s.105).

Bayan giyim mağazalarında yapay ahşap malzemelerin kullanımına çok sık rastlanmaktadır. Soyunma kabinleri genellikle dört düz yüzeyden oluştuğundan yonga ve lif levhalar kaplanarak veya renklendirilerek çok sık olarak kullanılmaktadır.

Discrete mağazasında düz yüzeyler MDF'dir. Eğrisel yüzeyler kontrplak'tır. Yüzey boyandıktan sonra görsel etki için ahşap boyasıyla renklendirilmiştir.

Resim 3. 64. Nişantaşı Discrete mağazası soyunma kabini. (Fil Ambarları Mimarlık)

Mağaza içersinde soyunma kabinleri için yeni form arayışına giren tasarımcılar artık eğrisel formlar kullanarak ta bu kabinleri oluşturmaktadırlar. Kontrplak bu formlar için uygundur.

Yapay malzemeler kaplanarak ve boyanarak da soyunma kabinlerinde aranan etki yaratılabilmektedir. Ayrıca doğal ve yapay ahşap malzemeler soyunma kabinlerinde cam, metal gibi malzemelerle de bir arada kullanılabilir.

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

- Bayan giyim mağazaları kurgulanırken asıl amaçlar; müşteriye mağazaya çekmek, ihtiyaç veya ihtiyaç dışı ürünü satmaktır.

- Bayan giyim mağazalarının dolaşımı planlanırken, tüketici davranışlarına bakılarak doğru şemaların oluşturulması gerekmektedir. Dolaşımın basit olması, tüketicinin mağaza içerisindeki konsantrasyonun bozulmaması bakımından önemlidir. Ancak, müşterinin dikkatini dağıtmamak için yapılan sade ve yalın olarak tasarlanan bir mağazada müşterinin, etrafındakilerle ilgilenmemesine neden olabilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında, hedef bayanlar olduğuna göre tasarımcı, bayanların istek ve ihtiyaçlarına hakim olmalıdır. Mağazaya gelmesi hedeflenen kadın profilini, iç mimari kriterlerle birleştirmelidir.

- Bayan giyim mağazalarında dış mekan, müşteriye çekmek ve alışveriş eyleminin gerçekleşmesi bakımından çok büyük önem taşımaktadır. Projelendirmede dış mekan, iç mekanla bütün olarak düşünülmelidir. Ayrıca, dış mekan tasarımı yapılırken; kent ve dokusu ile birlikte düşünülmelidir.

- Cephe tasarımı, mağazanın alıcının ilgisini çekmesi bakımından, tüm etkilere göre daha baskındır. Cephe; giriş ve vitrinlerden oluşmaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında vitrinler; tamamen vitrinsiz, arkası kapalı ve arkası açık olmak üzere üç şekilde düzenlenebilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında dış mekanda kullanılan malzemeler seçilirken, bu malzemelerin dış etkilere dayanım gücüne önem vermek gerekmektedir. Doğal ahşap

malzemelerde yüzey emprenye edilerek, kullanım yeri koşullarına göre üst yüzey işlemi uygulanarak korunabilmektedir.

- Yapay ahşap malzemeler, dış mekan koşullarına dayanıksız olmaları nedeniyle bayan giyim mağazalarında dış cephede kullanılmamaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında doğal ve yapay ahşap malzemeleri mağazayı bölümlere ayırarak incelemek gerekmektedir. Bu bölümler; zemin, duvar, düşey bölücüler, tavan, sergileme ve teşhir, aksesuarlar, kasa ve soyunma kabinleridir.

- Bayan giyim mağazalarında zeminde ağırlıklı olarak doğal ahşap malzemeler kullanılmaktadır. Bunlar; döşeme tahtaları, ahşap parkeler, ahşap mozaik parkelerdir. Günümüzde özellikle döşeme tahtalarıyla, bayan giyim mağazalarının zeminlerinde, dikey ya da yatay kullanarak, yönlendirici bir etki oluşturulabilmektedir.

- Yapay ahşap döşeme parkeleri ise; lamine parkeler, laminat parkelerdir. Bayan giyim mağazalarında lamine parkeler kullanılabilmektedir. Ancak laminat parkeler yoğun sirkülasyon karşısında yüzeyleri aşındığı için tercih edilmemektedir.

- Bayan giyim mağazalarında duvarlar, teşhir olarak kullanılmaktadır. Duvar kaplama malzemeleri olarak doğal ve yapay ahşap malzemelerin çok sık olarak kullanıldığı görülmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında doğal ahşap duvar kaplaması olarak ahşap lambriyerler kullanılırken, yapay ahşap malzemeler olarak; yonga ve lif kevhalar, talaş levhalar ve kontrplak kullanılmaktadır.

- Bütün doğal ve yapay ahşap malzemelere bakıldığında çoğunlukla lif ve yonga levhaların kullanıldığı görülmektedir. Kontrplak ise eğrisel formların oluşturulmasında kullanılmaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında düşey bölücüler kullanılarak mekan bölünebilmektedir. Düşey bölücüler iki çeşittir; Süreklilik gösteren ve değişkenlik gösteren düşey bölücüler. Süreklilik gösteren düşey bölücüler; modül, pano ve blok olarak oluşturulabilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında tavan kurgulanırken, aydınlatma elemanlarının yerleri dikkate alınmaktadır. Tavan ve aydınlatmalar oluşturulurken öncelikle yerleşim planı esas alındığından planlama tavana da yansımaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında duvar kaplaması olarak kullanılan doğal ve yapay ahşap malzemeler, tavanda da kullanılabilir.

- Bayan giyim mağazalarında ahşap lambriler, tavanda da kullanılabilir. Ahşap lataların boşluklu olarak duvara uygulanması, tavana da uygulanabilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında planlamanın tavana yansıtılmasında, tasarımcının yerleşim planına bağlı olarak oluşturduğu formlar, MDF ve sunta kullanılarak tavana rahatlıkla uygulanabilmektedir. Tavanda bu malzemeler kullanılarak, tavan yüksekliği değiştirilebilir.

- Bayan giyim mağazalarında tavanlarda eğrisel uygulamalar görülmektedir. Bu tip uygulamalarda kontrplak kullanılmaktadır.

- Bayan giyim mağazaları, sergileme ve teşhirlerini sürekli yenileme ve değişiklik yapma çabası içersindedirler. Teşhir elemanlarının bu değişime uygun olması gerekmektedir. Doğal ve yapay ahşap malzemelerle bu esneklik sağlanabilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında bu ürünlerin sergilenmesinde, mobilyacılıkta kullanılan her çeşit doğal ve yapay ahşap malzemeler kullanılabilir.

- Bayan giyim mağazalarında modüller oluşturularak ihtiyaca göre sergileme elemanlarının artırıldığı görülmektedir. Modül oluşturulması için uygun malzemeler olan MDF ve sunta çeşitli yüzey uygulamaları ile kullanılabilir. Bu malzemelerle kutular oluşturularak sergileme elemanları bölünebilir. MDF ve sunta üzerine pahalı kaplamalar uygulanarak teşhir elemanlarında pahalı ve şık bir görünüm elde edilebilir.

- Kontrplak, bükülebilirliğinden dolayı genellikle eğrisel formların oluşturulmasında kullanılmaktadır. Diğer yapay ahşap malzemelere göre mukavemetli olması da kullanımındaki diğer nedendir.

- Bayan giyim mağazalarında kasaların, mekanın her yerinden fark edilebilir olması gerekmektedir. Kasa bölümünün, tüm mağazada fark edilebilmesi için çeşitli logo uygulamaları, ışıklandırmalar, yapılarak kasalar gösterişli hale getirilebilir. Doğal ve yapay ahşap malzemeler bu tip uygulamalara olanak sağlamaktadır.

- Kasa bölümü, ergonomik olmasının yanı sıra müşteri ve personelin bütün ihtiyaçlarını da karşılamalıdır. Doğal ve yapay ahşap malzemeler, üst yüzey olanakları ile istenen görsel etkiyi verirken, aranan konforu da sağlamaktadır.

- Mağazalarda her tür ahşap yüzey ve işlem mağazalarda kullanılabilir. Bu aksesuar bazen bir mobilya ayağı olabildiği gibi bazen ahşap bir heykel, çerçeve olabilmektedir. Bu nedenle aksesuarlarda ahşap malzemelerin kullanımı mekan tasarımı ve kişilerin yaratıcılığına bağlıdır.

- Bayan giyim mağazalarında doğal ahşap, genellikle soyunma kabinini oluşturan malzeme olarak kullanılmamaktadır. Ancak, kabin içersinde kullanılan ayna çerçevesi, oturma elemanı gibi mobilya ve aksesuarlarda uygulanabilir.

BÖLÜM 4.

İSTANBUL BAĞDAT CADDESİ'NDEKİ ÜÇ TANE BAYAN GİYİM MAĞAZASI ÜZERİNDE DOĞAL VE YAPAY AHŞAP MALZEMENİN KULLANIMINI SAPTAMA VE İRDELEME

Bu bölümde Zara, Polo, Atalar bayan giyim mağazalarında kullanılmış olan doğal ve yapay ahşap malzemeler, tavan, döşeme, duvar, mobilya, aksesuar olarak saptanıp, bu mekanlara etkileri anlatılmaktadır.

Bağdat Caddesi, pek çok mağazanın bulunduğu bir merkezdir. Günümüzde insanlar, oluşturulmuş yapay mekanların bir parçası olmaktan yorulmaktadır. Alışveriş merkezlerinde de bu yapaylık hakimdir. Caddeye cepheli mağazalardan oluşmuş bir merkez niteliğindedir. İnsanlar hem açık havada gezme hem alışveriş yapma olanağına sahiptirler. Ayrıca bütün mağazalar birbirinden bağımsızdır. Böylece doğal ve yapay ahşap malzemeleri, farklı yorumlarla bulamak mümkün olmaktadır ve bu özgün çözümlerin irdelenmesi daha yararlı olacaktır.

4.1. “ZARA” BAYAN GİYİM MAĞAZASI

Zara bayan giyim mağazasında mağazanın konseptini oluşturan modern kadın imajını yansıtmak için, düz ve yalın çizgiler çizilmek istenmektedir. Bu nedenle mekana düzlük ve sadelik getiren yapay ahşap malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Genel olarak çerçevelerde ve bağlantı elemanlarında metal malzemenin kullanılması da bu modern kadın imajını desteklemektedir.

Resim 4. 21. Zara bayan giyim mağazasında, yer döşemesi olarak ahşap parke kullanılmıştır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Yer döşemesi olarak ahşap parke kullanılmıştır. Zara bayan giyim mağazasının sirkülasyonunun fazla olması nedeniyle doğal ahşap bir yüzey kullanılmaktadır. Zemin kaplamasının açık renk olması mağaza genelinde rahatlatıcı bir etki oluşturmaktadır. Mağazaya ilk girildiğinde ahşabın tanıdık dokusu ile karşılaşan müşteri dikkatini hemen giysilere yöneltmektedir.

Duvarlarda kolonların aralarında, plan aşamasında oluşan girintiler teşhir olarak değerlendirilmiştir. Girintilerin arkaları kaplamalık levhalarla kaplanmış MDF'den oluşturulmaktadır. Bu levhaların kanallı oldukları görülmektedir. Kanallara takılan raf ve askılar ihtiyaca göre değiştirilebilmektedir. Zara mağazasının çok sık sezon değişikliği yapması nedeniyle, bu tip teşhir elemanlarının kullanılması kolaylık sağlamaktadır. Kolon aralarında, klasik kıyafetleri sergilemek için teşhir değiştirilmiştir. Kolon arası tamamıyla kaplanmış, kenarlara ahşap çerçeve dönülmüştür. Ayrıca bu bölümler üstten gizli olarak aydınlatılmaktadır

Resim 4. 22. Zara mağazası duvarları. Kolon aralarında kalan boşluklar teşhir olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Zara bayan giyim mağazasında duvarlarda, yapay ahşap malzemelerle büyük düzlemler oluşturulmuştur. Raflar bu düzlemlere raflar ve askı elemanları tespit edilmiştir. Duvarlarda bulunan levhalar üzerine raf ve askı ilave edilebilmektedir.

Duvarlarda oluşturulan teşhir elemanlarında genel olarak giysi kombinasyonları oluşturmak amacı ile üst rafta aksesuarlar, aradaki askılarda giysiler, en alta rafta da ayakkabılar sergilenmektedir.

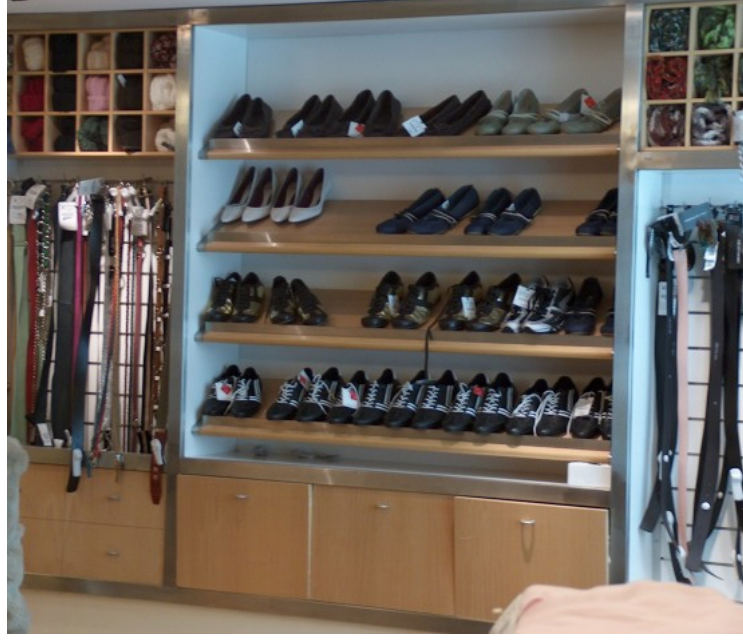

Resim 4. 23. Zara bayan giyim mağazası klasik kıyafetlerin sergilendiği duvar teşhir elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Mağaza geneline bakıldığında gece kıyafetlerinden, spor giysilere kadar pek çok alternatif bulunmaktadır. Ahşap bu farklı kimlik değerleri ile uyum sağlayabilmektedir.

Resim 4. 24. Zara bayan giyim mağazasında raflara bağlanmış askı detayı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Resim 4. 25. Zara bayan giyim mağazasında duvarlarda aksesuarların sergilendiği bölünmüş teşhir ünitesi (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Duvarlarda ayakkabı, çanta, fular ve kemer gibi aksesuarların sergilendiği özel bölmeler bulunmaktadır. Fularların sergilendiği karelere bölünmüş olan kısımda lif levhaların ince olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayakkabıların teşhir edildiği raflarda ayakkabıların kaymasını önleyen metal parça, lif levhaya basit bir yöntemle bağlanmıştır. Lif levhaların kenarlarında metal (alüminyum) çerçeveler dönülerek hem teşhir bölünmüş, hem de farklı ürünlerin teşhir edildiği vurgulanmıştır.

Duvarlarda teşhir dışında kalan kısımların ve tavanın beyaz boya olması tüm teşhiri vurgulamaktadır. Ahşap kaplanmış teşhir elemanlarının, sergilenen ürünlere göre geri planda kalması doğrudur.

Resim 4. 26. Zara bayan giyim mağazasında aynı tip üç kasa bölümünden biri. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan kasa, aynı zamanda teşhir elemanı olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Zara mağazasında üç tane aynı tip kasa bölümü bulunmaktadır. Kasayı oluşturan ana malzeme MDF üzeri ahşap kaplamadır. Kasa mobilyası içinde oluşturulmuş camcık teşhir olarak kullanılmaktadır. Camların etrafına metal çerçeveler dönülerek mağazanın genel konseptine uyulmaktadır. Kasanın ortasında bırakılan kilitli kapaktan, makinelerle ilgili sistemlere ve kablolarla ulaşılmaktadır. Kasa arkasında duvara gömülmüş depolama elemanları görülmektedir. Beyaza boyanmış MDF ile oluşturan bu dolaplar, personel tarafından kullanılmaktadır.

Zara mağazası soyunma kabini girişlerinde, perde kullanılmaktadır. Soyunma kabinlerinin girişlerinin kenarlarında ahşap çerçeveler dönülmüştür. Soyunma odalarının genel girişinde, sağda ve solda ahşap dolaplar kullanılmaktadır. Bu dolaplar denenmiş giysilerin bırakılması için kullanılmaktadır. Zemin kaplaması olarak ahşap parkenin burada devam etmesi mekanda bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resim 4. 27. Zara mağazası soyunma bölümüne girişin sağında bulunan depolama elemanı, yapay ahşap malzemelerle oluşturulmuştur. Zeminde ahşap parke sıcak temas hissi oluşurmaktadır (Fotoğraf. . ÖRSÇELİK).

Zara bayan giyim mağazalarında genel olarak ahşap malzemelerin kullanılması ile ürünün yansıttığı imajla, mağazanın genelinde oluşturulan etkinin uyum içersinde olduğu görülmektedir. Tasarımcı, doğal ve yapay ahşap malzemeleri doğru kullanmaktadır.

4.2. “ATALAR” BAYAN GİYİM MAĞAZASI

Atalar bayan giyim mağazasında ürünler Zara’ya göre daha klasiktir. Giysilerdeki bu farklılık iç mekan tasarımında da görülmektedir.

Mağazanın bütününde MDF üzerine santos kaplama ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Santos kaplama, yurt dışından ithal edilen rengi ve dokusu çok belirgin bir kaplamamalık levhadır.

Mağazanın bütününde santos kaplamanın dışındaki alanlarda açık renk malzemeler kullanılmıştır. Böylece dokusu ve rengi ile belirgin yüzeyler oluşturan, santos kaplamalı teşhir elemanları, mağazanın içinde dikkat çekmektedir.

Atalar bayan giyim mağazasının planlaması kolonların yerlerine göre yapılmıştır. Duvarlarda kolonların oluşturduğu girintiler teşhir olarak kullanılmaktadır. Duvar önlerinde MDF levhaların bağlanması ile oluşturulmuş kalın paneller, üzerlerine santos kaplama yapılarak kullanılmıştır. Ahşap paneller duvara boşluklu olarak bağlanmıştır aralardan arkadan gelen aydınlatmanın ışığı sızmaktadır. Bu da santos kaplamayı dolayısıyla teşhir elemanını ve ürünü daha da belirginleştirmektedir.

Resim 4. 28. Atalar bayan giyim mağazası. Yapay ahşap malzemelerle oluşturulan geniş yüzey, aydınlatılarak belirgin hale getirilmiştir (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Atalar mağazasında yapay ahşap malzemeler kullanılarak oluşturulan santos görünümlü düzlem üzerine, beyaz raflar tespit edilmiştir. Rafların beyaz olması, kadın giysilerinin renkliliği nedeniyle doğru bir tercihtir. Santoz malzemenin ağır dokusu beyazın etkisizliği ile birleştirilerek vurgulanmaktadır. Beyaza boyanmış raflar da MDF'nin boyanması ile oluşturulmuştur. Rafların alt kısımları boş bırakılmış, içlerine aydınlatma elemanı yerleştirilmiştir. Raftaki ürünler için bu şekilde özel aydınlatma oluşturulmuştur.

Resim 4. 29. Atalar giyim mağazasında rafların alt kısımlarında boşluk bırakılarak aydınlatma takılmıştır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Duvardaki panellere bağlı olan askı borularının, kullanılan diğer metal aksesuarlarla aynı kesitte ve parlaklıkta olması detaylara önem verildiğini göstermektedir. Ancak, hazır akça ağaç kaplamalı kanallı bir panonun kullanılmış olması mağaza geneline göre tezat oluşturmaktadır.

Atalar bayan giyim mağazasında tasarımcı, mağaza içinde yapay ahşap malzemenin özelliklerini değerlendirmiştir. Yapay ahşap bir malzeme olan MDF' yi ithal bir kaplama olan santoz ile kaplayarak mağaza içinde aranan pahalı ve gösterişli ortamı yaratmıştır. MDF' yi beyaza boyayarak yine bu yapay malzeme ile bambaşka bir ifade yakalamıştır. Ahşabın diğer malzemelerle kullanım olanaklarını değerlendirmiştir.

Orta teŖhir elemanları tasarlanırken yine mağazadaki mevcut kolonlar baz alınmıŖtır. Kolon düz beyaza boyanmıŖtır. Ayakkabı ve çantaların sergilenmekte kullanıldığı için orta teŖhir elemanı, diğerlerinden biraz daha farklıdır. TaŖıyıcı sistem mağazanın genelinde kullanılan metal profil ile oluŖturulmuŖtur. Bu Ŗekilde santos malzemenin oluŖturduđu kitlesel etkinin de azaldığı görülmektedir. TaŖıyıcı sistem üzerinde yine santos kaplanmış MDF ve cam kullanılmaktadır.

Resim 4. 30. Atalar mağazasında giyim aksesuarları için kolona bağlı olarak tasarlanmış, yapay ahŖap teŖhir elemanı (Fotoğraf. . ÖRSÇELİK).

Atalar bayan giyim mağazası ortasında bulunan diğer teŖhir elemanları yine kolona göre tasarlanmıŖtır. Kolonun iki yüzü ayna ile kaplanmış kenarlarındaki ahŖap ereve iki yüzde devam etmiŖtir. Bu aynalarda mŖteriler hem giysilere bir n değerlendirme yaparken, mekan da daha zengin görülmektedir. Kolona bağlanmış olan teŖhir elemanında MDF zeri santos kaplama kullanılmıŖtır. Ancak, teŖhir elemanı üzerine katlanarak konulmuŖ ürünler bu kaplamanın belirgin doku ve renginin içinde kaybolup gitmiŖtir. (Ŗekil 4.11.) Mağazanın geneline bakıldığında da bu teŖhir elemanının, beyaz olması gerektiği dŖnlmektedir.

Resim 4. 31. Atalar bayan giyim mağazasının ayna, santos kaplanmış MDF ve aydınlatma elemanı ile kaplanan kolonlardan biri (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Buna ilave olarak diğer bir kolonda, tavandan gelen aydınlatma kolon üzerinde de devam ettirilerek kolonu boyuna kesmiştir. Kolonun bu yüzüne bağlanmış askı elemanındaki giysiler buradan gelen ışıkla aydınlanmaktadır.

Resim 4. 32. Atalar bayan giyim mağazasında tavandan gelen aydınlatmanın kolon üzerinde devam ettirildiği görülmektedir (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Mağazada farklı bir mekan oluşturan takı tasarımı bölümünde, MDF üzerine santos kaplanmış banko üzeri camekanla kapatılarak kapalı bir teşhir oluşturulmuştur. Camekan içinde MDF üzerine beyaz lake uygulaması görülmektedir. Beyaz zemin üzerinde rengarenk takılar sergilenmiştir Banko bazasına takılmış gizli aydınlatma elemanı bankoyu daha da belirginleştirir.

Resim 4. 33. Zara mağazasında takıların satıldığı bölümde yapay ahşap malzemelerle oluşturulan bütünlük, teklik, netlik etkileri görülmektedir (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Banko arkasında kullanılan duvarda arkalarından ışık verilmiş akrilik esaslı paneller önünde yine rengarenk takılar görülmektedir. Bu teşhirler de kenarları santos çerçeveli cam kapakla korunmaktadır. Ayakkabı ve çantaların teşhirinde olduğu gibi bu bölümde de MDF üzerine kaplanmış santos kaplama, takılara göre tasarlanmış yeni teşhir elemanlarında kullanılmaktadır. Tasarımcı bu tavırla hem bütünlüğü korurken, hem de ürünü doğru şekilde bayanlara sunmaktadır.

Girişin sağında bulunan kasa bölümü, mağazanın dışından bile fark edilmektedir. Kasa bankosu mat beyaz akrilik levhaların birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Birleşimlerde mağazanın genelinde kullanılan metal kullanılmıştır. Banko alt kısmında ve kasa personelinin çalıştığı kısımda MDF üzeri santos kaplama görülmektedir. Kasa bankosunun girişte olması, sirkülasyonun yoğun olduğu günlerde mağazaya gelen müşteriler için caydırıcı olabilir.

Resim 4. 34. Atalar bayan giyim mağazası kasa bölümünde, yapay ahşap malzemelerle akrilik levhalar bir arada kullanılmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Atalar bayan giyim mağazası iç mekan tasarımına bakıldığında yapay ahşap malzemelerin çok iyi şekilde kullanıldığı görülmektedir. Müşteri mağazaya girdiğinde oluşan atmosferden etkilenmektedir. Tasarımcı mağazanın ürünlerini iyi tanımaktadır ve doğru şekilde teşhir etmiştir.

4.3. “POLO GARAGE” BAYAN GİYİM MAĞAZASI

Bağdat Caddesindeki Polo Garage mağazasında, ağırlıklı olarak bayan giyim ürünleri satılmakla birlikte, alt katta erkek giyim ürünleri de bulunmaktadır.

Polo Garage mağazasında ağırlıklı olarak kayın ağacı kullanıldığı görülmektedir. Kayın ağacı ülkemizde iç mekanda masif mobilya uygulamalarında sık olarak kullanılmaktadır. Duvarların önünde kullanılan teşhirlerde taşıyıcı kısım masif kayın ağacından yapıldığı görülmektedir. Diğer teşhir elemanlarında da kayın, kaplama kullanılmaktadır.

Resim 4. 35. Polo Garage bayan giyim mağazasında duvarlarda, doğal ve yapay ahşap malzemenin bir arada kullanıldığı sergileme elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Masif kayın ağacından yapılmış taşıyıcı sistem üzerine askı elemanları ve raflar bağlanarak teşhir elemanı oluşturulmuştur. Teşhirin, bu şekilde dikmelerle bölünmüş olması karşıdan bakıldığında sistemli bir görüntü oluşturmaktadır. Ayrıca rafların yerleri

değiştirilebilmektedir. Bu da bayan giyim mağazalarının değişkenliği bakımından önemlidir. Raflar, yapay ahşap malzemelerden oluşturulmuştur. MDF üzeri kayın kaplama yapılmış, üzeri cilalanmıştır.

Masif olarak kullanılan kayın cilalanarak mağaza içinde çok tanıdık etkiler oluşturmaktadır. Böylece müşterilerin dikkatleri ürünler üzerinde dolaşmaktadır. Diğer bir duvar teşhir elemanı arkasında, aydınlatılmış levha camlar kullanılmıştır. Bu teşhir elemanında da MDF üzeri kayın kaplama yapılmış raflar kullanılmaktadır. Camların arkasından sızan ışık, raflar ve giysiler üzerine düşerek farklı bir atmosfer yaratmaktadır.

Resim 4. 36. Polo Garage mağazasında, arkasında cam paneller bulunan yapay ahşap raflar, mağaza içersinde farklı bir sergileme bölümü oluşturmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Mağazanın ortasında kullanılan teşhir elemanlarında da MDF üzeri kayın kaplama ağırlıklı olarak kullanılmıştır. MDF'nin mağazada oluşturduğu düz çizgiler ve sadelik bu teşhir elemanında da görülmektedir. Özellikle kutular şeklinde bölünerek de MDF'nin özellikleri değerlendirilmektedir. Böylece teşhir edilen giysiler de birbirlerinden ayrılarak, müşterinin ürünleri hızlı algılaması sağlanmaktadır. MDF'nin vidalarla birbirine ve diğer malzemelere bağlanabilme olanağı olabildiğince kullanılmaktadır. Taşıyıcı sistemi oluşturan metal ayaklar yanında kutuların birleşimlerine yine metal ara parçalar koyularak en üst yüzey cam ile bitirilmiştir.

Resim 4. 37. Mağazanın ortasında bulunan bölünmüş yapay ahşap teşhir elemanı (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Mağaza içinde duvar önünde oluşturulmuş diğer bir teşhir olarak belirli kontrol panellerinin de bulunduğu yapay duvar bulunmaktadır. Tamamıyla MDF üzeri kayın kaplama yapılarak oluşturulmuş olan bu duvar bir dolabı anımsatmaktadır. Çeşitli özel ürünler, takılar ve aksesuarlar bu bölümde sergilenmektedir. Camekanların etrafında boyanarak metal görünümü verilmiş MDF profiller kullanılmaktadır. Bu tip profiller piyasadan hazır olarak da alınabilmektedir. Yapay ahşap malzemeyi metal bir profilmiş gibi kullanmak çok doğru olamamaktadır. Ancak maliyet bu şekilde düşürülmüştür.

Resim 4. 38. Duvar önünde oluşturulmuş yapay ahşap teşhir elemanı bir dolabı anımsatmaktadır (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

MDF'nin kesilmeye ve delinmeye dayanıklı olması burada da kullanılarak açılan deliklere aydınlatma elemanları takılmıştır. Ayrıca hazır olarak alınmış kemerlerin teşhir edildiği askı ,tespit edilmiştir.

Soyunma kabinlerinin önünde sabit bölücüler olarak MDF ile kaplanmış kutular oluşturulmuştur. Giysilerin asılarak sergilendiği bu teşhir elemanında üst ve alt kısımda metal görünümlü laminat kaplanmış MDF görülmektedir.

Resim 4. 39. Polo Garage mağazasında, soyunma kabinlerini teşhirden ayıran, yapay ahşap malzemelerle oluşturulmuş ,süreklilik gösteren panel bölücüler (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Mağaza içerisinde kullanılan aynalar, kolonlar üzerine tespit edilmiştir. Aynanın altında ve üstünde mağazanın genel çizgisi ile uyumlu ahşap çerçeve görülmektedir.

Şapka, eldiven, fular gibi, giysileri tamamlayan ürünler yine kutular şeklinde bölünmüş, üzeri kayın kaplanmış MDF kullanılarak oluşturulmuştur.

Resim 4. 40. Giyim aksesuarlarının sergilendiği duvar ünitesi (Fotoğraf. Ö. ÖRSÇELİK).

Polo Garage bayan giyim bölümünde tasarımcı MDF ile kutular oluşturarak, müşterinin ürünleri daha hızlı algılamasını sağlamaktadır. Ahşap malzemelerin insanlar üzerinde oluşturduğu tanıdıklık hissi de algının ürünlere yönelmesinde etkilidir. Ahşap malzemelerin insanda oluşturduğu sıcak temas hissi mağazada başarı ile oluşturulmuştur.

SONUÇ

“Bayan Giyim Mağazalarında Doğal Ve Yapay Ahşap Malzemelerin Kullanımı ve Mekan Tasarımına Etkileri” konulu araştırmamızın sonunda ortaya çıkan bulgu ve önerilerimiz aşağıdaki şekildedir.

- Doğal ve yapay ahşap malzemelerin kendilerine özgü farklı özellikleri bulunmaktadır. Bayan giyim mağazalarında ahşap malzemeler kullanılırken bu özellikleri bilinmeli ve değerlendirilmelidir.

- Doğal ve yapay ahşap malzemelerin yüzeylerinde pek çok işlem yapılabilir. Bu işlemlerle mağaza içinde istenen etki yaratılabilmektedir. Örneğin; doğal ahşaba oyma işlemi üzerine altın varak yapılarak gösterişli bir etki oluşturulurken, eski ve yıpratılmış bir ahşap elemanla zamanın tahrip edici etkisi ifade edilebilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında cam, metal, plastik gibi pek çok malzeme bir arada kullanılmaktadır. Ahşap malzemeler, diğer malzemelerle kolay tespit edilebilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarının tasarımında bütün bölümler önemli olmakla birlikte; zemin, duvar ve tavan büyük alan oluşturmaları nedeniyle, diğer mekan elemanlarının vurgulanmasında daha etkilidir. Doğal ve yapay ahşap malzemeler, zengin yüzey çeşitleriyle mağazada, istenilen etkinin oluşturulmasında çoğunlukla tercih edilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında zemin kaplamasında aranan görünüş, yüzey özellikleri, yoğun sirkülasyona dayanım, güvenli yürüme, sıcak temas hissi, kolay temizlik ve bakım gibi özellikleri ahşap malzemeler sağlamaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında duvarlar genellikle teşhir niteliği taşımaktadır. Mağaza içinde asıl amacın müşteriye ürüne çekmek olması, duvarların etkileyici olmasını

gerektirmektedir. Doğal ve yapay ahşap malzemelerin üst yüzeylerinde oluşturulabilecek alternatifler müşteriye çekmektedir. Ayrıca doğal ve yapay ahşap malzemelerin oluşturduğu tanıdıklık hissi müşterinin dikkatinin ürüne yönelmesini sağlamaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında düşey bölücülerde genellikle yapay ahşap malzemeler kullanılmaktadır. Bazen bir levha, bazen bir kutu, bazen kaplama malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Doğal ahşap malzemeler ise sadece detaylarda kullanılmaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında tavan ve aydınlatmalar oluşturulurken öncelikle yerleşim planı esas alındığından, planlama tavana da yansımaktadır. Tasarımcının yerleşim planına bağlı kalarak oluşturduğu formlar, yapay ahşap malzemeler olan MDF ve sunta kullanılarak tavana rahatlıkla uygulanabilmektedir. Ayrıca eğrisel formların oluşturulmasında yine yapay ahşap bir malzeme olan kontrplak büyük kolaylık sağlamaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında tavan önemli bir yüzey oluşturmasının ötesinde elektrik ve aydınlatma kablolarının, havalandırma, yangın koruma sistemlerinin, güvenlik elemanlarının gizlendiği ve taşındığı bir öğedir. Ahşap tavan kaplamaları bu beklentileri sağlamaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında tavanların etkileyici olması müşterinin dikkatinin yönelmesi bakımından tercih edilmemektedir. Doğal ve yapay ahşap malzemelerle tavanlarda oluşturulan tanıdıklık hissi, müşterinin dikkatini dağıtmayan şık alternatifler oluşturmaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında öncelikli amaç ürünün satılması olduğuna göre, ürünlerin sergilendiği teşhir elemanları çok büyük önem taşımaktadır. Bayan giyim mağazaları sürekli yenilenme ve değişiklik yapma çabası içersindedirler. Doğal ve yapay ahşap malzemeler bu değişime ayak uydurabilir özellikler taşır.

- Bayan giyim mağazalarında genellikle teşhir elemanlarının duruma göre artırılıp azaltılması gerekebilmektedir. Yapay ahşap malzemeler, modül oluşturmaya uygun olmaları nedeniyle, bayan giyim mağazalarında ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

- Teşhir elemanlarının, mağaza içinde ön planda, ürüne göre geri planda kalması gerekmektedir. Ahşap malzemelerin oluşturduğu tanıdıklık hissi müşteriye ürüne yöneltmesi nedeniyle büyük bir avantajdır.

- Ahşap malzemeler insanda sıcak temas hissi uyandırır. Teşhir elemanları müşterilerin sık dokundukları yerler olduğundan, ahşap malzemeler sıkça kullanılmaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında, kasaların mağazanın her yerinden fark edilmeleri gerekmektedir. Kasalarda genellikle, müşteri için ödemelerin yapıldığı bir mekan olmanın ötesinde, çeşitli ürünler de teşhir edilmektedir. Kasa personeli için ise ödemelerin alındığı, çeşitli sistemlerin bulunduğu bir çalışma alanı olarak kullanılmaktadır. Doğal ve yapay ahşap malzemelerle kasa bölümünün mekan içinde gösterişli bir hale getirilebildiği görülmektedir.

- Doğal ve yapay ahşap malzemeler, mağaza içinde farklı yüzey etkileri oluşturabilmektedir. Tasarımcılar ahşabın bu esnekliğini mağaza içersinde aksesuarlarda da kullanabilmektedirler. Bu aksesuar bazen bir mobilya ayağı, bazen ahşap bir heykel veya çerçeve olabilmektedir. Bu nedenle aksesuarlarda ahşap malzemelerin kullanımı mekan tasarımı ve kişilerin yaratıcılığına bağlıdır. Pek çok malzemenin dokunuş hissi soğuktur. Bu soğukluk hissi bayan giyim mağazalarında doğal ve ahşap malzemelerle yumuşatılmaktadır. Buna örnek olarak camdan yapılmış merdivende ahşap korkulukların kullanılması gösterilebilir.

-Bayan giyim mağazalarında, soyunma kabini malzemesi olarak doğal ahşap malzemeler kabin içersinde kullanılan ayna çerçevesi, oturma elemanı gibi mobilya ve aksesuarlarda uygulanabilmektedir.

- Bayan giyim mağazalarında yapay ahşap malzemelerin kullanımına çok sık rastlanmaktadır. Soyunma kabinleri genellikle dört düz yüzeyden oluştuğundan, yonga ve lif levhalar kaplanarak veya renklendirilerek çok sık kullanılmaktadır.

- Bayan giyim mağazalarında neredeyse her şey ahşap malzemelerle yapılabilmektedir. Doğal ve yapay ahşap malzemelerin yüzeylerinde ki çeşitlilik, bayan giyim mağazalarında farklı yüzey etkileri oluşturabilmektedir.

- Sonuç olarak doğal ahşap mekana prestij getirmektedir. Çok sayıda şubesi bulunmayan bayan giyim mağazalarında, doğal ahşap malzemelerin sık kullanıldığı görülmektedir. Doğal ahşabın bayan giyim mağazalarına, küçük kullanma gereği inceliği, niteliklerinin değişkenliğinden özgünlüğü, çok sayıda yüzey alternatiflerinin bulunmasından çeşitliliği, kesitlerinin aynı olması işlenebilirliği getirmiştir. Tasarımcılar doğal ahşap malzemelerle, bayan giyim mağazalarında şık, pahalı, eski, yeni, tahrip olmuş, gibi pek çok etkiyi müşteriye aktarabilmektedirler.

Yapay ahşap malzemeler, düzlük, netlik ve sadeliği getirmektedir. Ağırlıklı olarak çok sayıda mağazası olan bayan giyim firmalarının, iç mekan tasarımlarında kullanılmaktadır. Yapay ahşap malzemeler, bayan giyim mağazalarına, büyük boyutlarda kullanılabilirliği ile düzlem ve kesintisiz yüzey etkisini, değiştirilebilir nitelikleriyle yeni tasarım olanaklarını, kutu ve modül oluşturulabilmesiyle de sürekliliği getirmiştir. Ayrıca bir yapay ahşap malzeme olan kontrplak bayan giyim mağazalarına eğriselliği getirmiştir. Yapay ahşap malzemelerin kullanılmaya hazır olarak bulunabilmesi yapım aşamasına hız kazandırmıştır. Kötü tasarımcıların elinde yapay ahşap malzemeler standart ve sıkıcı bir hal almaktadır.

Yetkin tasarımcılar, bayan giyim mağazalarında doğal ve yapay ahşap malzemelerin müşteriler üzerinde oluşturduğu tanıdıklık hissiyle ürünü ön plana çıkartarak, doğru mekanlar oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

AK, M., “Firma / Markalarda Kurumsal Kimlik ve İmaj”, Işık Ofset Baskı, İstanbul, 1998

AKBULUT, T., “Yonga Levha Endüstrisi”, Laminart Mobilya, Dekorasyon, Sanat, Tasarım Dergisi, Nisan-Mayıs 2000

AKKILIÇ, H., “Farklı Yüzey Malzemeleriyle Kaplanmış Yonga Levhalarda Teknolojik Özelliklerin Karşılaştırılması”, İ.Ü. Fen Bil. Enst., Yüksek Lisans Tezi, 1998

ARSLAN, D., “Mağaza Zincirlerinde Markaların Taşıdığı Ticari İmajın İç Mekana Yansıtılması ve İmaj Devamlılığının Sağlanması Üzerine Bir İnceleme”, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995

ARTEL, T., DİBAĞ, G., “Yapı Malzemesi”, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul, 1969

AVLANMAZ, E., “Cam Malzemenin Alışveriş Merkezlerinde Kullanımı ve İç Mekan Tasarımına Etkileri”, M.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001

BATUR, E., “Gelenek ve Gelecek Arasında Moda”, sayı:1 Mart 1987

BERMAN, B., EVANS, J., “Retail Management”, Maxwell ve Macmillan Yayınevi, New York, 1992

BİLGİN, S., “Moda ve Giyim”, (www.Tekstilci.org), 16.07.2002

BOLEN, WILLIAM, “Contemporary Retailing”, 3. baskı New Jersey: Simon, Schuster ve Englewood Cliffs yayınevi, 1988.

BOZKURT, A.Y., GÖKER Y., “Yongalevha Endüstrisi”, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985

BOZKURT, A.Y., GÖKER, Y., “Emprenye Tekniği”, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1993

BOZKURT, A.Y., GÖKER, Y., “Tabakalı Ağaç Malzeme Teknolojisi”, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985

BURDURLU, E., “Ahşap Kökenli Kaplama ve Levha Üretim-Kullanım Teknolojisi”, 1994

CRANE, D., “Moda ve Gündemleri-Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik”, Çev.Ö. Çelik, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003

CERVER, F. A., “Shops Malls and Boutiques”, Commercial Spaces, Axis Book Britain, s.112, 1995

DAVİS, F., Moda, “Kültür ve Kimlik”, Çev: Ö. Arıkan, *Yapı Kredi Yayınları, İstanbul*

DEMİRCİ, F., “Perakendecilikte Mağaza Düzenlenmesi”, Beta Basım A.Ş., İst, 2000

DUME, P., ROBERT, L., MYRON, G., RANDALL, G., (1992), “Retailing”, South-Western Publishing Company, USA.

ERDEM, E., “Konut Mutfaklarının Dolap ve Tezgahlarında Kullanılmakta Olan Ana Malzemelerin İç Mekan Kurgusu Açısından İrdelenmesi”, M.S.Ü., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001

ERİÇ, M., “Dünün ve Bugünün Ahşap ve Ahşaptan Üretilmiş Malzemesinin Türkiye Şartları İçinde Yapıda Rasyonel Kullanılma İmkanının Araştırılması”, İ.T.Ü., Doktora Tezi, 1972

ERİÇ, M, "Yapı Fiziği ve Malzemesi", Literatür Yayınları, 1994

GÖKER, R. M., “Dış Cephe Kaplamalarında Ağaç Malzemenin Kullanım Olanakları Üzerine İncelemeler”, İ.Ü., Fen Bil. Enst., İstanbul, 1994

GÜLER, M., “Mağaza Dış ve İç Dizaynı, Mağaza Atmosferi ve Bunların Tüketici Satınalma Davranışları Üzerine Etkileri“, M.Ü., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001

GÜLTEKİN, H., “Yapay Ahşap Malzeme ve Yapı İçi Havanın Niteliğine Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, M.S.Ü., Yüksek Lisans Tezi

HAFIZOĞLU, H., “Ahşap Malzemenin Kimyasal Maddelerle Korunma Teknikleri”, Z.K.Ü, Bartın Orman Fakültesi

HİKMET,Y., “Özellik ve Uygulamalarla Malzeme”, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı,Ankara, 2000

İnsan Kaynakları.com içerik ekibi, “Günümüze Doğru Moda; Sosyal Olayların Etkileri”, (www.insankaynaklari.com), 25.12.2003

KAFESÇİOĞLU, R., “Heraklit”, Mimarlık Dergisi, Kasım 1968

KOMŞUOĞLU, Ş.,İMER, A.,SEÇKİNÖZ, M.,ALPASLAN, S.,ETİKE, S., Resim II Moda Resmi ve Giyim Tarihi, *Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986*

KURTOĞLU, A., “Ağaç Malzeme Yüzey İşlemleri,” İ.Ü. Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü, İstanbul, 2000

LEVİ, M., “Retailing Management”, Irwin Basımevi, Pazarlama Servisi Yayınları, 1991.

MAHMOUND, A.K.M., ABDAL, “Analytical study for the underlying factors governing the design of the consumers’ community shopping centers”, B. Arch univerty tarafından yayınlanmıştır. Doktora Tezi, Mısır, 1971.

“Mimarlık ve Tüketim”, Çağdaş Mimarlık Sorunları, Boyut Yayın Gururbu, İst., 2002

ÖKTEN, G., “Moda Alanında Faaliyet Gösteren Mağaza Zincirlerinde Ticari İmaj ve İç Mimari Tasarım Kriterleri İlişkisinin İrdelenmesi”, M. S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004

ÖZEN, R., “İnşaat Malzemesi Olarak Ahşap Avantaj ve Dezavantajları”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi

ŞANIVAR, N., “Ağaç İşleri Üst Yüzey İşlemleri”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001

SONER, Ç., “MDF Hakkında Genel Bilgiler”, İ.Ü., Orman Fakültesi, Doktora Tezi, İstanbul, 2001

TOKOL, T., “Alışveriş Merkezleri, Çevre ve Mekan İlişkisi”, M.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996

TOYDEMİR, N., GÜRDAL, E., TANAÇAN, L., “Yapı Elemanı Tasarımında Malzeme”, Literatür Yayınları, 2000

YALÇIN, H., GÜRAL, M., “Malzeme Bilgisi”, Palme Yayıncılık,

YENER, N., “Özelikten Biçime”, Profesörlük Çalışması, İstanbul, 2000

YENER, N., “Gelişim Süreci İçinde Malzeme, Yapım Yöntemi, Biçim İlişkisi”, M.S.Ü.,
Yeterlilik Tezi, Fen Bil. Enst., İstanbul, 1982

İnternet Adresleri

www.wisa.com.tr

www.kayaormanürünleri.com

www.ahşapdostuhemel.com

www.senkron.com

www.kayaormanürünleri.com

www.fashion-era.com

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Ankara'da doğdu. İlk ve orta okulu İzmir'de, lise öğrenimini Erenköy Kız Lisesi'nde tamamladı. 2000 Yılında Mimar Sinan Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Mimar Sinan Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü'nün açmış olduğu yüksek lisans sınavını kazandı.